ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ, ΕΝΩΘΕΙΤΕ!

ΓΙΑ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

διμηνη θεωρητικη και πολιτικη επιθεωρηση παλης κριτικης και συζητησης στο χωρο του επαναστατικου μαρξισμου

Φλεβάρης - Μάρτης 'Απρίλης 1978 **11** Δρχ. 20

Οἱ προοπτικὲς μετὰ τὶς ἐκλογὲς

Πῶς διαμορφώνεται ἡ κατάσταση ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογές; Εἶναι τώρα φανερὸ πὼς ἡ θεαματικὴ ἄνοδος τῆς 'Αριστερᾶς, ἀντὶ νὰ εὐνοήσει κεντροαριστερὲς ἐξελίξεις στὸ χῶρο τῆς «Νέας Δημοκρατίας» καὶ τῆς Κυβέρνησης, ὅπως τὸ εὐχότανε μιὰ πιὸ ὀξυδερκὴς μειοψηφία της, ἐπιτείνει τὴ σκλήρυνση τῆς Δεξιᾶς, καὶ ἐπιταχύνει τὴν ἑδραίωση «ἰσχυροῦ» Κράτους της ὁλοένα καὶ πιὸ συντηρητικοῦ, πιὸ ἀντιδραστικοῦ.

Ζοῦμε σὲ χῶρο ποὺ ἐλέγχεται ἀπὸ μιὰ παραδοσιακὴ Δεξιά, χωρὶς πνοή, καὶ προοπτικές, ποὺ δὲν σκέπτεται παρὰ τὴν ἀπόλυτη διατήρηση καὶ κατοχύρωση τῶν προνομίων της.

Οἱ ξένοι μόνιμοι «κηδεμόνες» μας, καὶ ἰδιαίτερα οἱ στρατιωτικοπολιτικοὶ ἀμερικανικοὶ κύκλοι, ποὺ κυβερνοῦν τὶς Η.Π., ἐνισχύουν τὴν τέτοια ὀργανικὴ τάση τῆς παρασιτικῆς ἑλληνικῆς ἀστικῆς τάξης.

Λέμε παρασιτικὴ γιατὶ ὁ κύριος πυρήνας της ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ κεφαλαιούχους κερδοσκόπους, στὸν ἐμπορικό, τουριστικό, οἰκοδομικό, ναυτιλιακό, τραπεζιτικὸ τομέα, ἐνῶ ἐλάχιστα ἐπενδύουν στὸν καθαρὰ βιομηχανικὸ παραγωγικὸ τομέα τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας.

Ὁ τομέας αὐτός, πάντα ἀναιμικός, ἐλέγχεται ἐπὶ πλέον σ' ἕνα μεγάλο ποσοστὸ ἀπὸ τὸ ξένο κεφάλαιο (30% στὸν τομέα τῆς ἐλαφριᾶς βιομηχανίας, 50% καὶ περισσότερο στὸν τομέα τῆς βαρειᾶς βιομηχανίας).

Χωρὶς πυξίδα καὶ μακροπρόθεσμο μελετημένο προγραμματισμό, ἡ χώρα τὰ «βολεύει» μὲ τοὺς ἄδηλους πόρους της, τοῦ τουρισμοῦ, τῶν ἐμβασμάτων ἀπὸ τοὺς ἐργαζομένους στὴν ἀλλοδαπὴ καὶ τὴν ἐμπορικὴ ναυτιλία, καὶ τὸν ἀνερχόμενο δανεισμό της.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ποὔχει νὰ προσάψει κανεὶς στὴν ἀστικὴ ἡγεσία τῆς χώρας, εἶναι ἡ ὀργανική της ἀνικανότητα νὰ σκεφθεῖ μακροπρόθεσμα, καὶ νὰ βρεῖ τὴ δύναμη νὰ προγραμματίσει τὸ οἰκονομικὸ μέλλον τῆς χώρας κατὰ τρόπο ποὺ νὰ ἐξασφαλίζει τὴ μειωνόμενη ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, μεγαλύτερη ἐξαγωγικὴ ἱκανότητα, στὸν ἀγροτικὸ καὶ βιομηχανικὸ τομέα, πιὸ ἰσορροπημένη καὶ ὁλόπλευρη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου.

Ζοῦμε, βέβαια, σ' ἕνα παγκόσμιο σύστημα, ὅπου εἶναι οὐτοπία νὰ μπορεῖ νὰ μεταβάλλει κανεὶς μιὰ μικρὴ χώρα, σὰν τὴν Ἑλλάδα, σὲ μιὰ κάπως αὐτάρκη, ἰσόμερα ἀνεπτυγμένη «ὄαση».

Τὸ μέλλον κάθε χώρας καὶ ἰδίως χωρῶν ὅπως ἡ Ἑλλάδα, βρίσκεται ὀργανικὰ συνδεδεμένο μὲ κεῖνο τῆς Παγκόσμιας Σοσιαλιστικῆς 'Επανάστασης, καὶ ἰδιαίτερα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σοσιαλιστικῆς 'Επανάστασης.

'Αλλὰ ἕνα πραγματικὰ 'Εργατικὸ μεταβατικὸ καθεστὼς στὴν Ἑλλάδα, θὰ μποροῦσε, στὰ πλαίσια τῶν ἱστορικῶν περιορισμῶν ποὺ ὑπάρχουν ἀκόμα, νὰ προγραμματίσει ἐντελῶς διαφορετικὰ τὴν οἰκονομική της ἀνάπτυξη, μὲ ὅλες τὶς ἐπιπτώσεις ποὺ θἄχε πάνω καὶ στὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτιστικό της ἐπίπεδο.

Ν' ἀρχίσει δηλαδὴ νὰ ἑδραιώνει μιὰ κοινωνία οἰκονομικὰ πιὸ δυναμική, πιὸ ἰσόρροπα ἀναπτυσσόμενη, μ' ἕνα ἀνώτερο ὑλικὸ ἐπίπεδο ζωῆς γιὰ τοὺς 'Εργαζομένους της, καὶ μιὰ ἀνώτερη πνευματικὴ στάθμη.

Τέτοιες ἐπιτεύξεις εἶναι ἀδύνατες μὲ τὴν παράταση τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος τῆς χώρας καὶ τὶς κυβερνήσεις τῆς Δεξιᾶς.

Οἱ τελευταῖες αὐτὲς δροῦνε ἀναγκαστικὰ βραχυπρόθεσμα, χωρὶς καμμιὰ ἐμπιστοσύνη στὸ μέλλον, καὶ σύμφωνα μὲ τὰ παρασιτικά, ἄμεσα κερδοσκοπικὰ συμφέροντα, τῶν πολιτικοοικονομικῶν ὁμάδων ποὺ ἀντιπροσωπεύουν.

Τώρα, ἡ μεγάλη ἐλπίδα τῆς σημερινῆς Κυβέρνησης εἶναι ἡ γρήγορη ἔνταξή της στὴν «Κοινὴ Ἀγορά», ἰδίως γιὰ πολιτικοὺς λόγους. Γιὰ νὰ μπορέσει ν' ἀναπνεύσει ἀπὸ τὸ αὐξανόμενο βάρος τῶν πολεμικῶν ἐξοπλισμῶν ποὺ προκαλεῖ ἡ διάσταση μὲ τὴν Τουρκία, θωπεύοντας τὴν ἀπατηλὴ ἐλπίδα ὅτι ἡ διάσταση αὐτὴ μπορεῖ κάπως ν' ἀποτονωθεῖ.

Ἀπὸ καπιταλιστικὴ ἄποψη, ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας στὴν «Κοινὴ Ἀγορὰ» εἶναι ἀναπόφευκτη. Ἀλλὰ ὅσο δὲν ἐνισχύεται ὀρθολογικότερα καὶ δυναμικότερα ἡ ἀγροτικὴ καὶ βιομηχανικὴ παραγωγὴ τῆς χώρας, κινδυνεύει πράγματι ἡ Ἑλλάδα νὰ μεταβληθεῖ σὲ «ξέφραγο ἀμπέλι» τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ διεθνῶν πολυεθνικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀφήνοντας στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων τὶς πετσέτες τῶν γκαρσονιῶν ἑστιατορίων καὶ ξενοδοχείων γιὰ τοὺς ξένους τουρίστες. Καμμιὰ σοβαρὴ τόνωση τῆς παραγωγικῆς ἀγροτικῆς καὶ βιομηχανικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας δὲν παρατηρεῖται, ἐνῶ βρισκόμαστε ἤδη στὸ κατώφλι τῆς εἰσόδου μας στὴν «Κοινὴ Ἀγορά».

Πολυτιμότατος καιρὸς ἐχάθηκε, στὸ διάστημα τοῦ ὁποίου θἆταν δυνατὸ νὰ εἰσαχθοῦν δομικὲς ἀλλαγὲς στὴν οἰκονομία τῆς χώρας, πρὶν ἀρχίσει νὰ καθορίζεται τὸ μέλλον της ἀπὸ τὶς κυριαρχικὲς δυνάμεις καὶ τάσεις τῆς «Κοινῆς Ἀγορᾶς». Τὸ μέλλον τῆς χώρας βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὶς ἐπιδιώξεις καὶ δυνατότητες τῆς ἀστικῆς τάξης, στὰ χέρια στὴν οὐσία, τῆς Ἀριστερᾶς της, ἂν ἡ τελευταία μπορέσει νὰ σταδιοδρομήσει τ α ξ ι κ ὰ ἀ ν ε ξ ά ρ τ η τ η, χωρὶς διαρκεῖς συμβιβασμοὺς μὲ τὴν ἀστικὴ τάξη καὶ πρακτικὰ πάντα σὰν οὐραγός της.

Στὴν Ἀριστερὰ τῆς χώρας ἐναπόκειται νὰ προγραμματίσει μακροπρόθεσμα, σὲ ἐντελῶς ἄλλες βάσεις ἀπὸ τὴν Δεξιά, τὸ οἰκονομικό, κοινωνικό, καὶ πολιτικὸ μέλλον τῆς χώρας. Ἀλλὰ ποιά εἶναι ἡ Ἀριστερὰ στὴ χώρα μας;

Δὲν μιλᾶμε γιὰ τὶς σκόρπιες μικρές, καὶ πρακτικὰ πάντα ἀσήμαντες δυνάμεις τῆς «Ἄκρας Ἀριστερᾶς», ποὺ στὴν πλειοψηφία τους δυστυχῶς ἐξακολουθοῦν νὰ χαρακτηρίζονται ἀπὸ μεγάλη πολιτικὴ ἀνωριμότητα καὶ ἀνεδαφικότητα. Μιλᾶμε κυρίως γιὰ τὴ μαζική, ρεφορμιστικὴ Ἀριστερά, ποὺ περιλαμβάνει, ἔξω ἀπὸ τὰ δύο Κ.Κ., τὴ νέα δύναμη τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Στὴν οὐσία, ὅπως τὸ προβλέψαμε, τὸ Κ.Κ. ἐσωτερικοῦ, ποὺ περιέκλειε σοβαρὲς ἀνανεωτικὲς δυνατότητες, πρὶν νὰ τὶς καταβαραθρώσει, μὲ τοὺς δισταγμούς, τὶς ὑποχωρήσεις, τοὺς συμβιβασμούς, τόσο ἀπέναντι στὸ διαρκὲς «σταλινικὸ φαινόμενο», ποὺ ἐκπροσωπεῖ στὴ χώρα μας τὸ ἄλλο Κ.Κ., ὅσο καὶ ἀπέναντι στὶς δῆθεν «δημοκρατικὲς ἀστικὲς δυνάμεις», ἔχει περάσει τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἄτυχο πειραματισμὸ τῆς κομφουζιονιστικῆς «Συμμαχίας», σὲ ἀσταμάτητη κρίση.

Δὲν βλέπουμε, δυστυχῶς, πῶς μπορεῖ νὰ τὴν ξεπεράσει στὸ προσεχὲς συνέδριό του καὶ νὰ σταδιοδρομήσει σὰν ἕνας ἀνανεωτικὸς σοσιαλιστικὸς μαζικὸς φορέας, μὲ ξεκαθαρισμένη γραμμή, τόσο ἀπέναντι στὸ Κ.Κ.«Ἐξωτερικοῦ», ὅσο καὶ ἀπέναντι στὶς «δημοκρατικὲς ἀστικὲς δυνάμεις» καὶ τὸ ΠΑΣΟΚ. Πῶς δηλαδὴ νὰ ἑδραιώσει μιὰ δικιά του, καθαρὴ θεωρητικὴ καὶ πολιτικὴ ὀντότητα, οὔτε «σταλινική», οὔτε «σοσιαλδημοκρατική».

Πάντως, ἡ ἐξέλιξή του δὲν μπορεῖ ν' ἀφήσει ἀδιάφορο κανένα ἀγωνιστὴ τῆς Ἀριστερᾶς, ποὺ ἀποβλέπει στὴ συσπείρωση ὅλων τῶν θετικῶν της δυνάμεων, σὲ μαζικοὺς ἑνιαίους χώρους, μὲ δημοκρατικὲς δομές, καὶ ταξικοὺς προσανατολισμούς.

Ὅσο γιὰ τὸ Κ.Κ.«ἐξωτερικοῦ», ποὺ βγῆκε ἐνισχυμένο ἀπὸ τὶς ἐκλογές, ἀποτελεῖ πολύπλοκο πρόβλημα γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση καὶ ἀνανέωση τῆς μαζικῆς Ἀριστερᾶς στὴ χώρα μας. Ἀπὸ τὸ χαρακτήρα τῆς βάσης του, καὶ τῆς ἐπιρροῆς του σ' ὁρισμένες ἐργατικὲς μάζες τῆς χώρας μας, καὶ τῆς Νεολαίας, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ παραγνωρίσει σὰν σημαντικὴ δύναμη τοῦ «Ἑνιαίου Ἐργατικοῦ Μετώπου», τῶν ἐπιδιώξεων καὶ τῶν προοπτικῶν του.

Ἡ πολιτικὴ τοῦ Μετώπου αὐτοῦ πρέπει συστηματικὰ ν' ἀσκεῖται ἀπέναντι στὸ Κ. Κόμμα τοῦ «Ἐξωτερικοῦ». Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἐξακολουθεῖ νἆναι φορέας πολιτικῆς καὶ ἐπιδιώξεων ποὺ δὲν καθορίζονται ἀπὸ μιὰ ἀνεξάρτητη θεώρηση καὶ ἐπεξεργασία τῶν δεδομένων καὶ συμφερόντων τοῦ ἑλληνικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καὶ τῆς ἑλληνικῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Ἔτσι θὰ παραμένει πάντα ἕνα εἶδος «Δούρειου Ἵππου» μέσα στὸ ἑλληνικὸ ἐργατικὸ κίνημα, μὲ ἀπρόβλεπτη στάση, τὴν τελευταία στιγμή, στὰ διάφορα πραγματικὰ κρίσιμα προβλήματα τῆς χώρας.

Ἀπομένει στὴν οὐσία, σὰν κύρια ἀνανεωτικὴ δυνατότητα τῆς Ἀρστερᾶς, ὁ νέος σχηματισμὸς τοῦ ΠΑΣΟΚ, ποὺ ἦταν καὶ ἡ πραγματικὴ «ἔκπληξη» τῶν ἐκλογῶν τοῦ περασμένου Νοέμβρη.

Ποῦ πάει τὸ ΠΑΣΟΚ εἶναι κι αὐτὸ τώρα ἕνας γρίφος ὕστερα ἀπ' ὅλες τὶς ἰδεολογικὲς στροφὲς ποὺ πῆρε ὥς τὰ τώρα, καὶ τὴν προσωποκρατική του ἡγεσία, χωρὶς καθορισμένες ἀρχὲς καὶ ἐσωτερικὲς δημοκρατικὲς δομές, ἱκανὲς σὲ κάθε στιγμὴ νὰ ἐλέγχουν πῶς ἐφαρμόζονται οἱ ἀρχές, πῶς χαράζεται ἡ τακτική, πῶς καὶ γιατί τροποποιεῖται.

Τὸ ΠΑΣΟΚ φαίνεται τώρα νἄχει βάλει στόχο του τὴν «Ἐξουσία», δηλαδὴ τὴν Κυβέρνηση, ποὺ δὲν εἶναι καθόλου ἡ λαϊκὴ ἐξουσία πάνω στὸ σημερινὸ καπιταλιστικὸ Κράτος καὶ καθεστώς. Ποιά πολιτικὴ θὰ ἐφαρμοστεῖ σὲ περίπτωση ποὺ τὸ ΠΑΣΟΚ ἀναρριχηθεῖ, μὲ τὸν ἕνα ἢ ἄλλο τρόπο, ἀλλὰ «κοινοβουλευτικά», «εἰρηνικά» καὶ μόνο, ὅπως τώρα διακηρύσσει; Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ προβλέψει.

Ἐκεῖνο ὡστόσο, ποὖναι βέβαιο, εἶναι πὼς κανένα κοινοβουλευτικὸ καὶ μόνο Κόμμα δὲν θἆναι σὲ θέση νὰ ἐπιφέρει ὁποιαδήποτε σημαντικὴ ἀλλαγή, ἂν δὲν στηρίζεται σὲ μαζικό, λαϊκὸ κίνημα, ἰδεολογικὰ καὶ ὀργανωτικὰ προπαρασκευασμένο νὰ στηρίξει μὲ τὸν ἀγώνα του κάθε σοβαρὴ προσπάθεια ἀλλαγῆς, καὶ ν' ἀντικρούσσει νικηφόρα τὶς ἀναπόφευκτες βίαιες ἀντιδράσεις τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ συντηρητισμοῦ.

Ἡ τελικὰ θὰ ἐνταχθεῖ στοὺς «κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ», ἀναβάλλοντας ὁλοένα γιὰ «αὔριο» τὴν πραγματικὴ «ἀλλαγή», ἢ θ' ἀνατραπεῖ μόλις ἀποτολμήσει κάποιο ριζικὸ μέτρο.

Στὴν Ἑλλάδα, ἰδιαίτερα, τόσο ἡ Δεξιά, ὅσο καὶ οἱ ξένοι κηδεμόνες της, παρακολουθοῦν τώρα, βῆμα μὲ βῆμα, τὴν πορεία τοῦ ΠΑΣΟΚ, γιὰ νὰ δοῦνε ἂν κάτω ἀπὸ ὁποιαδήποτε φρασεολογία, ἀρχίζει νὰ ἐντάσσεται «σοβαρὰ» καὶ «ὑπεύθυνα» στὰ πλαίσια τῆς παραδοσιακῆς ἀστικῆς πολιτικῆς. Ἂν δηλαδὴ εἶναι διατεθειμένο νὰ δώσει ἀπτὲς ἐγγυήσεις διατήρησης τοῦ καθεστῶτος καὶ τῶν ἐξωτερικῶν του «ὑποχρεώσεων» καὶ «συμμαχιῶν».

Μόνο σὲ τέτοια περίπτωση, σ' ἕνα ἀπώτερο μέλλον, ἡ ἀστικὴ τάξη καὶ οἱ ξένοι κηδεμόνες της θ' ἀντιμετώπιζαν δυνατὴ ἄνοδο τοῦ ΠΑΣΟΚ στὴν Κυβέρνηση.

Ἀλλοιῶς εἶναι πάντα ἕτοιμοι γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τέτοια ἀναρρίχησή του.

Ἔτσι, τὸ νὰ διακηρύσσει τὸ ΠΑΣΟΚ, πὼς σὰν φορέας «ἀλλαγῆς», βρίσκεται ἤδη στὸ δρόμο τῆς «Ἐξουσίας», «ἕτοιμο» νὰ τὴν ἀσκήσει, πρὶν θεμελιωθεῖ στὴ βάση ἰσχυρὸ λαϊκὸ κίνημα, μποροῦσε νὰ σημαίνει εἴτε πὼς τὸ ΠΑΣΟΚ αὐταπατᾶται, εἴτε πὼς εἶναι πράγματι διατεθειμένο νὰ δώσει «ἐγγυήσεις».

Τὸ πιθανότερο εἶναι πὼς ἡ ἡγεσία του, «μεθυσμένη» ἀπὸ τὴν ἐκλογική της νίκη, κάνει τακτικὲς προσαρμογές, χωρὶς νἄχει καθαρὲς προοπτικές, καὶ νὰ σκέπτεται βαθύτερα τὶς συνέπειες.

Διατηρεῖται καὶ καλλιεργεῖται μιὰ ἀοριστία, μιὰ διφορούμενη φρασεολογία, μιὰ σύγχυση, ποὺ ἐπιτρέπει ὁποιαδήποτε παρέκκλιση, τόσο π.χ. πρὸς ἕνα πραγματικὸ ταξικὸ ἑνιαῖο Μέτωπο, ὅσο καὶ πρὸς ἕνα τάχα «πιὸ πλατὺ» «ἐθνικὸ Μέτωπο» μὲ τὶς ἀντίστοιχες ἐκφράσεις τους στὸ ἐπίπεδο μιᾶς αὐριανῆς Κυβέρνησης.

Τονίζουμε παρέκκλιση, γιατὶ κάθε «τακτικὴ» ποὺ ἀναιρεῖ τὴν στατηγική της, εἶναι στὴν οὐσία παρέκλιση πρὸς ἄλλο στρατηγικὸ στόχο.

Ἔτσι, ἀντὶ νἄχουμε «Λαϊκὴ Ἐξουσία», μποροῦμε ἁπλῶς νὰ ὁδηγηθοῦμε σὲ «Ἐθνικὴ» καὶ μόνο «Κυβέρνηση» ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ διεκπεραιώνει τὶς βασικὲς ὑποθέσεις τοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστῶτος.

Γιὰ ν' ἀνοιχθεῖ ὁ δρόμος πραγματικῆς «ἀλλαγῆς», χρειάζεται μακροπρόθεσμη σφυρηλάτηση τοῦ Ἑνιαίου Ἐργατικοῦ Μετώπου, στὸ συνδικαλιστικὸ καὶ πολιτικὸ τομέα.

Δηλαδὴ πραγματική, κατὰ βάθος, ταξικὴ ἀνασυγκρότηση καὶ ὀργάνωση τῶν ἑνωμένων δυνάμεων τῶν Ἐργαζομένων, ἱκανὴ ν' ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴν «ἀλλαγή» καὶ ν' ἀντιμετωπίσει τὶς ὁλοένα καὶ πιὸ βίαιες ἀντιδράσεις τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος καὶ τοῦ Κράτους του.

Τὸ ΠΑΣΟΚ, ἂν θελήσει, μπορεῖ νἆναι ἡ κύρια δύναμη συγκρότησης τοῦ Ἑνιαίου Ἐργατικοῦ Μετώπου καὶ τῆς αὐριανῆς δυνατῆς μεταβατικῆς πρὸς τὸ Σοσιαλισμό, Κυβέρνησης καὶ ἐξουσίας του.

Ἂν θελήσει...

Γιατὶ ἡ βάση του καὶ μόνο ποὺ ἀναμφισβήτητα θέλει τὴν «ἀλλαγή», χρειάζεται νὰ βρεῖ τὴ δύναμη νὰ τὴν ἐπιβάλλει, διαμορφώνοντας τελικὰ τὸ ΠΑΣΟΚ σ' ἕνα σοσιαλιστικὸ ἀριστερὸ Κόμμα ἀρχῶν, μὲ δημοκρατικὲς ἐσωτερικὲς δομές.

Ἡ δυνατότητα αὐτὴ ὑπάρχει πάντα, ἀλλὰ τίποτε δὲν εἶναι ἀκόμα βέβαιο.

Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συγκροτηθεῖ ἔγκαιρα, ἔξω ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς ρεφορμιστικῆς Ἀριστερᾶς, ἡ ἑνιαία Ὀργάνωση τῶν Ἐπαναστατῶν - Μαρξιστῶν, μὲ μιὰ σοβαρὴ μαζικὴ βάση κι ἕνα ὀρθὸ πρόγραμμα, τόσο ἀπέναντι στὴν Ἀριστερὰ αὐτή, ὅσο καὶ ἀπέναντι στὰ νέα στρώματα τῶν Ἐργαζομένων, τῶν Νέων, τῶν Γυναικῶν. Μιὰ τέτοια ὀργάνωση εἶναι ὁ χῶρος γιὰ τὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη καὶ ἐπεξεργασία τῆς ταξικῆς, σοσιαλιστικῆς, πολιτικῆς καὶ ἡ δύναμη ἡ ἱκανή, σὲ μιὰ ὁρισμένη στιγμή, νὰ ἐπιτρέψει τὴν ἰδεολογικὴ νίκη τῆς πολιτικῆς αὐτῆς στὸ σύνολο τοῦ Ἑνιαίου Ἐργατικοῦ Μετώπου.

Οἱ μάζες, στὴ βάση, παρὰ τὶς ἔκδηλες ἀδυναμίες τῶν ἡγεσιῶν στὸν συνδικαλιστικὸ καὶ πολιτικὸ χῶρο, διαπνέονται ἀπὸ μεγάλη ἀγωνιστικὴ διάθεση, τόσο γιὰ τὴν καλλιτέρευση τοῦ ὑλικοῦ ἐπιπέδου ζωῆς τους, ὅσο καὶ γιὰ μιὰ ριζικότερη ἀλλαγὴ τῆς τελευταίας. Ὅλοι τους οἱ ἀγῶνες τὸ δείχνουν, ὅπως ἀκόμα ἡ ἐπιτυχία τῆς πρόσφατης 24ωρης ἀπεργίας.

Σφυρηλατώντας ὑπομονετικὰ τὸ Ἑνιαῖο Ἐργατικὸ Μέτωπο, καὶ ταυτόχρονα τὴν Ἑνιαία πολιτικὴ ὀργάνωση τῶν πραγματικῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, μποροῦμε αἰσιόδοξα ν' ἀντιμετωπίσουμε τὸ ἄμεσο μέλλον της: Τὴν ἀναρρίχηση, σὲ μιὰ ὁρισμένη στιγμή, στὴν Κυβέρνηση τῆς Ἐργατικῆς Συμμαχίας, στηριζόμενη στὶς ἑνιαιομετωπικὲς ἐπιτροπὲς στὴ βάση, ποὺ ἐφαρμόζοντας ἕνα ριζικὸ ἀντικαπιταλιστικὸ πρόγραμμα, θἄνοιγε τὸ μεταβατικὸ δρόμο πρὸς τὸ Σοσιαλισμό.

Μάρτης 1978

Ἀπό τή σκοπιά μας

Ἡ πάλη στὰ σωματεῖα

Μισὸ περίπου ἑκατομμύριο ἐργαζόμενοι σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἔδειξαν μὲ τὴ Γενικὴ Ἀπεργία τῆς 1ης τοῦ Μάρτη, τὴ θέληση καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά τους γιὰ ἀγῶνες ἐνάντια στὴν προσπάθεια τῆς Ἀστικῆς τάξης νὰ κατεβάσει τὸ ἐπίπεδο ζωῆς τους.

Σὲ συνθῆκες ἐξελισσόμενης οἰκονομικῆς κρίσης, μὲ αὐξανόμενο πληθωρισμὸ καὶ ἀνεργία καὶ μὲ φανερὴ τὴν ἀδυναμία τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας νὰ τὴν ἀναχαιτίσει, ἡ προσπάθεια νὰ πέσει τὸ κόστος τῆς ἐργατικῆς δύναμης εἶναι πάντα μιὰ διέξοδος γιὰ τοὺς ἀστούς, ἂν καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μειώνουν, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ τὴν ἀγοραστικὴ δύναμη πλατειῶν λαϊκῶν μαζῶν. Αὐτὴ εἶναι ὅμως, ἡ ἀγαπημένη οἰκονομικὴ «συνταγὴ» τῆς Κυβέρνησης, ποὺ τὴ λανσάρει μὲ τὸ ὄνομα «λιτότητα», καὶ ποὺ οἱ ἐργαζόμενοι ἀπ' τὴ μεριά τους ἀποκαλοῦν «ρίξιμο τῆς κρίσης στὶς πλάτες τοῦ λαοῦ». Ἔτσι, γιὰ φέτος ἡ Ἐθνικὴ Συλλογικὴ Σύμβαση προβλέπει συνολικὲς αὐξήσεις τοῦ ὕψους 22,2% (15,2% ἀπὸ 1η Φλεβάρη καὶ 7% ἀπὸ 1η Ἰούλη) κι αὐτὲς μόνο στὰ κατώτατα ἡμερομίσθια καὶ χωρὶς νὰ δεσμεύονται οἱ κλαδικὲς συμβάσεις (ἐνῶ γιὰ νὰ διατηρηθοῦν οἱ μισθοὶ στὴν προδικτατορική τους ἀναλογία ἀπαιτοῦντο αὐξήσεις τοῦ ὕψους περίπου 30%), μὲ αὔξηση τοῦ κατώτατου μεροκάματου στὶς 360 δρχ. καὶ τοῦ ἀντίστοιχου μισθοῦ στὶς 7.700 δρχ. Ὅλο τὸ ἀντεργατικὸ πλέγμα χρησιμοποιήθηκε γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό. Ἀπὸ τὴν κυβερνητικὴ Γ.Σ.Ε.Ε. καὶ τὰ διαιτητικὰ δικαστήρια, μέχρι τὴν ἀνοιχτὴ τρομοκρατία ἐνάντια στοὺς ἀπεργούς.

Ὡστόσο, οἱ ἐργαζόμενοι δὲν κάμφθηκαν. Ἕνα νέο ἀπεργιακὸ κύμα ξεκινᾶ μετὰ τὶς ἐκλογές, μὲ χαρακτηριστικό του τὴ συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων στὶς μεγάλες κρατικομονοπωλιακὲς ἐπιχειρήσεις, ποὺ εἶχε σὰν ἀποκορύφωμα μέχρι τώρα τὴ Γενικὴ Ἀπεργία τῆς 1ης τοῦ Μάρτη, ποὺ ἦταν καὶ ἡ μεγαλύτερη κινητοποίηση μετὰ τὴ μεταπολίτευση.

Ἡ ἀνάλυση τῶν ἐργατικῶν ἀγώνων τῆς περιόδου αὐτῆς, δείχνει τὴν ὁλοένα καὶ πιὸ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς ἑνοποίησης τῶν δυνάμεων τῶν ἐργαζομένων. Ἡ ἀποφασιστικότητα τῆς Ἀστικῆς τάξης καὶ τῆς κυβέρνησής της νὰ ὑπερασπίσει μὲ κάθε τρόπο τὴν οἰκονομική της «πολιτική», ἀλλὰ καὶ στὰ τελευταῖα τὴν ἴδια της τὴν ὑπόσταση τὸ ἐπιβάλλουν. Κι οἱ παραμικρότερες ἐπιτυχίες δὲν εἶναι δυνατὲς παρὰ μετὰ ἀπὸ σκληροὺς ἀγῶνες καὶ ἀδιάσπαστη ἑνότητα. Στὸν τομέα ὅμως αὐτό, τὸ ἐργατικό μας κίνημα ὑστερεῖ τρομερά. Ἐκτὸς ἀπ' τὶς «φυσικὲς» γιὰ τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα διαφοροποιήσεις, ποὺ ὀφείλονται στὴν αὐστηρὴ ἱεραρχική του δομὴ (μεγάλη ψαλλίδα εἰσοδημάτων μεταξὺ τῶν διαφόρων στρωμάτων τῶν ἐργαζομένων, ὑποτιθέμενα «ἀντικρουόμενα» συμφέροντα μεταξὺ διαφόρων κλάδων κ.ἄ.), ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ μιὰ πολύπλοκη, γραφειοκρατική, διασπασμένη συνδικαλιστικὴ ὀργάνωση, ποὺ δίνει τὴ δυνατότητα στὴ Δεξιὰ νὰ κυριαρχεῖ στὰ κεντρικά του ὄργανα, ἀλλὰ καὶ μὲ μιὰ νοοτροπία κομματικοῦ ἐλέγχου τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων, μεταξὺ τῶν φορέων τῆς ρεφορμιστικῆς ἀριστερᾶς (ποὺ ἐκφράστηκε μεγαλόπρεπα μὲ τὶς δυὸ διαφορετικὲς συγκεντρώσεις στὶς 1 τοῦ Μάρτη).

Ἡ πολιτικὴ τῶν Ἐπαναστατικῶν Μαρξιστικῶν δυνάμεων στὸ Συνδικαλισμὸ πρέπει, ἐκτὸς ἀπ' τὶς γενικὲς κατακτήσεις, νὰ ἀποβλέπει βασικὰ καὶ στὴν ἑνοποίηση τῶν ἐργατικῶν ἀγώνων στὴ χώρα μας. Βασικοὶ στόχοι στὸν τομέα αὐτὸ εἶναι:

— ἡ ἐγγραφὴ στὴ δύναμη τῆς Γ.Σ.Ε.Ε. ὅλων τῶν σωματείων ποὺ εἶναι ἔξω ἀπ' αὐτήν.
— τὸ ἕνα σωματεῖο γιὰ κάθε κλάδο ἢ κάθε μονάδα καὶ ἡ μιὰ ὁμοσπονδία γιὰ τοὺς συναφεῖς κλάδους (ὀργανωμένη κατὰ τὸ δυνατὸ στὴ βάση τῶν τομέων παραγωγῆς καὶ ὄχι μὲ συντεχνιακὸ τρόπο).
— ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Γ.Σ.Ε.Ε. ἀπ' τὸ κράτος καὶ ἡ δημοκρατικοποίηση τῶν καταστατικῶν, ὥστε νὰ κατοχυρώνουν τὴν ἔκφραση καὶ ἀναλογικὴ ἐκπροσώπηση ὅλων τῶν τάσεων τοῦ κινήματος.

Ἀλλὰ καί:

— ἡ καταπολέμηση, μέσα ἀπὸ ἑνιαιομετωπικὲς διαδικασίες, τῆς κομματικοποίησης τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων ἀπ' τὰ κόμματα τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἀριστερᾶς.
— ἡ προβολὴ συνθημάτων καὶ ἡ προώθηση διαδικα-

σιῶν πού ἀποκαθιστοῦν τήν ἑνότητα τῶν ἐργαζομένων, ἀποκαλύπτοντάς τους τόν κοινό ἐκμεταλλευτή καί ταξικό τους ἐχθρό (ὅπως π.χ. ἐπιδίωξη ἴσων αὐξήσεων, διευθέτηση φαινομενικῶν ἀντιθέσεων μέ εὐρύτερες ρυθμίσεις κ.ἄ.).

Ἡ ἑνοποίηση τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, χωρίς βέβαια χρονολογικές προτεραιότητες, εἶναι βασική προϋπόθεση γιά τήν ἐπιτυχία τῶν ἀγώνων του καί τήν ὁλοένα καί μεγαλύτερη κλιμάκωσή τους. Τά βασικά ἐργατικά αἰτήματα ὅπως: οἱ αὐξήσεις τῶν μισθῶν καί τῶν μεροκαμάτων, ἡ τιμαριθμική ἀναπροσαρμογή τους καί ἡ κινητή κλίμακα ὡρῶν ἐργασίας, ἀνάλογα μέ τήν ἀνεργία, ἡ ἑβδομάδα τῶν 5 ἡμερῶν καί τῶν 40 ὡρῶν, ἡ ἴση ἀμοιβή γιά ἴση δουλειά στίς γυναῖκες, ἡ κατάργηση τῶν ἀντεργατικῶν νόμων (330) 76, 3239) 55 κ.ἄ.), ἡ σύνταξη στά 35 χρόνια δουλειᾶς, ἡ προστασία ἀπ' τά ἐργατικά ἀτυχήματα, ἡ προστασία τῆς ὑγείας τῶν ἐργαζομένων καί τοῦ περιβάλλοντος κλπ., δέν εἶναι πράγματα πού εὔκολα ἡ Ἀστική τάξη θά παραχωρήσει.

Μάρτης '78

Συμπαράσταση στήν Κύπρο

Ἡ ἀχαρακτήριστη ἀνάμιξη τοῦ ἀνεκδιήγητου Σαντάτ στήν Κύπρο, γιά νά «τιμωρήσει» τάχα αὐτούς πού σκότωσαν τόν Σεμπάϊ, ἔχει καί πάλι φέρει σέ δύσκολη θέση τήν ἑλληνοκυπριακή κυβέρνηση.

Πρακτικά οἱ σπασμωδικές ἐνέργειες τοῦ Σαντάτ καταλήγουν νά ἐγγράφονται στά σχέδια τῶν Ἀμερικανῶν καί τοῦ Ἰσραήλ, πού θάθελαν ν' ἀποδυναμώσει περισσότερο ἡ ἑλληνοκυπριακή πλευρά καί νά νατοποιηθεῖ ἀπόλυτα ἡ Κύπρος.

Ὅπως ἐπανειλημμένα τονίσαμε, ἡ σωστή λύση ποὖναι μιά ἑνιαία δημοκρατική ἀνεξάρτητη Κυπριακή Ὁμοσπονδία, δέν μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ παρά μέ τόν κοινό ἀγώνα τῶν ἑλληνοκυπριακῶν καί τουρκοκυπριακῶν μαζῶν, ἐναντίον ὅλων τῶν ξένων ἐπεμβάσεων καί «Δυνάμεων», «Μεγάλων» ἤ «Μικρῶν».

Ἀλλά στή συγκεκριμένη σημερινή περίπτωση, ἄν οἱ δυνάμεις πού εὐνοοῦν τό διζωνικό διαμελισμό τῆς Κύπρου, μέ ἀπώτερη προοπτική τή «διπλή ἕνωση», προωθήσουν παραπέρα τίς ἐνέργειές τους, χρησιμοποιώντας καί τόν Σαντάτ, πρέπει νά ἐλπίζει κανείς ὅτι ἡ Σοβιετική Ἕνωση, γιά τά δικά της ἐθνικά συμφέροντα, θά ἀντιδράσει σθεναρά.

Ἀρκεῖ ν' ἀντιδράσει ἔτσι γιά νά μήν ἀποτολμηθεῖ τίποτα τό χειρότερο ἀπό τή σημερινή κατάσταση.

Τέτοια ἐνέργειά της θἄναι καί ἀπόδειξη πώς δέν ὑπάρχει πιά στό χῶρο τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, συμφωνία ἀνάμεσα σέ Ἀμερικανούς καί Σοβιετικούς, πού νά εὐνοεῖ οὐσιαστικά τούς πρώτους καί μόνο.

Ἡ σκέψη μας πάει ἐπίσης στούς πραγματικούς ἀντιιμπεριαλιστές, σοσιαλιστές ἀγωνιστές τῆς Κύπρου, πού, ὅπως ὁ Βάσος Λυσσαρίδης καί οἱ στενοί Σύντροφοι γύρω του, εἶναι καί πάλι σέ ἄμεσο κίνδυνο.

Εἶναι χαρακτηριστικά τά σχόλια πού ἔγιναν ἐναντίον τους, ἀκόμα καί ἀπό κύκλους τῆς ἑλληνικῆς Δεξιᾶς, πού τόσο στήν Ἑλλάδα, ὅσο καί στήν Κύπρο, θάβλεπαν μέ ἀνακούφιση τήν πλήρη ἐξουδετέρωσή τους μέ τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο τρόπο. Οἱ ἐπαναστατικές δυνάμεις στήν Κύπρο πρέπει, ὁλοένα καλλίτερα ὀργανωμένες, νά ἐπαγρυπνοῦν. Ὁ ἐχθρός εἶναι καί «μέσα στά τείχη».

Καί τό ἑλληνικό ἐργατικό σοσιαλιστικό κίνημα πρέπει ἀνεπιφύλακτα νά ἐπαγρυπνεῖ πάνω τους καί νά τούς συμπαραστέκεται ὁλόψυχα.

Μάρτης 1978

Τό φοιτητικό σήμερα

Τέσσερα χρόνια πέρασαν καί τό «Πολυτεχνεῖο», γιά τούς σημερινούς φοιτητές εἶναι ἕνα ἱστορικό γεγονός χωρίς κανένα βιωματικό στοιχεῖο. Ἡ σημερινή γενιά στά Πανεπιστήμια δέν ἔζησε οὔτε τούς ἀγῶνες τοῦ ἀντιδικτατορικοῦ κινήματος, οὔτε τήν ἀγωνία του γιά μιά ριζική μεταρρύθμιση στήν ἐκπαίδευση, στηριγμένη σέ μιά ριζική ἀλλαγή στόν τόπο μας.

Ἡ μεταπολίτευση, βέβαια, μέ τήν ὀργανική ἀδυναμία τῶν δυνάμεων τοῦ σοσιαλισμοῦ νά ἐκμεταλλευτοῦν τίς ἡμέρες τοῦ Ἰούλη τοῦ '74, διέψευσε τίς ἐλπίδες, πού μ' αὐτές ἀνδρώθηκε τό φοιτητικό κίνημα ἀπ' τό 1971. Μετά ἀπ' αὐτήν, ἀπ' τίς πρῶτες μέρες τῆς «δημοκρατίας», οἱ φοιτητές ἀναγκάστηκαν νά δίνουν μάχες στήν οὐσία ἀμυντικές.

Ἡ πρώτη ἀκόμα «Κυβέρνηση Ἀστικῆς Ἑνότητας», καταπιάστηκε σοβαρά μέ τήν ποδηγέτηση τοῦ Φ.Κ., χρησιμοποιώντας τόσο τά «προοδευτικά» ἀστικά της μέλη, ὅσο καί τά κόμματα τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἀριστερᾶς. Τό πρῶτο μέλημα ὅλων αὐτῶν, ἦταν ἡ δημιουργία γραφειοκρατικῶν συνδικαλιστικῶν σχημάτων, ὥστε νά φύγει ἡ πρωτοβουλία ἀπ' τά ἄμεσα ὄργανα τῆς βάσης, τίς γενικές συνελεύσεις. Τό ὅτι, χάρις στίς κινητοποιήσεις τῆς δυναμικῆς μερίδας τῶν φοιτητῶν, ἀπέτυχαν οἱ πρῶτες τέτοιες προσπάθειες μέ τούς «καταξιωμένους», τήν ἀνεκδιήγητη «Φ.Ε.Α.Κ.», κ.ἄ., δέν σήμαινε ὅτι ἡ τάση αὐτή δέν θά νικοῦσε γρήγορα, ὅπως καί ἔγινε μέ τό σχηματισμό τῆς συγκεντρωτικῆς δομῆς τῆς Ε.Φ.Ε.Ε. Ὅταν τά κέντρα λήψης τῶν ἀποφάσεων πού ἀφοροῦν τούς φοιτητές, ὁλοένα καί ἀπομακρύνονταν ἀπ' τά ἀμφιθέατρα τῶν Γ.Σ. πρός τά γραφεῖα καί τούς διαδρόμους τῶν κομμάτων, ἄρχισε κι ὁ μέσος φοιτητής νά βλέπει πώς δέν μπορεῖ νά παίξει κάποιο ρόλο στήν ὅλη διαδικασία καί ἑπόμενα νά ἀδιαφορεῖ γι' αὐτήν.

Ἔπειτα, ἡ συμβιβαστική γραμμή τῶν ρεφορμιστικῶν κομμάτων σέ οὐσιώδη ζητήματα, ὅπως ἡ ἀποχουντοποίηση κι ὁ ἐκδημοκρατισμός τῶν Πανεπιστημίων, ὁδήγησε μετά ἀπό μιά παρελκυστική διαδικασία φθορᾶς, στήν ἧττα τῶν φοιτητῶν σ' αὐτό τόν τομέα, πού ἦταν κι ὁ βασικότερος στά Α.Ε.Ι. μετά τή μεταπολίτευση. Καταντήσαμε νά δοῦμε μάλιστα στημένες «πλειοψηφίες» νά ψηφίζουν γιά τήν ἐπαναφορά ἐπιφανῶν χουντικῶν καθηγητῶν. Αὐτά ὅλα εἶχαν σά συνέπεια τήν ἀπογοήτευση τῶν φοιτητικῶν μαζῶν, πού αἰσθάνθηκαν μερικές στιγμές αἰσχρά προδομένες.

Ἡ τακτική αὐτή τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἀριστε-

ρᾶς δὲν εἶχε μόνο συνέπειες σ' ἕνα περιορισμένο ἀριθμὸ ἀνθρώπων ποὺ παρακολουθοῦσαν τὶς διαδικασίες. Πάνω σ' αὐτὴν διαπαιδαγωγήθηκαν τὰ νέα συνδικαλιστικὰ στελέχη, παίρνοντας ἔτσι ἔντονο τὸ στοιχεῖο τοῦ κομματικοῦ γραφειοκράτη, χωρὶς δοκιμασμένη πολιτικὴ προσωπικότητα, μὲ τὸ κῦρος τους νὰ πηγάζει ἀπ' τὸ κῦρος τοῦ κομματικοῦ μηχανισμοῦ, ποὺ ἔχουν, ἑπόμενα, κάθε συμφέρον νὰ προασπίζουν φανατικά.

Ἡ ἧττα ὅμως στὴν ἀποχουντοποίηση καὶ ἡ διάλυση τοῦ μαχητικοῦ Φ.Κ. εἶχε σὰ συνέπεια καὶ ἡ Κυβέρνηση νὰ γίνει πιὸ ἐπιθετικὴ στὴν πολιτική της γιὰ τὰ Α.Ε.Ι., καὶ τὸ καθηγητικὸ κατεστημένο νὰ ἀναλάβει ἀπ' τὸν προσωρινό του κλονισμὸ καὶ νὰ ἐπανέλθει σὰν ὁ μοναδικὸς «αὐθέντης» τῶν Σχολῶν. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ γεγονὸς σπρώχνει στὴν ἀτομικοποίηση ὁλοένα καὶ περισσότερους φοιτητές, ποὺ προσπαθοῦν νὰ λύσουν τὰ μικρὰ προσωπικὰ προβλήματα τῶν σπουδῶν τους πλησιάζοντας τοὺς καθηγητές. Ἀκόμα καὶ τὰ γραφειοκρατικοποιημένα στελεχάκια γλυστροῦν ἀνεπαίσθητα σὲ μιὰ πολιτικὴ «καλῶν σχέσεων» μὲ τὸ κατεστημένο.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὰ παραπάνω, οὔτε ἡ μαζικὴ συμμετοχὴ στὶς φοιτητικὲς ἐκλογὲς (οὐσιαστικὲς Γ.Σ. δὲν γίνονται σχεδὸν καθόλου πιά), ποὺ ἄλλωστε εἶναι μιὰ παγιοποιημένη ἐπίσημη διαδικασία, οὔτε ἡ πλειοψηφία ποὺ παίρνουν σ' αὐτὲς τὰ κόμματα τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἀριστερᾶς, ποὺ ἄλλωστε ἀποτελοῦν τὸ νέο συνδικαλιστικὸ κατεστημένο, εἶναι οὐσιαστικὲς ἀποδείξεις σφρίγους τῶν σημερινῶν φοιτητῶν.

Ἄλλωστε ἡ σχετικὴ ἐπικράτηση τῶν πλέον γραφειοκρατικῶν καὶ συμβιβαστικῶν παρατάξεων (κύρια τῆς Π.σ.κ. τοῦ Κ.Κ.Ε. καὶ τῆς Π.Α.Σ.Π. τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ.) ἀποδεικνύει τὸν ἰσχυρισμό μας. Ἄλλωστε, μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ καὶ τὸ τελευταῖο Πανσπουδαστικὸ Συνέδριο, ποὺ ἔγινε μέσα στὴ γενικὴ ἀδιαφορία τῶν φοιτητῶν, τὸν τρόπο ποὺ ἐξελίχθηκαν οἱ ἐργασίες του, τὸ βερμπαλιστικὸ καὶ ταυτόχρονα γενικόλογα κενὸ τῶν ἀποφάσεών του, γιὰ νὰ τοῦ φύγει κάθε σχετικὴ ἀμφιβολία.

Πιστεύουμε ὅτι χρειάζεται ριζικὰ νέα διαδικασία δραστηριοποίησης τῆς βάσης καὶ ἄμεσης συμμετοχῆς της στὶς ἀποφάσεις, νέοι δημοκρατικοὶ τρόποι ὀργάνωσης ποὺ θὰ παγιώνουν τὸ πάρα πάνω, γιὰ νὰ ξανακινηθοῦν οἱ φοιτητές. Βέβαια πιστεύουμε ὅτι αὐτὰ θὰ συμβοῦν μόνο κάτω ἀπὸ τὴν πίεση ὥριμων ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν καὶ τὴ συμβολὴ ὑποκειμενικοῦ φορέα ποὺ ἔχει βαθειὰ κατανοήσει τὴν οὐσία τῆς ἐπαναστατικῆς πολιτικῆς στὸ μαζικὸ χῶρο, δηλαδὴ τῆς ἀνασυγκροτημένης, μαζικῆς Ἐπαναστατικῆς Μαρξιστικῆς Ὀργάνωσης.

Φλεβάρης '78

Ἐνάντια στὴν τρομοκρατία

Πολὺ γρήγορα ἡ Δεξιὰ ξέχασε τὶς διακηρύξεις της περὶ δημοκρατικοποίησης καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς δημόσιας ζωῆς, περνώντας ἀνεπαίσθητα, παράλληλα μὲ τὴν κάλυψη τοῦ πλήθους τῶν συνεργατῶν τῆς δικτατορίας, στὶς παληὲς καλὲς μεθόδους τῆς τρομοκρατίας καὶ τῆς ὠμῆς καταστολῆς. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ εἶναι φυσικὸ γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἀστικὴ τάξη, ποὺ ἐξαιτίας τῆς ἰδιόμορφής της ἀνάπτυξης καὶ τῆς ἐξάρτησής της, ποτέ της στὴν ἱστορία της δὲν κατόρθωσε νὰ ἐπιβληθεῖ στηριζόμενη σὲ καθαρὰ ἰδεολογικὰ καὶ πολιτικὰ μέσα. Ἔτσι, ἀφοῦ ἔκανε ἕνα ἀναγκαστικὸ «δημοκρατικὸ» ἄνοιγμα μετὰ τὸ '74, γιὰ νὰ διατηρήσει αὐτὸ τοῦτο τὸ καθεστώς της, τώρα, μπροστὰ στὴν ἐπιδεινούμενη κρίση, περνᾶ καὶ πάλι σ' ὁλοένα καὶ περισσότερο αὐταρχικὸ τρόπο διοίκησης, προσπαθώντας νὰ καταπνίξει κάθε κίνηση γιὰ τὴ διεκδίκηση κοινωνικῶν αἰτημάτων.

Εἶναι γεγονὸς πὼς ἰδιαίτερα ὀξυμένες κοινωνικὲς συγκρούσεις δὲν ἔχομε ἀκόμα στὸν τόπο μας. Ὡστόσο ὁ κρατικὸς μηχανισμός, ἀπ' τὴ δικαιοσύνη ὡς τὴν ἀστυνομία καὶ τὸ στρατό, παρακολουθεῖ μὲ τὸ φακό, κάθε τέτοια ἐξέλιξη, ἕτοιμος νὰ ἐπέμβει ἀποφασιστικὰ (ἄλλο τώρα τί θὰ πετύχει).

Τὸν τελευταῖο καιρὸ εἶναι οἱ ἀγωνιστὲς τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς ἢ οἱ δυναμικοὶ ἀνεξάρτητοι, ἐκεῖνοι ποὺ ὑφίστανται τὶς ἰδιαίτερης σκληρότητας καὶ ἀναίτιες ἐπιθέσεις τοῦ κατασταλτικοῦ μηχανισμοῦ.

Κι αὐτὸ γιατὶ ὑποτίθεται πὼς οἱ τελευταῖοι στεροῦνται μαζικῆς ὑποστήριξης τῆς βάσης ἑνὸς μεγάλου κόμματος· καὶ γιατὶ βέβαια θεωροῦνται ἰδιαίτερα ἐπικίνδυνοι, ὅσοι μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν προηγούμενα μὲ τὴ χούντα.

Ἔτσι, ἔχομε μαζεμένες τὶς διώξεις γιὰ τὰ ἐπεισόδια τῆς Πρωτομαγιᾶς (Καραφωτιᾶς καὶ Παναγόπουλος) γιὰ τὶς διαδηλώσεις ὑπὲρ τῆς R.A.F. (Λαγκαδινοῦ, Κωνσταντινίδης, Καραμπελιᾶς, Καρακίτσος κ.ἄ.), γιὰ ἠθικὴ αὐτουργία γιὰ τὶς τελευταῖες διαδηλώσεις (οἱ 7 ἐκδότες διαφόρων ἐντύπων τῆς ἀριστερᾶς) καὶ τέλος τὴ δίωξη τοῦ Γ. Σερίφη, μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Χ. Κασίμη. Αὐτά, παράλληλα μὲ σειρὰ διαφόρων ἄλλων ἐνδεικτικῶν ἐπεισοδίων (π.χ. δίκη τοῦ «Ἀντί», καταδίκη τοῦ Ξένου γιατὶ κατέθεσε ἐνάντια σὲ χουντικὸ καθηγητὴ κλπ.), μὲ κορύφωμα τὸ ψάξιμο σὲ ἀρκετὰ σπίτια διαφόρων ἀγωνιστῶν μὲ ἀόριστα προσχήματα.

Ἰδιαίτερα σημαντικὴ ὑπόθεση μέσα στὴ σειρὰ τῶν ἀντιδημοκρατικῶν μέτρων, εἶναι ἡ ἁλυσίδα τῶν διώξεων ἐνάντια στὸν ἀγωνιστὴ Γ. Φελέκη. Τὸ γιατὶ ὁ Γ. Φελέκης διώχθηκε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ διώκεται μὲ ἰδιαίτερο πεῖσμα καὶ σκληρότητα, ἐξηγεῖται ἀπ' τὸ ὅτι εἶναι ἕνας ἀγωνιστὴς ποὺ διακρίθηκε γιὰ τὴ συνέπεια, τὸ θάρρος του καὶ τὴν ἐντιμότητά του, τόσο μὲ τὴ στάση του κατὰ τὴ δικτατορία (στὴν ἀντίσταση, στὶς φυλακὲς καὶ τὴν ἐξορία), ὅσο καὶ κατὰ τὶς πρόσφατες περιπέτειές του, καὶ ἀπ' τὸ ὅτι εἶναι ἕνας δημόσια γνωστὸς ἐκπρόσωπος τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξιστικοῦ κινήματος.

Ἡ ὑπεράσπιση τοῦ Γ. Φελέκη ἀπέναντι στὴ σκευωρία τῆς ἠθικῆς αὐτουργίας ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκκρεμεῖ σὲ βάρος του εἶναι καθῆκον ὅλων μας, ὅπως καὶ ἡ ὑπεράσπιση κάθε ἀγωνιστῆ ποὺ διώκεται ἀπ' τὸν κατασταλτικὸ μηχανισμό.

Φλεβάρης '78

Πολιτικά ἄρθρα καί μελέτες

Ἡ 6η Συνδιάσκεψη τῆς T.M.R.I.

Μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς Σοσιαλιστικῆς Ἐπανάστασης στὴν Εὐρώπη

Μὲ τὸν ἐρχομὸ τῶν ἐκλογῶν στὴ Γαλλία καὶ τὴ δυντότητα μιᾶς νίκης τῆς «Ἕνωσης τῆς Ἀριστερᾶς», πλησιάζουμε σ' ἕνα κρίσιμο σημεῖο τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ διεθνοῦς συγκυρίας. Γιατὶ τὰ δυὸ κόμματα, τὸ Κ.Κ. καὶ τὸ Σ.Κ., παρὰ τὸν ἀνταγωνισμὸ ποὺ ὑπάρχει μεταξύ τους, θὰ τὰ ψηφίσει ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν γάλλων ἐργαζομένων, ἔτσι ποὺ νὰ διαθέτουν μαζὶ τὴν κοινοβουλευτικὴ δύναμη τὴν ἀπαραίτητη γιὰ νὰ σχηματίσουν κυβέρνηση.

Αὐτὴ ἡ κυβέρνηση δὲν θάχει ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ τὴ μορφὴ μιᾶς πραγματικῆς ἐργατικῆς κυβέρνησης, χωρὶς καπιταλιστὲς ὑπουργούς, ποὺ θὰ πραγματοποιοῦσε ἕνα ριζοσπαστικὸ ἀντικαπιταλιστικὸ πρόγραμμα. Παρ' ὅλες ὅμως τὶς ἀκραῖες ἀδυναμίες της, θὰ προκαλοῦσε μιὰ αὐθεντικὴ ἐπαναστατικὴ δυναμικὴ ἀνάμεσα στοὺς ἐργαζόμενους, τέτοια ποὺ νὰ προκαλέσει σημαντικὲς ἀλλαγές, μὲ ἀπροσδιόριστη ἀκόμα ἔκταση.

Οἱ Μαρξιστὲς - Ἐπαναστάτες ὑπολογίζουν σ' αὐτὴ ἀκριβῶς τὴ δυναμική, ποὺ θὰ ἐπιτρέψει νὰ προωθηθεῖ ἡ κατάσταση μέχρι τὴ νικηφόρα κατάληξη τοῦ ἐπαναστατικοῦ προτσές, ποὺ θάρχιζε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο.

Ἡ προοπτικὴ μιᾶς τέτοιας νίκης, ποὺ εἶναι δυνατὴ σήμερα στὴ Γαλλία, στάθηκε ἀρκετὴ γιὰ νὰ ὁδηγήσει τὸ Κ.Κ. σὲ μιὰ ἀλλαγὴ τῆς στάσης του καὶ νὰ φανεῖ πάλι ἑνωτικό.

Τὸ Κ.Κ., ἀπ' τὸ περασμένο καλοκαίρι, ἐξαπέλυσε ξαφνικὰ μιὰ δηλητηριώδη πολεμικὴ ἐναντίον τοῦ Σ.Κ., κατηγορώντας το γιὰ «ὅλο καὶ δεξιότερη» στροφή, πράγμα ποὺ δὲν ἤτανε καθόλου δικαιολογημένο, ἀφοῦ τὸ Σ.Κ., πραχτικὰ ἀπ' τὸ 1972, ἐποχὴ ποὺ ὑπογράφτηκε ἡ συμφωνία τῆς «Ἕνωσης τῆς Ἀριστερᾶς» πάνω στὴν πρώτη ἔκδοση τοῦ περίφημου «Κοινοῦ Προγράμματος», δὲν ἔχει ἀλλάξει στάση.

Οἱ κομμουνιστές, ἕτοιμοι ν' ἁπλώσουν ἀνοιχτόκαρδα τὸ χέρι στοὺς καθολικοὺς καὶ τοὺς Γκωλιστές, δὲν μποροῦσαν νὰ προεξοφλήσουν ὅτι θὰ συναντοῦσαν συμμάχους σοσιαλιστὲς σημαντικὰ διαφορετικοὺς ἀπ' τὴ γνωστή τους φύση, ποὺ οἱ Κομμουνιστὲς τοὺς ξέρανε καλά.

Στὴν πραγματικότητα, ἡ πολεμικὴ ποὺ ἐξαπέλυσαν τὸ περασμένο καλοκαίρι, ἀπέβλεπε νὰ βελτιώσει τὸ συσχετισμὸ δυνάμεων ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ τοὺς Σοσιαλιστὲς καὶ νὰ δικαιολογήσει τὴν ἄρνησή τους νὰ σχηματίσουν μ' αὐτοὺς μιὰ κυβέρνηση ποὺ θὰ κινδύνευε πραγματικὰ ν' ἀποδειχτεῖ ἁπλὰ «ρεφορμιστική», διαχειριζόμενη τὴ δεινὴ κρίση τοῦ Καπιταλισμοῦ.

Φοβόντουσαν ὅτι θὰ φθαροῦν γρήγορα σὲ μιὰ τέτοια Κυβέρνηση κι ὅτι στὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἐμπειρίας, θὰ βρίσκονταν μὲ μειωμένες δυνάμεις κι ἐπιρροή.

Ἀλλὰ αὐτὸς ὁ φόβος ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει πάντα, γιατὶ οἱ Κομμουνιστὲς δὲν εἶναι διατεθειμένοι ν' ἀγωνιστοῦ, ὥστε μὲ τρόπο ἐπαναστατικὸ νὰ ξεπεραστεῖ ἡ κρίση τοῦ καπιταλισμοῦ.

Φάνηκε λοιπὸν πὼς προτιμοῦσαν πραχτικὰ νὰ μείνουν στὴν ἀντιπολίτευση, δείχνοντας ταυτόχρονα ὅτι θέλουν νὰ μποῦν στὴν κυβέρνηση. Κι ἂν αὐτὸ ἀποδεικνυόταν ἀδύνατο, τὸ βάρος νὰ πέσει στοὺς Σοσιαλιστές.

Πρόκειται, πολὺ πιθανόν, γιὰ τὴν ἴδια τὴ συλλογιστικὴ τῶν Ἰταλῶν Κομμουνιστῶν, ποὺ ἡ Ἱστορία τοὺς ἔχει φτάσει στὸ κατώφλι τῆς ἐξουσίας. Ἀλλὰ οἱ μάζες δὲν συμμερίζονται αὐτὲς τὶς δαιδαλώδεις ταχτικὲς κι ἐμψυχωμένες ἀπὸ μιὰ ἔντονη δυναμική, ἐξασκοῦν τώρα μιὰ τρομερὴ πίεση στὶς ὀργανώσεις «τους», γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὴν Κυβέρνηση, νὰ διώξουν τὴ δεξιὰ καὶ «ν' ἀλλάξουν τὴ ζωὴ» καὶ τὴν Κοινωνία.

Αὐτὴ ἡ πίεση τῆς μάζας στὸ ἐπιτελεῖο τῶν Κομ-

μουνιστῶν, τὸ ὑποχρέωσε νὰ ξαναθυμηθεῖ τὴν ἑνωτικὴ πολιτικὴ καὶ νὰ διακηρύξει ξανὰ πὼς εἶναι ἕτοιμο νὰ συμμετάσχει σὲ μιὰ κυβέρνηση μὲ τοὺς Σοσιαλιστές.

Ἀλλοιώτικα τὸ Κ.Κ.Γ. κινδύνευε, στὰ ἐργοστάσια καὶ τὶς κοινότητες, νὰ χάσει σημαντικὸ μέρος ἀπ' τὴν ἐπιρροή του, ὅπως ἄλλωστε ἀποδείχτηκε στὶς πρόσφατες ἐκλογὲς ποὺ γίνανε στὸ ἐργοστάσιο Ρενὼ στὸ Παρίσι, ἕνα ἀπ' τὰ προπύργια τοῦ κόμματος στὴ Γαλλία.

Τελικὰ ἡ κατάσταση σὲ χῶρες, ὅπως ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία κι ἀκόμα ἡ Ἱσπανία κι ἡ Πορτογαλία, χαραχτηρίζεται ἀπὸ συνθῆκες ποὺ κάνουν ἀναγκαία μιὰ πολιτικὴ τολμηρὴ καὶ ἐπίμονη, Ἑνιαίου Ἐργατικοῦ Μετώπου, προσανατολισμένου πρὸς τὴν ἄνοδό του (μὲ ἐκλογὲς ἢ μετὰ ἀπὸ ἕνα νέο «Μάη 68») στὴν Κυβέρνηση, σὰν πρῶτο στάδιο τοῦ μεταβατικοῦ σταδίου πρὸς τὴ νικηφόρα ὁλοκλήρωση τῆς Ἐπανάστασης.

Αὐτὴ ἡ προοπτικὴ θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει γιὰ ἀρκετὰ ἀκόμα χρόνια, στὴ διάρκεια τῶν ὁποίων φαίνεται νὰ διαιωνίζεται καὶ νὰ ἐπιδεινώνεται ἡ κρίση, τώρα πιὰ κι ἡ οἰκονομική, τοῦ καπιταλισμοῦ.

Τὰ ντοκουμέντα ποὺ υἱοθετήθηκαν στὴν 6η Συνδιάσκεψη τῆς T.M.R.I., τὰ ὁποῖα θὰ ἐκδώσουμε σύντομα σὲ μπροσσούρα, ἀναλύουν λεπτομερειακὰ αὐτὴ τὴ δυνατότητα, τὶς συνθῆκες, τὶς προοπτικὲς καὶ τὰ καθήκοντα, ποὺ ἀπορρέουν.

Αὐτὴ ἡ γραμμή, ἐπεξεργασμένη ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια, ὅταν ἄλλαζε ἡ οἰκονομικὴ συγκυρία καὶ ξέσπαζε λίγο μετὰ ἡ Πορτογαλικὴ Ἐπανάσταση, ἐπιβεβαιώθηκε πλήρως.

Φυσικὰ αὐτὴ ἡ γραμμὴ δὲ συνεπάγεται τὴ σίγουρη νίκη τῆς Σοσιαλιστικῆς Ἐπανάστασης στὴ Ν. Εὐρώπη, ἐπίκεντρο σήμερα τῆς Παγκόσμιας Ἐπανάστασης, κι αὐτὸ σαφῶς τονίστηκε στὰ ντοκουμέντα.

Αὐτὰ ἐπιμένουν πάνω στὴ δυνατότητα μιᾶς τέτοιας νίκης στὶς σημερινὲς ἀντικειμενικὲς συνθῆκες καὶ στὴν περίπτωση ποὺ θὰ λυνόταν μὲ τρόπο ἱκανοποιητικὸ τὸ πρόβλημα τοῦ Ἑνιαίου Ἐργατικοῦ Μετώπου καὶ θριάμβευε στὶς γραμμές του ἡ Ἐπαναστατικὴ πολιτικὴ ποὺ ἐκφράζεται ἀπ' τὸ Μέτωπο τῶν δυνάμεων τῶν μαρξιστῶν - ἐπαναστατῶν ποὺ μάχονται σὲ κάθε χώρα.

Ἰδιαίτερος τόνος δόθηκε στὴν ἀναγκαιότητα σχηματισμοῦ, ἀπὸ τώρα καὶ παντοῦ, μιᾶς ἑνιαίας ἰσχυρῆς ὀργάνωσης μαρξιστῶν - Ἐπαναστατῶν, ποὺ νὰ διαθέτει μιὰ βαθειά, σφαιρικὴ κατανόηση τῆς κατάστασης κι ἕνα συγκεκριμένο πρόγραμμα, σχετικά, τόσο μὲ τὸ Κίνημα τῶν μαζῶν, ὅσο καὶ μὲ τὶς νέες ἐπαναστατικὲς δυνάμεις, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν — παρὰ τοὺς πολλοὺς περιορισμούς τους — τὰ κινήματα τῶν γυναικῶν, τῶν νέων, τῶν οἰκολόγων καὶ τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων.

Ἡ ἐκπλήρωση αὐτῶν τῶν στόχων πρέπει νὰ γίνει σύντομα, γιατὶ ἀλλοιῶς ὑπάρχει βάσιμος ὁ κίνδυνος νὰ μπορέσει ὁ καπιταλισμὸς νὰ ξεπεράσει καὶ πάλι συγκυριακὰ τὴν κρίση του, ρίχνοντας, ἀκόμα καὶ στὶς μητροπόλεις, σημαντικὰ τὸ ἐπίπεδο ζωῆς τῶν μαζῶν καὶ περιορίζοντας τὶς δημοκρατικές τους ἐλευθερίες.

Ἀπ' τὴν ἄποψη αὐτή, ἡ σαφὴς δεξιὰ στροφὴ τοῦ Σ.Κ. στὴν Πορτογαλία κι ἡ καταπληκτικὴ ἀτολμία ποὺ διακρίνει τὴν πολιτικὴ τοῦ Κ.Κ. Ἰταλίας, ἐπισημαίνουν τοὺς κινδύνους ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ δημιουργηθοῦν. Ἀναμφισβήτητα ὅμως, τὸ κλειδὶ τῆς κατάστασης, σ' εὐρωπαϊκὸ μὰ καὶ σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο, θὰ βρίσκεται σὲ λίγο στὴ Γαλλία.

Ἡ πιθανὴ νίκη τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς, κατὰ τὶς προσεχεῖς ἐκλογὲς μπορεῖ νὰ δημιουργήσει μιὰ ἀντικειμενικὴ κατάσταση ἀνοιχτὴ στὶς πιὸ αἰσιόδοξες ἐπαναστατικὲς προοπτικές. Οἱ Μαρξιστὲς - Ἐπαναστάτες ὀφείλουν νὰ προετοιμαστοῦν γιὰ μιὰ τέτοια πιθανότητα. Δέκα περίπου χρόνια, μετὰ τὸν ἱστορικὸ Μάη τοῦ 1968, ἡ ἴδια εὐκαιρία μπορεῖ νὰ παρουσιαστεῖ στὴ Γαλλία μὲ ἄλλη μορφή: μὲ τὸ σχηματισμὸ μιᾶς κυβέρνησης τῶν παραδοσιακῶν ἐργατικῶν κομμάτων ποὺ θὰ προκαλοῦσε ἕνα ἀντικειμενικὸ ἐπαναστατικὸ προτσές, στ' ὁποῖο ἡ ἑνιαία δύναμη τῶν μαρξιστῶν Ἐπαναστατῶν μπορεῖ νὰ παίξει ἕνα ρόλο πολὺ ἀποφασιστικό. Μ' ἀφετηρία τὸ Μάη τοῦ '68, οἱ μάζες ἔχουν σημειώσει μιὰ καταπληκτικὴ πρόοδο, σχετικὰ μὲ τὴν κατανόηση τοῦ περιεχόμενου τοῦ Σοσιαλισμοῦ, τοῦ βασιζόμενοὺ στὴν αὐτοδιαχείριση.

Εἶναι ἡ βασικότερη κατάκτηση τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στὴ Γαλλία, ποὺ ἡ σημασία της ἐκδηλώνεται τώρα, μεταξὺ ἄλλων, κι ἀπ' τὴ θεαματικὴ ἀποδοχή, ἀκόμα κι ἀπ' τὸ Κ.Κ.Γ., τῆς σοσιαλιστικῆς αὐτοδιαχείρισης. Δὲν ἔχει τόση σημασία, ἂν τὰ διάφορα ἐπιτελεῖα οἰκειοποιοῦνται αὐτὴ τὴν ἰδέα, γιὰ νὰ τὴν μεταποιήσουν μετὰ στὴν πραχτική, μὲ τρόπο σημαντικὰ παραμορφωμένο.

Αὐτὸ πούχει ἀξία εἶναι πὼς ἔχουν ἀναγκαστεῖ, ἀπ' τὴν τεράστια ἀπήχηση τῆς αὐτοδιαχείρισης, νὰ τὴ θεωροῦν συνώνυμη τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ ὅτι οἱ μάζες θάχουν τὴν τάση νὰ τὴν ἐφαρμόσουν συγκεκριμένα. Ἔτσι ἡ νέα φάση τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης θὰ μποροῦσε νάχει ἐξ ἀρχῆς μιὰ ἀνώτερη μορφὴ καὶ νὰ δώσει δυναμικὴ στὸ σύνολο τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ διεθνοῦς κατάστασης.

Τὰ ντοκουμέντα τῆς Συνδιάσκεψης, δίνοντας μιὰ προεξέχουσα θέση στὶς προοπτικές, τὰ προβλήματα καὶ τὰ καθήκοντα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σοσιαλιστικῆς Ἐπανάστασης, τὴν τοποθετοῦν στὰ πλαίσια τῆς συνολικῆς ἐξέλιξης τῆς παγκόσμιας κατάστασης. Ἔτσι ἐξετάστηκαν ἰδιαίτερα ἡ διαμόρφωση τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης τοῦ καπιταλισμοῦ, ἡ ἀλλαγὴ τοῦ συσχετισμοῦ δυνάμεων ἀνάμεσα στὴν ΕΣΣΔ καὶ τὸν ἰμπεριαλισμό, μὲ τὶς ἐπιπτώσεις της στὴν «ὕφεση», ἡ νέα κατάσταση στὸ νότιο κῶνο τῆς Λατιν. Ἀμερικῆς, στὸ «Κέρας τῆς Ἀφρικῆς» καὶ στὴ Μ. Ἀνατολή, ἡ οἰκονομικὴ πορεία τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῶν ἄλλων ἀνατολικῶν κρατῶν, ἡ ἔννοια ποὺ ἀποδίδουμε στὴ «θερμιδοριανὴ» φάση, στὴν ὁποία ἔχει μπεῖ ἡ Κίνα μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μάο καὶ τὴν ἀποπομπὴ τῆς «συμμορίας τῶν τεσσάρων».

Ἡ 6η Συνδιάσκεψη τῆς T.M.R.I. ἀσχολήθηκε

διὰ μακροῦ μὲ τὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα τῆς Τάσης, κάνοντας ἕναν ἀντικειμενικὸ ἀπολογισμὸ στὸ ἰδεολογικὸ καὶ ὀργανωτικὸ ἐπίπεδο. Ἡ ἔκθεση κι ἡ συζήτηση πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα θὰ δημοσιευτοῦν σύντομα.

Ἡ Συνδιάσκεψη δὲν παράβλεψε τὰ ὅρια ποὺ ὑπάρχουν στὸ ὀργανωτικὸ ἐπίπεδο καὶ τὴν πραχτικὴ δραστηριότητα τῆς Τάσης, πρᾶγμα ποὺ ἔρχεται σ' ἀντίθεση μὲ τὶς σημαντικὲς ἰδεολογικὲς κατακτήσεις της (κι ὄχι μόνο στὸ θέμα τῆς αὐτοδιαχείρισης) στὰ 12 χρόνια τῆς αὐτόνομης ὕπαρξής της.

Πῆρε μιὰ σειρὰ μέτρων γιὰ νὰ λυθοῦν αὐτὰ τὰ προβλήματα καὶ νὰ λειτουργήσει μὲ τὸν καλύτερο τρόπο ἐν ὄψει τῶν προοπτικῶν ποὺ καθόρισε ἡ Συνδιάσκεψη: τὴ δημιουργία μιᾶς Διεθνοῦς Συμμαχίας τῶν συγγενῶν δυνάμεων τῶν μαρξιστῶν ἐπαναστατῶν, σὰν ἕνα πρῶτο βῆμα τοῦ προτσὲς σχηματισμοῦ τῆς αὐριανῆς μαζικῆς Διεθνοῦς. Ἡ Συνδιάσκεψη ἔκρινε πὼς οἱ συνθῆκες εἶναι εὐνοϊκὲς γιὰ τὴ δημιουργία αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ.

Ὑπογράμμισε ἰδιαίτερα τὴ συνολικὰ θετικὴ ἐξέλιξη ὁρισμένων δυνάμεων τῆς «4ης Διεθνοῦς» τοῦ S.U., ποὺ ὅμως θὰ πρέπει ν' ἀπαλλαχτοῦν ἀπ' τὰ παραμένοντα ὑπολείμματα «μεσιανισμοῦ», ποὺ οἱ ρίζες τους θὰ πρέπει ν' ἀναζητηθοῦν στὴν ἰσχυρὴ πάντα ἄρνησή αὐτοῦ τοῦ ρεύματος νὰ ἐπανεξετάσει τὸ σύνολο τῶν ἰδεολογικῶν, πολιτικῶν καὶ ὀργανωτικῶν του ἀντιλήψεων, κάτω ἀπ' τὸ πρίσμα τοῦ σοσιαλισμοῦ τοῦ βασισμένου στὴν αὐτοδιαχείριση.

Ἡ Συνδιάσκεψη ὑπογράμμισε ἐπανειλημένα τὶς θεωρητικὲς βάσεις τοῦ ἐπαναστατικοῦ της ὀπτιμισμοῦ.

Ὅσο εἶναι σωστὸ πὼς ἡ συνολικὴ δύναμη τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος κι οἱ ἀγῶνες του, ἀκόμα κι ἂν διεξάγονται μὲ ἡγεσίες ρεφορμιστικὲς ἢ κεντριστικές, εἶναι ἡ αἰτία κάθε κατάκτησης καὶ κάθε κοινωνικῆς προόδου στὴν ἐποχή μας, ἄλλο τόσο εἶναι σωστὸ πὼς ἡ ἰδεολογικὴ κι ἀγωνιστικὴ δύναμη τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἀριστερᾶς τροφοδοτεῖ τὴν πρόοδο τοῦ ἐργατικοῦ Κινήματος στὸ σύνολό του, προετοιμάζοντας τὶς ἀποφασιστικές του νίκες, τὶς αὐθεντικὲς ἐπαναστάσεις.

Ἡ συμβολὴ τῆς Ἐπαν. Ἀριστερᾶς εἶναι οὐσιώδης κι ἀπαραίτητη στὴν καθημερινὴ πρόοδο τοῦ ἐργατικοῦ Κινήματος κι ἀποφασιστικὴ γιὰ τὶς νίκες του, ποὺ θ' ἀλλάξουν τὸν κόσμο καὶ τὴν κοινωνία.

Ἡ Ἐπαν. Ἀριστερά, μὲ τὴν πλήρη ἀνεξαρτησία της ἀπέναντι σ' ὁποιαδήποτε κατάσταση ἢ δύναμη καπιταλιστικὴ ἢ γραφειοκρατική, ἀποδεικνύεται ἡ πιὸ εὐαίσθητη στὶς ἰδέες, τὰ προβλήματα καὶ τὶς φιλελεύθερες προσδοκίες τῶν μαζῶν καὶ τῶν Λαῶν τοῦ Κόσμου, στὴν πορεία τους γιὰ τὴν οἰκοδόμηση τῆς δημοκρατικῆς κοινωνίας τῆς βασισμένης στὴν Αὐτοδιαχείριση.

Ἡ Ἐπαν. Ἀριστερά, μπορεῖ νὰ γονιμοποιήσει καὶ νὰ ἐμψυχώσει τὸ σύνολο τοῦ ἐργατικοῦ Κινήματος, ἀντιτιθέμενη μόνιμα στὶς προσπάθειες τῶν μεταβατικῶν ἡγεσιῶν νὰ τὸ ἐγκλωβίσουν γιὰ καιρὸ σὲ ρεφορμιστικὰ ἢ γραφειοκρατικὰ κανάλια, ἐμποδίζοντας τὸ μέλλον τοῦ Σοσιαλισμοῦ.

Ἡ T.M.R.I. ἔχει πλήρη συνείδηση τῆς θέσης της στοὺς κόλπους τῆς Ἐπαν. Ἀριστερᾶς, σὰν σημαντικοῦ παράγοντα τῆς ἰσορροπημένης καὶ συνολικῆς της ἀνάπτυξης κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς περιόδου, κατὰ τὴν ὁποία θὰ καθοριστεῖ τὸ ἄμεσο μέλλον τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ Παγκόσμιας Σοσιαλιστικῆς Ἐπανάστασης.

Γενάρης 1978

Ἀγῶνες γιὰ τὸ περιβάλλον

Στὸ διάστημα ποὺ μεσολάβησε ἀπ' τὴν ἔκδοση τοῦ προηγούμενου φύλλου τοῦ περιοδικοῦ, εἴχαμε μερικὰ σημαντικὰ γεγονότα.

Ἔγινε μιὰ δίκη τριῶν βιομηχανιῶν τοῦ Πειραιᾶ γιὰ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος. Τὴ μήνυση εἶχε κάνει ὁ Ἰατρικὸς Σύλλογος Πειραιᾶ, ἐπειδὴ διαπιστώθηκε πὼς στὴν περιοχὴ ποὺ βρίσκονται οἱ τρεῖς Βιομηχανίες (ΧΡΩΠΕΙ, ΖΑΑΕ, ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ, στὸ Μοσχάτο καὶ τὰ Λιπάσματα) διαπιστώθηκαν ἀνεξήγητοι θάνατοι, ποὺ ὁ Ι.Σ.Π. ἀπέδωσε στὰ ἀπόβλητα τῶν ἐργοστασίων. Οἱ ὑπεύθυνοι ἀθωώθηκαν μὲ τὴν αἰτιολογία πὼς δὲν ὑπάρχει σχετικὴ νομοθεσία ποὺ νὰ προβλέπει τὸ ἀδίκημα καὶ πὼς στὶς πράξεις τῶν κατηγορουμένων δὲν ὑπῆρχε δόλος. Ἔτσι μπορεῖ νὰ πεθάνουμε ἀπ' τὴ ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος, ἀλλὰ δὲν θάχουμε δολοφονηθεῖ. Μετὰ τὶς ἀντιδράσεις ποὺ ὑποδέχτηκαν τὴν ἀθώωση ἀνακοινώθηκε ἡ προσεχὴς κατάθεση νομοσχεδίου γιὰ τὸ περιβάλλον, ποὺ πρόκειται νὰ κατατεθεῖ στὴ Βουλὴ τέλη Φλεβάρη, κι ἔγινε ἔφεση κατὰ τῆς ἀποφάσεως, χωρὶς ὅμως ἀποτέλεσμα, γιατὶ καὶ στὴ δεύτερη δίκη οἱ ὑπεύθυνοι ἀθωώθηκαν.

Ἄλλο σημαντικὸ γεγονὸς εἶναι ἡ καταδίκη σὲ δυὸ μῆνες φυλάκιση τῶν ὑπεύθυνων τῆς «Χαλυβουργικῆς» γιὰ ρύπανση τοῦ κόλπου τῆς Ἐλευσίνας, ὅπου ἡ κατάσταση ἔχει πιὰ φτάσει σὲ ἀπελπιστικὸ σημεῖο. Μάρτυρας ὑπερασπίσεως τῆς «Χαλυβουργικῆς» ἤτανε ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Βιομηχανίας. Μὲ στοιχεῖα ἔχει ἀποδειχθεῖ πὼς ἡ Ἐλευσίνα εἶναι ἀπ' τὶς πιὸ ρυπαρὲς πόλεις τῆς γῆς. Ἕνας ὁλόκληρος κόσμος ζεῖ μέσα στὴ σκόνη, τὸ διοξείδιο τοῦ θείου καὶ πλῆθος ἄλλα δηλητήρια ποὺ μαραίνουν καὶ μικραίνουν τὴ ζωή του. Πηγαίνοντας κανεὶς πρὸς τὰ κεῖ νοιώθει ἀπὸ μακρυὰ τὴν κατάσταση μὲ τὰ ἴδια του τὰ πνευμόνια, μὲ παντοῦ γύρω του τὴν αἴσθηση τῆς φυσικῆς φθορᾶς. Στὰ ὅρια τῆς πόλης, ἡ ἀπαραίτητη ταμπέλα «καλῶς ὁρίσατε». Ἡ κατάσταση ποὺ ἀπὸ παλιὰ ἤτανε δύσκολη, ἔχει γίνει μέσα στὰ τελευταῖα δέκα - δεκαπέντε χρόνια ἐφιαλτική. Καὶ μόνο τὸν τελευταῖο καιρὸ φαίνεται πὼς ἐπιτέλους ἀρχίζει ν' ἀναπτύσσεται μιὰ συνδυασμένη ἀγωνιστικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ ζητήματος ἀπ' τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, τοὺς συλλόγους τῶν ἐργαζομένων καὶ τὴν Τοπικὴ Αὐτοδιοίκηση.

Ἕνα τρίτο γεγονός, ποὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήσει κά-

πως περισσότερο, εἶναι ἡ «ἀνοιχτή» συζήτηση - συνέδριο, ποὺ ὀργάνωσε ἡ Ἕνωση Ἑλλήνων Πυρηνικῶν Ἐπιστημόνων γιὰ τοὺς πυρηνικοὺς ἀντιδραστῆρες ἰσχύος. Πρέπει, πρὶν ἀπ' ὅλα, νὰ σημειώσουμε, πὼς τὸ συνέδριο χρηματοδοτήθηκε ἐν μέρει ἀπ' τὸ Κράτος καὶ πὼς στὴν Ε.Ε.Π.Ε. εἶναι γραμμένοι ὅλοι οἱ ὑποστηριχτὲς τῆς ἠλεκτροπυρηνικῆς ἐνέργειας. Ἔτσι πολὺ σωστὰ θεωρήθηκε πὼς ἡ ἐκδήλωση ἦταν τὸ πρῶτο σημαντικὸ ἐπίσημο βῆμα στὴν προσπάθεια νὰ γίνει μὲ ὅσο γίνεται λιγότερες ἀντιδράσεις καὶ περισσότερο ἐπιστημονικὸ «κῦρος», ἀποδεκτὴ ἡ ἐγκατάσταση πυρηνικοῦ ἐργοστάσιου στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ε.Ε.Π.Ε. κάλεσε στὴν «ἀνοιχτή» της ἐκδήλωση αὐτοὺς ποὺ φυσικὰ αὐτὴ ἤθελε καὶ περιόρισε τὰ πρὸς συζήτηση θέματα, ὅπως αὐτὴ ἔκρινε. Καθόλου παράξενο βέβαια, ἀφοῦ ἡ ἴδια ἡ ΕΕΠΕ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό της (δηλ. τοὺς πυρηνικοὺς ἐπιστήμονες), τὸ μόνο ἁρμόδιο ν' ἀποφανθεῖ σ' αὐτὸ τὸ τόσο σοβαρὸ καὶ πολυδιάστατο ζήτημα. (Τὴ σχετικὴ δήλωση ἔκανε ἄνθρωπος τῆς Ε.Ε.Π.Ε. στὸ Ἐνεργειακὸ Συνέδριο τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τὸν περασμένο Μάη).

Τελικὰ τὸ συνέδριο δὲν πέτυχε τὸ σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο διοργανώθηκε, πράγμα ποὺ φάνηκε καθαρὰ ἀπ' τὶς δηλώσεις — χρειαζόμαστε ἀκόμα πολλὰ - πολλὰ συνέδρια — καὶ τὴ σπασμωδικὴ συμπεριφορὰ τῶν ὀργανωτῶν κατὰ τὴν τελευταία μέρα. Μερικοὶ ἀπ' τοὺς ξένους εἰσηγητές, ἂν καὶ ὑποστηριχτὲς γενικὰ τῶν πυρηνικῶν ἐργοστασίων, τόνισαν πὼς γιὰ τὶς ὑπὸ ἀνάπτυξη χῶρες, ὅπως ἡ Ἑλλάδα, τὸ πράγμα εἶναι ἀρκετὰ σοβαρὸ καὶ γιὰ λόγους τεχνολογικῆς ὑποδομῆς, ἐνεργειακοὺς καὶ οἰκονομικούς, τὰ πυρηνικὰ ἐργοστάσια εἶναι γι' αὐτὲς εἶδος πολυτελείας. Μερικοὶ ἀπ' τοὺς Ἕλληνες, δημόσιοι δεσμευμένοι ὑπάλληλοι, διατυπώσανε κάποιες μασημένες ἐπιφυλάξεις στὰ θέματα ἐνεργειακῆς ἐξάρτησης καὶ μόλυνσης τοῦ περιβάλλοντος. Οἱ ὑπόλοιποι προσπαθήσανε φιλότιμα νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸ ἄχαρο ἔργο πούχαν ἀναλάβει. Διαπίστωσαν ἐπὶ τόπου πὼς ἴσως ὑπάρξουν μερικὲς ἀπρόβλεπτες δυσκολίες, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἐλπίζουν νὰ τοὺς ἀνταμείψει: Πυρηνικὸ ἐργοστάσιο, ὑπηρεσίες πυρηνικῆς ἀσφαλείας, ὁμάδες τεχνολογικῆς ὑποστηρίξεως, νομοθετικὲς ἐπιτροπές, διακρατικὲς σχέσεις. Τὸ συγκεντρωτικὸ τέρας ζητάει νέο αἷμα καὶ ἀνάπτυξη. Χρυσὲς δουλειές.

Ἀπ' ὅσους, ἐκτὸς συνεδρίου, ἐκφράστηκαν, ἐκεῖνες τὶς μέρες (2—4 Φλεβάρη) κατὰ τῶν πυρηνικῶν ἀντιδραστήρων, τὴν πιὸ σαφὴ θέση, πῆρε ἡ Ἐπιτροπὴ Προστασίας Περιβάλλοντος, μὲ τὴν ἀνακοίνωση Τύπου ποὺ ἔκανε. Οἱ ἄλλοι, μερικοὶ ἀπ' τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι κατ' ἀρχὴ ἀντίθετοι μὲ τὴν ἠλεκτροπυρηνικὴ ἐνέργεια, ἔριξαν τὸ βάρος τους κυρίως στὴν προχειρότητα μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετωπίζεται τὸ θέμα καὶ στὸ γεγονὸς πὼς ἡ κυβέρνηση προχωράει στὴν κατασκευὴ τοῦ ἐργοστασίου, χωρὶς νάχει κάνει τὶς ἀπαραίτητες μελέτες.

Στὴν τελευταία, πρόσφατη, ἔκθεση τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβούλιου Ἐνεργείας, ὅπου ἀναγγέλεται κρίση καυσίμων στὴν Ἑλλάδα ἀπ' τὸ 1985, ἀναφέρεται πὼς ὁ λιγνίτης, τὸ βασικότερο ἐγχώριο καύσιμο, σώνεται κι ἡ ἀνεπάρκειά του θὰ γίνει αἰσθητὴ τὰ προσεχῆ 10 ἕως 20 χρόνια. Τὸ πετρέλαιο, ἀπ' τὸ ὁποῖο προέρχεται τὸ 70% τῆς ἐνέργεια ποὺ καταναλίσκεται στὴ χώρα, λιγοστεύει μὲ τέτοιο ρυθμό, ποὺ ἀπ' τὸ 1985 δὲν θὰ ἐπαρκεῖ γιὰ νὰ καλύψει τὴν παγκόσμια ζήτηση. Ἂν καὶ τὸ 1985 εἶναι ὁ χρόνος ποὺ προβλέπεται νὰ λειτουργήσει τὸ πυρηνικὸ ἐργοστάσιο, στὰ μέσα ποὺ προτείνονται γιὰ ν' ἀντιμετωπιστεῖ τὸ πρόβλημα δὲν ἀναφέρεται ρητὰ ἡ πυρηνικὴ ἐνέργεια, παρὰ τὸ ἔβδομο ἀπ' τὰ ἐνηὰ σημεῖα, ποὺ ἀσφαλῶς μιλάει γιὰ διεύρυνση τῆς ἐνεργειακῆς τροφοδοσίας. Θὰ μπορούσαμε νὰ ὑποθέσουμε πὼς αὐτὴ ἡ ἀσάφεια σημαίνει ἴσως μιὰ ὑποχώρηση, ἂν ταυτόχρονα μὲ τὴν ἔκθεση δὲν γινόταν ἡ συζήτηση τῆς ΕΕΠΕ κι ἂν δὲν ὑπήρχανε τὶς ἴδιες μέρες δηλώσεις κρατικῶν ἐκπροσώπων ποὺ ταύτιζαν τὸ ἐνεργειακὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδας μὲ τὰ πυρηνικὰ ἐργοστάσια (Δεληγιάννης, πρόεδρος τοῦ «Δημόκριτου»: ἢ θάχουμε ἠλεκτροπυρηνικὴ ἐνέργεια ἢ δὲν θάχουμε ἠλεκτρικό», Κονοφάγος: «Χρειαζόμαστε πολλὰ πυρηνικὰ ἐργοστάσια» κλπ.). Ὁπότε ὅλες αὐτὲς οἱ ἀπαισιόδοξες προοπτικὲς μᾶλλον θέλουν νὰ προετοιμάσουν τὸ ἔδαφος, ὥστε νὰ γίνει ἀποδεκτὴ σὰν σωτήρια λύση ἡ πυρηνικὴ ἐνέργεια, τὴ στιγμὴ πούχει ἀποδειχτεῖ πὼς δὲν θὰ ὑπάρξει μέσα στὰ πλαίσια τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ὅπως λειτουργεῖ σήμερα ἐνεργειακὴ κρίση γιὰ τὰ ἑπόμενα δεκαπέντε χρόνια, ἀρκεῖ νὰ παρθοῦν ὁρισμένα στοιχειώδη μέτρα.

Ἐνῶ τὰ πράγματα γιὰ τὸ κράτος ἔχουνε πάρει τὸ δρόμο τους, οἱ ὑποτιθέμενες δυνάμεις τῆς ἀλλαγῆς καὶ τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ ἀντιμετωπίζουν τὴν κατάσταση μὲ ἀπίθανη μακαριότητα. Στὰ ἐκλογικά τους προγράμματα τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολίτευσης δὲν ἀξιώθηκαν νὰ γράψουν μιὰ σοβαρὴ οἰκολογικὴ ἀράδα. Ὅσο σωστὸ κι ἂν εἶναι νὰ χρησιμοποιεῖ κανεὶς αὐτὴν τὴν ἔλλειψη γιὰ νὰ κρίνει τὴν ποιότητά τους καὶ τὴν ἀξιοπιστία τους σὰν ἐγγυητὲς ἑνὸς τάχα καλύτερου κόσμου, δὲν θὰ πρέπει νὰ παραβλέπει τὶς ἀρνητικὲς συνέπειες πούχει τὸ παγίδεμα ὅλων αὐτῶν τῶν δυνάμεων μέσα στὰ ἐθνικὰ προβλήματα, τὶς ἐνδο- καὶ διακομματικὲς διαμάχες καὶ τὴ γερασμένη τους νοοτροπία ποὺ τὰ κάνει ν' ἀντιμετωπίζουν τὰ προβλήματα ποὺ γεννάει ἡ ἴδια ἡ κρίση τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, ὅταν τ' ἀντιμετωπίζουν, μὲ μερικὰ χρόνια καθυστέρηση.

Σήμερα ὁλόκληρο τὸ ὑπόλειμμα ραδιενέργειας ἀπ' τὶς δοκιμὲς τῶν πυρηνικῶν ὅπλων πρὸ τοῦ 1963 βρίσκεται στὸ χῶμα καὶ τὶς τροφές. Πάνω ἀπ' τὰ 80% τῶν περιπτώσεων καρκίνου ὀφείλονται στὸ περιβάλλον. Δὲν εἶναι πιὰ μόνο οἱ μεγάλες πόλεις οἱ χῶροι τῆς μόλυνσης καὶ τοῦ ἄγχους, ὅπου συστηματικὰ ὑποσκάπτεται ἡ σωματικὴ καὶ ψυχική μας ὑγεία. Ἔτσι ὅπως ἔχει ἐξελειχτεῖ ὁ καπιταλισμός, βασίζει τὴν ἐπιβίωσή του στὴν τεράστια συγκεντροποίηση (κι ὄχι μόνο ὁ καπιταλισμὸς) καὶ στὴ δημιουργία μιᾶς νέας ποιότητας ἀνθρώπου: τοῦ ἄβουλου ἐκτελεστῆ - καταναλωτῆ. Στὴν ἀναμφισβήτητη ἱκανότητα ποὺ διακρίνει τὸ σύστημα νὰ ἀφομοιώνει τὰ προβλήματα ποὺ τὸ ἴδιο δημιουργεῖ, τὰ γιατροσόφια δὲν θὰ κάνουν παρὰ νὰ

συμβάλλουν στὴν ἀναπαραγωγὴ καὶ τὴ διαιώνισή του. Μιὰ κοινωνικὴ πάλη κατὰ συνέπεια ποὺ ἀντιμετωπίζει τὶς αἰτίες καὶ δὲν παγιδεύεται σὲ ταχτικὲς ποὺ ἐπιδιορθώνουν τ' ἀποτελέσματα, ὀφείλει νὰ συμπεριλάβει τὰ βασικὰ νέα κοινωνικὰ προβλήματα σὰν οὐσιαστικές της διαστάσεις. Ὁ ἀγώνας γιὰ νέες ἀνθρώπινες σχέσεις ἀποκτάει τὸ νόημά του μέσα ἀπὸ μιὰ νέα ἀντίληψη τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ φυσικό του χῶρο.

«Ὅπου ὑπάρχουν σκουπίδια, ὑπάρχουν λεφτά», ἔλεγε ὑπαινιχτικὰ μιὰ παλιὰ παροιμία τῆς Βόρειας Ἀγγλίας, δείχνοντας ὡστόσο πόσο νερὸ μέχρι σήμερα ἔχει κυλίσει στ' αὐλάκι. Τὰ πράγματα ἔχουν σχεδὸν ἀντιστραφεῖ ἔτσι ποὺ ὁ κόσμος τῶν λεφτῶν μᾶς ἔχει γεμίσει κάθε εἴδους σκουπίδια. Ὁ καπιταλισμὸς κι ἡ καταστροφὴ τοῦ περιβάλλοντος θ' ἀπειλοῦν νὰ πνίξουν στὸ θανάσιμο ἐναγκαλισμό τους τὴν ἀνθρωπότητα ὅσο ὁ ἀγώνας γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ παραβλέπει αὐτή τους τὴ σύζευξη καὶ δὲν φροντίζει ν' ἀπαλλαγεῖ ἡ κοινωνία κι ἀπ' τοὺς δυό.

Φλεβάρης '78

Πάνω στ' ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν

Ἡ παρακάτω προκήρυξη τῆς Ὀργάνωσης Ἐπαναστατῶν Μαρξιστῶν Ἑλλάδας κυκλοφόρησε πλατειὰ καὶ μὲ ἐξαιρετικὴ ἀπήχηση στὶς ἀρχὲς τοῦ Δεκέμβρη '77.

Ἐπειδὴ παραμένει βασικῆς σημασίας ἡ πολιτικὴ ἐκτίμηση τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τῆς λογικῆς καὶ δυναμικῆς τῶν πάρα πέρα ἐξελίξεων, γιὰ τὰ χρόνια ποὺ ἔρχονται, ποὺ σκιαγραφεῖ, θεωρήσαμε σκόπιμο νὰ τὴ δημοσιεύσουμε ἐδῶ.

Ἡ Σύνταξη

Ἐργαζόμενοι τῆς χώρας,

Οἱ ἐκλογὲς σημείωσαν μιὰ μαζικὴ μετατόπιση ἐργαζομένων τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν πόλεων πρὸς τὴν ἀριστερά, ἀνεβάζοντας τὸ ποσοστὸ τῆς τελευταίας ἀπὸ 24% τὸ 1974 σὲ παραπάνω ἀπὸ 38%. Τὸ καθεστὼς τῆς συντηρητικῆς Δεξιᾶς ποὺ ἐκπροσωπεῖ ἡ Ν.Δ. μπῆκε σὲ σχετικὴ ἀποσταθεροποίηση μπροστὰ στὴ θεαματικὴ ἄνοδο τῆς Ἀριστερᾶς, τὴν πανωλεθρία τῆς ΕΔΗΚ, τὴν ὑπολογίσιμη ἀνεξάρτητη συγκρότηση τῆς ἄκρας δεξιᾶς.

Μεγάλες μάζες μισθωτῶν ἐργαζομένων, πτωχῶν βιοτεχνῶν καὶ χωρικῶν, ποὺ βλέπουν τὸ βιοτικό τους ἐπίπεδο νὰ πέφτει, κάτω ἀπὸ τὴ συνεχῆ αὔξηση τοῦ πληθωρισμοῦ καὶ τῶν φόρων, ποὺ ἔχουν ἐπίσης ἀγανακτήσει ἀπὸ τὴ θεληματικὴ χλιαρότητα τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς ἀπέναντι στοὺς χουντοβασιλικοὺς καὶ τοὺς Ἀμερικανούς, μετατοπίστηκαν πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐγκαταλείποντας ἀθρόα τὰ παλαιοκομματικὰ σχήματα. Ἡ βαθειὰ ἀναζήτηση νέων πολιτικῶν φορέων εἶναι στὴ βάση τῆς μαζικῆς ἀνόδου ποὺ σημείωσε στὸν εὐρὺ χῶρο τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἀριστερᾶς, ἰδιαίτερα τὸ ΠΑΣΟΚ. Τὸ κίνημα αὐτό, ἀπὸ τὴ γέννησή του τὸ 1974, ἐξέφραζε στὴ βάση του τὶς ριζοσπαστικὲς τάσεις μεγάλων στρωμμάτων ἐργαζομένων τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν πόλεων, καθὼς καὶ μιᾶς σημαντικῆς πτέρυγας τῆς σπουδάζουσας νεολαίας, ποὺ ὡρίμασαν στὸ διάστημα τῆς ἑπτάχρονης δικτατορίας.

Πάνω στὴ δύναμη αὐτὴ στηρίχτηκε ἡ προσωποκρατική του ἡγεσία, γιὰ νὰ προσπαθήσει νὰ τὸ διαμορφώσει σὰν ἕνα ἐθνικοριζοσπαστικὸ ποπουλίστικο κίνημα, καὶ ὄχι σὰν ἕνα σοσιαλιστικὸ κόμμα ἀρχῶν μὲ δημοκρατικὲς δομές. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ποὺ μερικὰ τώρα ἔχει πετύχει, ἦταν ἀναγκαία, γιὰ νὰ μὴν ἐξελιχθεῖ τὸ ΠΑΣΟΚ ἀπὸ τὴν ἴδια του πρωταρχικὴ δυναμική, σὲ πραγματικὸ ἐπαναστατικὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα, ἀποσταθεροποιώντας, σὲ μιὰ ὁρισμένη στιγμή, ἐπικίνδυνα τὸ ἀστικὸ καθεστὼς τῆς χώρας. Ὁπωσδήποτε οἱ μάζες ποὺ τὸ ψήφισαν τώρα δὲν κάνουν ἀκόμα τὴ διάκριση ἀνάμεσα σὲ ἡγεσία καὶ βάση, ἀνάμεσα στοὺς πρωταρχικούς του σκοποὺς καὶ τὴ βαθμιαία παραμόρφωση καὶ ἐγκατάλειψή τους γιὰ μιὰ γραμμὴ πιὸ ἐθνικιστική, κοινωνικὰ διφορούμενη καὶ συγκεχυμένη, καὶ μιὰ πιὸ ἔντονη προσωποκρατικὴ δομή.

Οἱ μάζες καὶ ὄχι ἁπλῶς οἱ «μικροαστικές», ὅπως ἀνώριμα ὑποστηρίζουν οἱ «ἀριστεριστές», προπαγανδιστὲς τῆς ψήφου γιὰ τὸ ΚΚΕ καὶ μόνο, μοναδικοῦ τάχα ἐκφραστῆ στὴ χώρα μας τοῦ «πραγματικοῦ προλεταριάτου» της, ψήφισαν τὸ ΠΑΣΟΚ κύρια σὰν φορέα ἀλλαγῆς στὸ χῶρο τῆς ἀριστερᾶς, σὲ ἀντίθεση, τόσο μὲ τὴν κλασσικὴ δεξιά, ὅσο καὶ τὴ χρεωκοπημένη στὰ μάτια τους παραδοσιακὴ ἀριστερά. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ κίνημα τοῦ ΠΑΣΟΚ εἶναι προορισμένο νὰ διατηρηθεῖ καὶ νὰ ἀναπτυχθεῖ περισσότερο, παραμένοντας γιὰ μεγάλο διάστημα ἀκόμα, ὁ κύριος χῶρος ἀναπόφευκτων νέων ἀνακατατάξεων καὶ ἐξελίξεων στὶς γραμμὲς τῆς Ἀριστερᾶς.

Τὸ ΚΚΕ, διαθέτοντας ἄφθονα ὑλικὰ καὶ ἀνθρώπινα μέσα καὶ ἐκμεταλλευόμενο ἕνα ἠθικὸ κεφάλαιο ποὺ ὑπάρχει στὴ χώρα μας, ἀπὸ τοὺς περασμένους ἀγῶνες τοῦ κόμματος αὐτοῦ, καὶ τὸ μύθο, τὴ δύναμη τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, κυρίως σὲ ἰδιότυπα στρώματα παλαίμαχων καὶ ὁρισμένων ριζοσπαστικῶν τμημάτων μιᾶς ἀκατατόπιστης ἀκόμα νεολαίας, ξανασυγκέντρωσε ἕνα μεγάλο μέρος τῆς παραδοσιακῆς, ἀπὸ χρόνια τώρα λιμνάζουσας ἐκλογικῆς πελατείας τῆς ἐπίσημης κομμουνιστικῆς Ἀριστερᾶς. Ἡ σχετικὴ ἐπιτυχία του ἐνισχύθηκε ἀπὸ τὴν καταβαράθρωση τῶν δυνατοτήτων ποὖχε τὸ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ, καὶ ἀκόμα ἡ ΕΔΑ, μὲ τὴ σφαλερή τους τακτικὴ νὰ καλυφθοῦν πίσω ἀπὸ τὴν ἄχρωμη καὶ ἄοσμη ἑτερογενῆ «Λαϊκομετωπικὴ» Συμμαχία, ἀπέναντι σὲ ἀντίπαλους ποὺ τοὺς συναγωνίζονταν «ἀπὸ τὰ ἀριστερά», ἰδιαίτερα τὸ ΚΚΕ, ἐνῶ οἱ μάζες ἔκδηλα μετακινοῦνταν καὶ αὐτὲς ἀριστερά.

Οἱ ἐκλογὲς κλείνουν ἕνα κεφάλαιο τῆς ἱστορίας τῆς χώρας καὶ ἀνοίγουν μιὰ νέα περίοδο αὐξανόμενης πόλωσης τῶν μαζῶν ἀνάμεσα στὴ Δεξιὰ καὶ Ἀ-

ριστερὰ καὶ μέσα, ἀλλὰ κυρίως ἔξω ἀπὸ τὸ κοινοβούλιο.

Καθὼς παρατείνεται ἡ γενικὴ κρίση τοῦ καπιταλισμοῦ, καὶ οἱ ἐπιπτώσεις της πάνω στὸν ἑλληνικὸ καπιταλισμὸ θὰ γίνονται ὁλοένα καὶ πιὸ αἰσθητές, ἡ κατάσταση στὴ χώρα μας πρόκειται καὶ πάλι νὰ ὁδηγηθεῖ τελικὰ στὸ δίλημμα: Δικτατορία ἢ Σοσιαλισμός.

Τέτοια εἶναι ἡ λογικὴ καὶ ἡ δυναμικὴ τῆς ἐξέλιξης. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ποὺ θὰ χαράξει ἡ συνολικὴ δύναμη τῆς Ἀριστερᾶς, τοῦ πραγματικοῦ Ἑνιαίου ἐργατικοῦ μετώπου στὴ χώρα μας, συγκροτημένου πρὶν ἀπ' ὅλα στὴ βάση, ἂν θὰ ἀνοίξει ἡ προοπτικὴ τοῦ μεταβατικοῦ περάσματος στὸ Σοσιαλισμό, ἢ θὰ ὁδηγηθοῦμε ξανὰ σὲ ταπεινωτικὴ συντριπτικὴ ἧττα.

Ἡ νέα Κυβέρνηση ὑφίσταται πιέσεις γιὰ νὰ ἀκολουθήσει κεντροδεξιὰ πολιτικὴ μὲ περιορισμένες ὑλικὲς καὶ δημοκρατικὲς παραχωρήσεις στὶς μάζες, ὥστε νὰ ἀνακοπεῖ τὸ ρεῦμα τους πρὸς τὰ ἀριστερά.

Ἀλλὰ οἱ ἀντικειμενικὲς συνθῆκες δὲν παρέχουν περιθώρια γιὰ μιὰ κάπως σοβαρὴ μεταρρυθμιστικὴ καὶ δημοκρατικὴ πολιτική. Ἡ πίεση ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τῆς Ἀκροδεξιᾶς ὑποβοηθουμένης ἀπὸ τὸν τέως βασιλιά, τὰ κατάλοιπα τῆς χούντας καὶ τοὺς Ἀμερικανοὺς τοῦ Πενταγώνου, νὰ δρᾶ γιὰ νὰ ἐγκλωβίσει καὶ πάλι τὴ γραμμὴ τῆς Κυβέρνησης σὲ μιὰ σκληρυνόμενη καθαρὰ δεξιὰ πολιτική, προετοιμάζοντας ταυτόχρονα, σὲ ὥρα «κινδύνου» ἢ «ἀνάγκης», τὴν ἀντικατάστασή της ἀπὸ μιὰ βασιλικὴ στρατιωτικὴ δικτατορία, ἀπόλυτα ἐνταγμένη στὸ ΝΑΤΟ καὶ τοὺς Ἀμερικανούς. Μία παράλληλη φανερὴ προσπάθεια τῆς ἀστικῆς ἑλληνικῆς τάξης, θἆναι ἡ συγκράτηση καὶ ἀνασυγκρότηση τῆς ΕΔΗΚ, σὰν ἕνα ἐνδιάμεσο δεξιὸ «Σοσιαλδημοκρατικὸ» κόμμα.

Ὅσο γιὰ τὶς πιθανὲς ἐξελίξεις στὸ χῶρο τῆς παραδοσιακῆς Ἀριστερᾶς, πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε τὰ ἀκόλουθα σημεῖα:

Τὸ ΠΑΣΟΚ σύντομα θὰ βρεθεῖ καὶ πάλι στὸ ἀποφασιστικὸ δίλημμα: Ἂν κάτω ἀπὸ τὴν ἀνερχόμενη πίεση τῶν μαζῶν ἐξελιχθεῖ σὲ σοσιαλιστικὸ κόμμα ἀρχῶν, μὲ δημοκρατικὲς δομές, ἢ σὲ προσωποκρατικὸ μηχανισμὸ παλαιοκομματικοῦ τύπου, γιὰ τὴν ἀναρρίχηση στὴν Κυβέρνηση. Ἂν δώσει δηλαδὴ τὸ βάρος, ὅπως πρέπει, στοὺς ἐξωκοινοβουλευτικοὺς ἀγῶνες τῶν μαζῶν, ἑδραιώνοντας τὸ κίνημα δημοκρατικὰ στὴν βάση καὶ δὲν προβάλλει κυρίως τὴν κοινοβουλευτική του ὁμάδα, καὶ τὴ δῆθεν πάλη της γιὰ μιὰ ἀόριστη καὶ ὁλοένα μακρυνὴ «ἀλλαγὴ» μέσα ἀπὸ τὴ Βουλή. Ὅσο γιὰ τὸ ΚΚΕ δὲν πρέπει κανεὶς νὰ περιμένει καμμιὰ οὐσιαστικὴ ἀλλαγὴ στὴν πολιτική του, καθοριζόμενη σταθερὰ ἀπὸ τὴν τυφλὴ σχεδὸν εὐθυγράμμισή του μὲ τὴ γραμμὴ τοῦ Κρεμλίνου σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ δύναμη τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ καὶ τῆς ΕΔΑ μόνο σὲ περίπτωση ποὺ συγχωνευτοῦν μὲ ἄλλες παραπλήσιες ἀριστερὲς δυνάμεις, σὲ μιὰ ἑνιαία κομμουνιστικὴ ἀνανεωτικὴ ὀργάνωση, μὲ καθαρὸ πρόγραμμα, τόσο ἀπέναντι στὸ Κρεμλίνο, ὅσο καὶ ἀπέναντι στὰ βασικὰ προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, θὰ μπορέσουν ἀκόμα θετικὰ νὰ σταδιοδρομήσουν. Ἀλλιῶς κινδυνεύουν νὰ πολωθοῦν ἀνάμεσα στὸ ΚΚΕ καὶ τὸ ΠΑΣΟΚ. Ὅσο γιὰ τὶς διάφορες ὀργανώσεις τῆς «Ἄκρας ἀριστερᾶς» ἔδειξαν καὶ πάλι τὸ κενὸ τῆς πολιτικῆς τους, τὸν ἀνεδαφισμὸ καὶ τὸ σεκταρισμό της. Αὐτὲς ἰδίως ποὺ πρακτικὰ ἔγιναν οὐραγοὶ τοῦ μύθου τοῦ ΚΚΕ «μοναδικοῦ ἐκπροσώπου τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς χώρας, ἀφαιρώντας αὐθαίρετα ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἐργαζομένων μαζῶν, βάση καὶ προϋπόθεση γιὰ τὴ Σοσιαλιστικὴ Ἐπανάσταση στὴν Ἑλλάδα, τὰ νέα στρώματα τῶν μισθωτῶν ἐργαζομένων τῶν φτωχῶν βιοτεχνῶν καὶ ἀγροτῶν, καθὼς καὶ σημαντικὰ στρώματα νέων ἐργατῶν καὶ τῆς σπουδάζουσας νεολαίας, χρειάζεται, ἔστω καὶ τὴν τελευταία στιγμὴ νὰ συνέλθουν καὶ νὰ προσγειωθοῦν. (Ἰδιαίτερα γιὰ τὰ νέα αὐτὰ κοινωνικὰ στρώματα, πρέπει νὰ τονιστεῖ ὁ ξεχωριστὸς ρόλος τους γιὰ τὸ βάθεμα καὶ τὸ πλάτεμα τῆς ἴδιας τῆς «ποιότητας» τοῦ Σοσιαλισμοῦ ποὺ θὰ ἐγκαθιδρυθεῖ). Γιὰ νὰ μπορέσουν, μαζὶ μὲ ἄλλες ὑγιεῖς δυνάμεις τῆς Ἐπαναστατικῆς Μαρξιστικῆς Ἀριστερᾶς, νὰ ἑδραιώσουν τὴν ἀπαραίτητη καὶ στὴν Ἑλλάδα Ἑνιαία Ἐπαναστατικὴ Μαρξιστικὴ Ὀργάνωση, μὲ πραγματικὴ μαζικὴ βάση, καὶ ἕνα ὀρθὸ πρόγραμμα, τόσο ἀπέναντι στὸ σύνολο τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἀριστερᾶς, στὴ χώρα μας, ὅσο καὶ ἀπέναντι στὰ βασικὰ προβλήματα τῆς παγκόσμιας καὶ Ἑλληνικῆς Σοσιαλιστικῆς Ἐπανάστασης. Ὁ ρόλος μιᾶς τέτοιας ὀργάνωσης θἆναι ἀποφασιστικὸς γιὰ τὴν ὅλη ἐξέλιξη τῆς κατάστασης στὴ χώρα μας, ποὺ στὰ ἑπόμενα λίγα χρόνια μπροστά μας, θάχει καὶ πάλι νὰ ἀντιμετωπίσει τὸ δίλημμα: Δικτατορία ἢ ἄνοιγμα πρὸς τὸ Σοσιαλισμό.

Δεκέμβρης 1977

Ἡ ἐξόφληση ἑνὸς χρέους

Μᾶς ἐντυπωσίασε ἡ τελευταία συνέντευξη τοῦ Μίκη (ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 26 Ἰανουαρίου 1978) καὶ μᾶς θύμησε τὰ λόγια τοῦ Ν. Βρεττάκου γραμμένα στὴν ἴδια ἐφημερίδα (6 Μαΐου '77), μὲ ἀφορμὴ τὴ ματαίωση τῶν συναυλιῶν τοῦ Θεοδωράκη στὴ Ρουμανία: «Εἶναι τόσες πολλὲς οἱ κακὲς μαρτυρίες ποὺ μᾶς παρέχονται ἀπὸ παντοῦ καὶ μὲ ὅλα τὰ μέσα, ποὺ δὲν ξέρει κανεὶς ποιὰ νὰ πρωτοδιαλέξει...» καὶ «...συμφέροντα ἢ ἄλλες σκοπιμότητες ἐπιβάλλουν ἕνα εἶδος τάκτ ἀπέναντι στὸ φαινόμενο τῶν ἠθικῶν κατολισθήσεων».

Σκεφτήκαμε πὼς μιὰ κακὴ μαρτυρία προσφέρει κι ὁ Μίκης μ' αὐτή του τὴ συνέντευξη — στροφὴ καὶ ἐξομολόγηση καὶ δὲν κλονιστήκαμε ἀπ' αὐτή μας τὴν πεποίθηση μὲ τὸ ἐπιχείρημά του: «δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμᾶμε τὸ βάρος τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Βέβαια ὑπάρχει ἐδῶ ἕνα πρόβλημα ἐκτίμησης. Δηλαδὴ τὰ γεγονότα εἶναι πράγματι τόσο σοβα-

ρά, ὥστε νὰ ὁδηγοῦν σὲ ριζικὲς ἀναθεωρήσεις; Ἡ ἱστορία εἶναι γεμάτη παραδείγματα. Ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς. Ἀλλαγὴ πορείας κατὰ 90—180 μοῖρες. Ὁ ἀφελὴς θὰ πεῖ: ὁπορτουνισμός. Ὅμως, ὁ σοβαρὸς παρατηρητὴς θὰ διαπιστώσει ὅτι, ἐφ' ὅσον τὰ ἱστορικὰ δεδομένα ἀλλάζουν κατὰ 90, 100, 180 μοῖρες, εἶναι φυσικὸ ἕνα ζωντανὸ κόμμα, οἱ ζωντανοὶ ἀγωνιστὲς νὰ θελήσουν νὰ προσαρμόσουν τὴν ταχτική τους στὶς νέες συνθῆκες».

Τὸ ἐπιχείρημα προκαλεῖ μειδιάματα ἂν θυμηθοῦμε πρόσφατες, μεταδιχτατορικές, ἀπόψεις τοῦ Μίκη καὶ τὶς ἀντιδράσεις σ' αὐτές, γιὰ τὰ πολιτικά μας πράγματα, ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς.

Ἕνα - δυὸ χρόνια καὶ μιὰ ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ ξεχαστοῦν ἐκκλήσεις σὰν τὴν παρακάτω;:

«Καλῶ ὅλες τὶς ζωντανὲς δυνάμεις, ἰδιαίτερα τὴν ἐλεύθερη καὶ δημοκρατικὴ νεολαία τῆς κομμουνιστικῆς καὶ ὅλης τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς, νὰ δώσουν τὴν ἀπάντηση ποὺ πρέπει σὲ μιὰ νοοτροπία καὶ πραχτικὴ ποὺ ἔχει ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ. Νὰ μὲ βοηθήσει νὰ συνεχίσω τὸ δημιουργικὸ ἔργο καὶ τὴ δράση μου, τὸ ἴδιο ἀδέσμευτα ἀπέναντι σὲ κάθε ἐξουσία καὶ μηχανισμό, ὅπως καὶ πρίν. Μὲ τὸν ἴδιο πάντα ἀναλλοίωτο στόχο: Τὴ θωράκιση τοῦ Λαοῦ, γιὰ νὰ ἀντέξει στὴ δοκιμασία, νὰ ἐμπνέεται καὶ νὰ χυμᾶ ἀκάθεκτος σὰν ποτάμι, παρασύροντας στὸ διάβα του ὅλα τὰ ἐμπόδια, ὅλους τοὺς ὁλοκληρωτισμούς, ὅλους τοὺς ἀληθινοὺς του ἐχθροὺς καὶ ψεύτικους φίλους. Ἕως ὅτου λάβουν τὰ ὄνειρα ἐκδίκηση...».

ΑΥΓΗ, Ὀκτ. 1976

Καὶ ἡ ἀπάντηση:

«Ἀποκορύφωμα τῆς ἀντικομμουνιστικῆς ὑστερίας τοῦ Μ. Θεοδωράκη ἦταν τὸ ἄρθρο του, ποὺ δημοσίευσε τρίστηλο, πρωτοσέλιδο, κορυφαῖο, ἡ κυριακάτικη «Αὐγή». Σ' αὐτὸ ὁ Μ. Θ. ἔφτασε στὸ σημεῖο, ν' ἀποκαλεῖ τὴ νεολαία «γενίτσαρους» καί, κατηγορώντας τὸ κόμμα μας ὅτι δῆθεν «προβαίνει σὲ πράξεις μεσαιωνικοῦ σκοταδισμοῦ» καὶ ὅτι «ἐφαρμόζει ὁλοκληρωτικὴ ἀντίληψη καὶ ταχτική», λέει ἀνάμεσα στ' ἄλλα: «Οἱ καθοδηγητὲς αὐτῆς τῆς σκοταδιστικῆς ἐκστρατείας δίνουν τὸ χέρι στοὺς «ἄξιους» προκατόχους τους (ἐννοεῖ τοὺς ἐγκληματίες τῆς χούντας), ποὺ βρίσκονται κλεισμένοι στὶς φυλακὲς Κορυδαλλοῦ». Καὶ καλεῖ «τὸ λαὸ» νὰ ξεσηκωθεῖ ἐνάντια στὸ Κ.Κ.Ε.!».

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ, 10.10.76

Ἂς συνεχίσουμε τὴν ἀντιπαράθεση χαρακτηριστικῶν θέσεων τοῦ Μίκη, ὅπως ἐμφανίζονται τ ώ ρ α στὴ συνέντευξή του (*) καὶ μέχρι τώρα ἀπὸ κείμενά του:

* «...Δὲν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ ἀπορρίπτουν τὴν ἱστορική μας παράδοση καὶ μὲ μιὰ φράση κατεδαφίζουν, κυρίως, τὴν ἑλληνικὴ Ἀριστερά. Τὸ Κ.Κ.Ε., τὸ Ε.Α.Μ., ἡ Ε.Δ.Α., ἡ Δ.Ν.Λ., τὸ Π.Α.Μ. ἀποτελοῦν γι' αὐτοὺς μιὰ ἁλυσίδα ἀπὸ ...λάθη. Ὅλοι οἱ ἡγέτες, συλλήβδην εἶναι χρεωκοπημένοι».

** «Σταχυολόγησα ἕνα ἐλάχιστο μέρος ἀπὸ τὶς ἐκτιμήσεις τοῦ Κ.Κ.Ε. γιὰ τὸ Κ.Κ.Ε., σχετικὰ μὲ τὰ «χοντροκομμένα πολιτικὰ λάθη», τὰ «δικά μας ἀποκλειστικὰ λάθη», τὰ «λάθη ταχτικῆς», τὶς «βασικὰ λαθεμένες ἐκτιμήσεις», τὰ «σοβαρὰ πολιτικὰ λάθη», τὴ «λαθεμένη ἀριστερίστικη πολιτική», τὰ «σεχταριστικὰ λάθη», ποὺ ἔκαναν ἡ καθοδήγηση τοῦ Κ.Κ.Ε. (ποὺ «συνθηκολόγησε μὲ τὴν ἀντίδραση»), καθὼς καὶ οἱ διάφοροι καθοδηγητὲς - ἡγέτες τοῦ Κ.Κ.Ε., ὅπως ὁ «προδότης Σιάντος», ὁ «προδότης Καραγιώργης», ὁ «λιποτάχτης Μάρκος Βαφειάδης», ὁ «ἀντικομματικὸς καὶ ἡττόπαθος Παρτσαλίδης», ὁ «ἀντιφατικὸς ἀριστεριστὴς καὶ σεχταριστὴς Ζαχαριάδης» κλπ. κλπ. Δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχει πιὰ καμμιὰ ἀμφιβολία, ὅτι μέσα σ' αὐτὸν τὸν κ υ κ ε ώ ν α τ ῶ ν λ α θ ῶ ν, βρῆκε τραγικὴ τύχη ὁ ἀγώνας τοῦ ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἐξανεμίσθηκαν οἱ κατακτήσεις του καὶ στερεώθηκε ὁ ἰμπεριαλισμὸς στὴ χώρα μας».

Μίκης. «ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ», Σεπτ. 1976

* «...Δεκάδες χιλιάδες πολιτικὰ στελέχη, ἀναδειγμένα μέσα στὴν πάλη, ἀποτέλεσαν τὴ ραχοκοκκαλιὰ τοῦ νέου κινήματος τοῦ λαοῦ μας. Ἡ δ ο κ ι μ α σ ί α ἦταν ἀπόλυτη. Μόνο μὲ τὴν Κίνα καὶ τὸ Βιετνάμ, μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ ἡ δοκιμασία ποὺ ἐπέβαλαν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, πάνω σὲ μιὰ δοσμένη πολιτικὴ ἡγεσία, ποὺ καλύπτει στὸ χῶρο μας τρεῖς γενιές. Ἡ γενιὰ τοῦ ΕΑΜ, ἡ γενιὰ τῆς ΕΠΟΝ καὶ ἡ γενιὰ τῶν Λαμπράκηδων. Ὁ ἐθνικὸς καὶ ταξικὸς ἐχθρὸς ἐπὶ 30 χρόνια, μᾶς ἔρριχνε συνεχῶς σ τ ὴ ν ὑ ψ ι κ ά μ ι ν ο κι ἐμεῖς βγαίναμε ἀτσάλι. Α ὐ τ ὸ τ ὸ ἀ τ σ ά λ ι, λ ο ι π ό ν, ἀ π ο τ ε λ ε ῖ τ ὴ ν π ι ὸ μ ε γ ά λ η κ α τ ά κ τ η σ η τ ο ῦ λ α ο ῦ μ α ς».

** «...λησμονήθηκαν οἱ ἐπιστήμονες καὶ οἱ καθηγητὲς ποὺ χειροκροτοῦσαν τὸν δικτάτορα..., οἱ πολιτικοὶ ποὺ ἐνδῶσαν. Τὰ ἐπαναστατικὰ στελέχη ποὺ ὑπόγραψαν δηλώσεις!!! Γιατὶ ὑπῆρξε κι αὐτό, ἐπαναστατικὰ στελέχη ποὺ «σπάσανε» καὶ ὑπογράψαν! Ἀσυγχώρητο γιὰ μένα γεγονός. (.....) ...στὸ Βιετνάμ, ὄχι μόνο οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ πέτρες καὶ τὰ δέντρα καὶ οἱ πεθαμένοι ...θὰ τοὺς παίρνανε φαλάγγι. Γιατὶ τὸ Βιετνὰμ εἶναι ἕνας λαὸς νικητῶν, ἐ ν ῶ ἐ μ ε ῖ ς ὄ χ ι... Ἡ δικτατορία ἦταν ἕνας θερμοκαυστήρας, ἕνας τεράστιος κλίβανος, ὅπου μπήκαμε μέσα ὅλοι, ὁ καθένας μὲ τὶς εὐθύνες του, ἀπὸ τοὺς δύο μέχρι τοὺς πέντε χιλιάδες βαθμούς... Μπήκαμε στὸν κλίβανο μέσα σὲ μιὰ γενικὴ χρεωκοπία, ἰδεολογικὴ καὶ πολιτική. Βγήκαμε ἄλλοι ἀτσαλωμένοι κ α ὶ ἄ λ λ ο ι σ τ ά χ τ η! Σήμερα μπορεῖ νὰ μιλάει ἡ στάχτη γ ι α τ ὶ ἦ τ α ν μ π ό λ ι κ η κ α ὶ τ ὸ ἀ τ σ ά λ ι λ ί γ ο...».

Μίκης, «ΝΕΑ», Αὔγ. 1976

* «Ναί, ἡ ἀλλαγὴ δὲν εἶναι αὐτὴ ποὺ ὀνειρεύτηκε ὁ λαός μας. Ναί, εἶναι ντροπὴ γιὰ ὅλους μας νὰ μᾶς προσφέρει αὐτὴ τὴν ὅποια «λύση», ἡ ἁμαρτωλὴ Δεξιά...».

** «Καὶ φτάσαμε ἀκόμα στὸ σημεῖο, ἡ λεγομένη Δεξιὰ νὰ πραγματοποιεῖ τὰ πρῶτα μεγάλα χτυπήματα κατὰ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Χτυπήματα ποὺ δὲν θὰ

(*) Μὲ ἕνα ἀστερίσκο σημειώνονται τὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν συνέντευξη στὴν «Ἐλευθεροτυπία» στὶς 26-1-1978. Μὲ δυο ἐκεῖνα ἀπ' τὶς παλιότερες δηλώσεις.

μποροῦσε νὰ διανοηθεῖ τὸ Κέντρο καὶ νὰ ὀνειρευτεῖ ἡ 'Αριστερά» ..... «Ἔτσι φτάσαμε στὸ σημεῖο ἡ λεγομένη 'Αριστερὰ νὰ διαδραματίζει συστηματικὰ ἀντιδραστικὸ ρόλο ἀπὸ τὴν ἄποψη ὅτι οἱ ἀναλύσεις της εἶναι συνεχῶς λανθασμένες, καὶ ὅπως στὸ παρελθόν, εἶναι δυνατὸν νὰ ὁδηγήσουν τώρα καὶ αὔριο τὸ λαὸ σὲ νέες περιπέτειες, σὲ νέες καταστροφές».

«Παλλαϊκὴ Πανεθνικὴ Ἑνότητα ὑπὸ τὸν Καραμανλῆ»

Μίκης, «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ», Αὔγ. 1976

* «Τὸ κύριο βάρος γιὰ τὴν ἑνότητα τῆς ἐαμικῆς ἀριστερᾶς, σήμερα πέφτει φυσιολογικὰ στοὺς ὤμους αὐτοῦ τοῦ κόμματος (τοῦ Κ.Κ.Ε.)». «Δὲν εἶναι μόνο ὅτι μὲ τὸ 10% κατάφερε νὰ διασώσει ἕνα μεγάλο τμῆμα τῶν ἐκλογέων μας, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἡ εἰκόνα ποὺ ἔχει δημιουργήσει μέσα στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ εἶναι ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα σοβαρὸ κόμμα ποὺ δουλεύει μὲ ὑπευθυνότητα καὶ ἀποτελεσματικότητα...».

** «Καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ διάσπαση τοῦ ΚΚΕ ἔγινε ἀπὸ κείνους ποὺ ἔγινε, ἀκριβῶς γιὰ νὰ μὴ μπορέσουν οἱ ἕλληνες κομμουνιστὲς ἀδέσμευτοι καὶ ἀνεξάρτητοι, νὰ σκύψουν μὲ εὐθύνη καὶ τόλμη ἐπάνω στὸ παρελθὸν καὶ νὰ ποῦν στὸ λαό μας: «—Ναί, τότε κάναμε τραγικὰ λάθη, γι' αὐτὸ καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο. Δηλαδὴ γιατὶ δὲν ἐφαρμόσαμε ἀνεξάρτητη ἑλληνικὴ πολιτική. 'Αλλὰ γιατὶ πιστεύαμε ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκτελοῦμε πιστὰ ξένες ἐντολές, μὲ τὴν ἀφέλεια ἢ τὴν ἠλιθιότητα ὅτι ἐξυπηρετοῦμε τὸ παγκόσμιο κίνημα... Καὶ ὅσο δὲν θὰ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ τίμια καὶ καθαρὴ αὐτοκριτικὴ — τὸ δικό μας 20ὸ Συνέδριο — τόσο θὰ ὑπάρχουν ὑποψίες ὅτι ἡ ἀντίληψη ἐκείνη ...ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει! Καὶ πράγματι ὑπάρχει! Ὁ Ζαχαριαδισμὸς βρυκολάκιασε! Τὸν εἴδαμε στὴ νέα πολιτικὴ τοῦ Κ.Κ.Ε., ἀλλὰ καὶ τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ.! Ἡ ἀριστερίστικη, σεχταριστικὴ πολιτικὴ τοῦ Ζαχαριάδη ποτὲ δὲν ἦταν τόσο δυνατή, ὅσο στὶς μέρες ποὺ ἀκολούθησαν τὸν 'Ιούλη τοῦ 1974!».

Μίκης, «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ», Σεπτ. 1976

* «Δὲν εἶναι μυστικό, γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ ξαναποῦμε σήμερα, ὅτι ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς δημιουργίας του, διεφώνησα μὲ τὴν ὕπαρξη ἑνὸς δεύτερου Κ.Κ.Ε. στὴ χώρα μας...», «ἡ ἐμμονὴ τῆς ἡγεσίας τοῦ 'Εσωτερικοῦ ,νομίζω ὅτι κατέληξε νὰ εἶναι ὁ κύριος παράγοντας γιὰ τὴν τραγικὴ κατάσταση ποὺ παρουσίασε τὸ Κίνημά μας μετὰ τὴν πτώση τῆς χούντας. Ὅπως ἔδειξε ἡ ζωή, ἡ περίφημη ἀνανέωση δὲν πέρασε ἀπὸ κεῖ...».

** «Τρομερὲς ἐπιπτώσεις γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν λαό της θὰ εἶχε ἡ καταστρεπτικὴ πολιτικὴ τοῦ Κ.Κ.Ε. (ἐξωτερικοῦ), ἂν ἐφαρμοζόταν», διεκήρυξε ὁ Μ. Θ. στὸ συνέδριο τοῦ Κ.Κ.Ε. (ἐσωτερικοῦ). «Ἡ σύγκληση τοῦ Συνεδρίου ἀποτελεῖ σημαντικὸ πολιτικὸ γεγονός, ποὺ συμπίπτει μὲ τὶς βαθειὲς ἀλλαγὲς ποὺ συντελοῦνται στὸ χῶρο τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν Κ.Κ., ποὺ θὰ παίξουν σημαντικὸ ρόλο στὴν πορεία τοῦ ἀνανεωτικοῦ κινήματος».

Μίκης, Οἱ 'Εφημερίδες, 1976

* «Οἱ διαπιστώσεις αὐτὲς μὲ ὁδηγοῦν στὴ διατύπωση τῆς προσωπικῆς μου γνώμης. Πιστεύω, λοιπόν, ὅτι οἱ συνθῆκες στὸ χῶρο μας καὶ ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς 'Αριστερᾶς μας, ὁδηγοῦν σὲ δυὸ λύσεις: Ἡ πρώτη εἶναι νὰ *μποῦν ὅλοι οἱ κομμουνιστὲς* (ἐαμίτες, ἐδαΐτες, λαμπράκηδες) *στὸ* Κ. Κ. Ε. Ἡ δεύτερη εἶναι *πλάι στὸ* Κ. Κ. Ε. *καὶ μὲ τὸ* Κ. Κ. Ε., νὰ χτιστεῖ ἕνα νέο Ε. ΑΜ., μιὰ νέα Ε.Δ.Α., ποὺ νὰ χωρέσει ὅλο τὸ προοδευτικὸ κίνημα τοῦ λαοῦ μας, ...ποὺ νὰ μπορέσει νὰ θεμελιώσει τὴ Δημοκρατία, νὰ ὁδηγήσει σταθερά, σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα, πρὸς τὸ δρόμο τῆς Κατάχτησης τῆς 'Εθν. 'Ανεξαρτησίας, τῆς ριζικῆς Κοινωνικῆς ἀλλαγῆς, *μὲ στόχο τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία τοῦ σοσιαλισμοῦ*, σὰν κορύφωση τῶν ἐπικῶν ἀγώνων τοῦ λαοῦ μας *μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Ἕλληνες κομμουνιστές*» (!).

** «Σὲ κάθε λαὸ ὑπάρχουν συσσωρευμένες δυνάμεις γιὰ ριζικὲς ἐπαναστατικὲς ἀλλαγές, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν πλέον ἀπὸ τὶς παραδοσιακὲς ἐπαναστατικὲς δυνάμεις, δηλ. τοὺς Κομμουνιστές, γιατὶ τὰ Κ.Κ. ἀποτελοῦν τμήματα τοῦ παγκόσμιου στάτους κβό, εἶναι ὀργανικὸ μέρος στὴ σύνθεση τῆς ἰσορροπίας τοῦ τρόμου, καθὼς συνδέονται στενότατα μὲ μιὰ ἀπὸ τὶς θερμοπυρηνικὲς δυνάμεις τῆς ἐποχῆς μας. 'Επὶ πλέον, ἡ στενὴ σύνδεση τῶν κομμουνιστῶν μὲ τὴ Σοβ. Ἕνωση, μὲ τὸ Κ.Κ.Σ.Ε., ἐκτὸς ποὺ τοὺς ἐντάσσει στὴ στρατηγικὴ τοῦ σοβιετικοῦ ἐπιτελείου (........), *τοὺς συνδέει* ἀναπόφευκτα *μὲ τὸ σοβιετικὸ κοινωνικὸ πρότυπο* τὸν ἀνατολικὸ κόσμο (......). Πιστεύω, ὅτι, γιὰ ὅλους τοὺς γνωστοὺς λόγους, τὰ ἀνατολικὰ κράτη ἔχουν χάσει τὶς δυὸ μεγάλες μάχες ποὺ σημαδεύουν τὴν ἐποχή μας: καί τὴ μάχη γιὰ τὴν Τεχνολογία καί τὴ μάχη γιὰ τὴν 'Ελευθερία. Καὶ στὰ δυὸ βρίσκονται πίσω κατὰ μιὰ ὁλόκληρη ἐποχή. *Ἑπομένως*, γιὰ τὶς ἐργαζόμενες μάζες, τουλάχιστον τῆς Εὐρώπης, *ἀναπαραγωγὴ τοῦ σοβιετικοῦ ἢ ἄλλου ἀνατολικοῦ συστήματος μὲ τὰ* Κ. Κ., *σημαίνει πισωγύρισμα*».

'Απὸ τὴν Εἰσήγηση τοῦ Μίκη στὴν Ε.Δ.Α.

«ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ», Σεπτ. 1976

Τελειώνουμε αὐτὴ τὴν ἀντιπαράθεση μ' ἕνα ἀπόσπασμα δημοσιευμένης ἐπιστολῆς τοῦ Μίκη στὴν «'Ελευθεροτυπία», 17 'Ιουνίου 1977, ποὺ ἀναφέρεται στὴν προσπάθειά του γιὰ ἑνότητα τῶν Ἑλλήνων Κομμουνιστῶν καὶ μιὰ ἀπόπειρα νὰ διαψευστεῖ ἀπὸ παλιοὺς συντρόφους του:

«...Ἔζησα ὅλα μου τὰ χρόνια μπροστὰ στοὺς ἀνελέητους προβολεῖς τῆς δημοσιότητας. Ἔτσι ὁ καθένας γνωρίζει καλά, προπαντὸς τὰ ἐλαττώματά μου... Μέσα σ' αὐτά, νομίζω, ὅτι ἐκεῖνο ποὺ μοῦ καταλογίζεται ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς σὰν τὸ πιὸ θανάσιμο (!) ἁμάρτημα, εἶναι ὅτι λέω *παντοῦ καὶ πάντα* τὴν ἀλήθεια. 'Εγώ, βέβαια, ἐξακολουθῶ μονότονα νὰ πιστεύω, ὅτι μόνο ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐπαναστατική...».

Πράγματι, ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐπαναστατική. ΤΙ ΝΑ ΠΙΣΤΕΨΟΥΜΕ ΟΜΩΣ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ;

Φλεβάρης '77 Φ. Κ.

Ἐλεύθερη συζήτηση καὶ κριτική

Σοσιαλισμὸς καὶ αὐτοδιαχείρηση

(Συμβολὴ σὲ μιὰ σκιαγράφηση τῶν θεωρητικῶν βάσεων τῆς ἄμεσης δημοκρατίας)

Σημείωση τῆς Σύνταξης: Δημοσιεύουμε παρακάτω τὸ κείμενο πάνω στὸ ὁποῖο στηρίχτηκε ἡ διάλεξη ποὺ ἔδωσε τὸν περασμένο Νοέμβρη στὸ Πολυτεχνεῖο ὁ σ. Μ. Ράπτης. Ἡ διάλεξη αὐτὴ ἔγινε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ πολιτικοῦ Ὁμίλου «Πρωταγόρας».

Τὸ κείμενο ποὺ δημοσιεύουμε εἶχε ἀρχικὰ ὑποβληθεῖ στὴ «2η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη γιὰ τὴν Αὐτοδιαχείριση», ποὔγινε τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1977 στὸ Παρίσι.

Ἡ αὐτοδιαχείριση ἔχει γίνει συνώνυμο τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας, δηλαδὴ τοῦ καθεστῶτος ποὺ χαρακτηρίζει τὴ μεταβατικὴ κοινωνία ποὺ διαδέχεται τὸν καπιταλισμό.

Δὲν μποροῦμε καταχρηστικὰ νὰ ἐπεκταθοῦμε πάνω στὸ μέλλον αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ποὺ, κατὰ τὸν Μάρξ, θὰ ὁδεύει πρὸς τὸν κομμουνισμό, πρὸς μιὰ κοινωνία χωρὶς τάξεις καὶ χωρὶς Κράτος. Τὸ γίγνεσθαι τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐλεύθερης βούλησής τους, ἡ ὁποία, σπρωγμένη ἀπὸ μιὰ κατανόηση πιὸ βαθειὰ τῶν συνθηκῶν, ποὺ, σὲ τελευταία ἀνάλυση, τὴν προσδιορίζουν, θὰ βρεῖ τὴ δύναμη νὰ κάνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ δράσουν κατὰ τρόπο συνεπῆ μὲ τέτοια κατανόησή τους καὶ νὰ μεταβάλλουν τὴν κοινωνία, σύμφωνα μ' ἕνα συνειδητὸ σχέδιο.

Ἀλλὰ πολὺ ἀπέχουμε ἀκόμα ἀπὸ μιὰ κοινωνία συνειδητῶν ἀνθρώπων καὶ κυρίως ἀνθρώπων ἀποφασισμένων νὰ δράσουν σύμφωνα μ' αὐτὴ τους τὴ συνείδηση.

Ἡ ἔκταση τῆς μυθοποίησης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ τους, τοῦ τρόπου ἐπίσης ποὺ ἀντιλαμβάνονται τὴ φύση, τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο ὅπου ζοῦνε, εἶναι ἀκόμα μεγάλη.

Ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῆς ἀνθρωπότητας σέρνει μέσα στὸ παρόν της τὶς ἐπίμονες ἐπιβιώσεις τοῦ βιολογικοῦ καὶ κοινωνικοῦ της παρελθόντος, χωρὶς ἡ κριτικὴ καὶ δημιουργικὴ ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ νὰ μπορεῖ ἀκόμα νὰ κυριαρχήσει ἐπάνω σ' αὐτές. Ἐπομένως, ἡ προϊστορία τῆς ἀνθρωπότητας δὲν ἔχει ἀκόμα τελειώσει. Ἀλλά, παρ' ὅλα αὐτά, καὶ ἡ πρόοδος ποὺ ἔχει ἐπιτευχθεῖ εἶναι ἀναμφισβήτητη, τόσο στὸν τομέα τῶν ἐπιστημῶν τῆς φύσης, ὅσο καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἀνοίγοντας τὸ δρόμο γιὰ νὰ ἀπελευθερωθεῖ μέσα στὸν ἄνθρωπο, ἡ ἴδια του εἰδικὴ ἰδιοφυΐα, ἡ πλήρης του κριτικὴ καὶ δημιουργικὴ ἱκανότητα, ἀπομυθοποιώντας ἐντελῶς τὴν κοινωνία, τὸν ἑαυτό του, τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο. Ἀλλὰ ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶναι ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ φθάσομε σ' αὐτὸ τὸ στόχο.

Ὁ κοινωνικὸς ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη νὰ συμπεριλάβει στὴ διαμόρφωσή του καὶ τὴν ἐνεργητικὴ ἄσκηση τῆς διαχείρισης τῆς κοινωνίας μέσα στὴν ὁποία ζεῖ.

Χωρὶς αὐτὴ τὴν καθημερινὴ πρακτική, ἡ καθολικὴ κριτική, δημιουργικὴ διάπλασή του μένει ἀποστερημένη ἀπὸ μιά της οὐσιαστικὴ διάσταση ποὺ διαιωνίζει τὴν ἀλλοτρίωσή της.

Τὸ νὰ ἀσκοῦμε, ἐνεργητικά, καθημερινά, ἄμεσα, τὴ διαχείριση τῆς κοινωνίας μέσα στὴν ὁποία ζοῦμε, εἶναι ἡ κύρια προϋπόθεση γιὰ νὰ διαβοῦμε τὸ κατώφλι ποὺ χωρίζει τὴν προϊστορία ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Αὐτὴ ἡ ἀπελευθερωτικὴ πρακτικὴ δράση εἶναι ἡ ἄμεση δημοκρατία, σὰν καθεστὼς τῆς Πολιτείας, τῆς κοινωνίας. Ἡ αὐτοδιαχείριση εἶναι ἕνας ὅρος ποὺ τώρα εἶναι τρομερὰ τῆς μόδας, ἀλλὰ στὸν ὁποῖο πολὺ λίγοι ἀναφέρονταν, στὴν Εὐρώπη καὶ στὸν κόσμο ὁλόκληρο, πρὶν ἀπ' τὸ Μάη τοῦ 68. Ἐκφράζει κυρίως μιὰ βαθειὰ ἐπιθυμία πλατειῶν ὁμάδων ἀνθρώπων

πού μεγάλωσαν στὴν περίοδο τοῦ μεταπολέμου στὶς ἀνεπτυγμένες κοινωνίες, νὰ περάσουν στὴν ἄμεση διαχείριση τῆς δουλειᾶς τους καὶ ὅλης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, νὰ γίνουν ἐπιτέλους πολίτες ἐνήλικοι, ποὺ ἀναλαμβάνουν πλέρια τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ὑποχρεώσεις τους. Αὐτὴ ἡ ἐπιδίωξη εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καθολικῆς γενικῆς ἀνάπτυξης τῆς κοινωνίας, ποὺ τόσο, χάρη στὸ ὑλικό της ἐπίπεδο, ὅσο καὶ στὸ πολιτιστικό της, ὀξύνει τὴν ἀντίθεσή της ἐνάντια στὶς παραδοσιακές, καταπιεστικές, ἱεραρχικὲς δομές.

Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, ἡ αὐτοδιαχείριση εἶναι μιὰ καινούργια ἐπιδίωξη, ποὺ ἀντιστοιχεῖ σ' ἕνα ὑψηλὸ ἐπίπεδο κοινωνικῆς ἀνάπτυξης.

Κι αὐτό, τόσο ἀπ' τὴν ἔκταση τοῦ κινήματος ποὺ ἀγκαλιάζει, ὅσο κι ἀπ' τὶς ὑποκειμενικὲς καὶ ἀντικειμενικὲς δυνατότητες, τὶς τώρα ὑπάρχουσες, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοστεῖ.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόδειξη ὅτι ἡ αὐτοδιαχείριση δὲν εἶναι πιὰ πόθος μερικῶν πρωτοποριακῶν μειονοτήτων, ἀλλὰ ἀντανακλᾶ μιὰ ἀναγκαιότητα ποὺ ἔχει γίνει πλατειὰ αἰσθητή, ποὺ ἔχει ὡριμάσει ἀπ' τὴν καθολικὴ κοινωνικὴ ἀνάπτυξη, ἑνὸς μεγάλου μέρους τῆς ἀνθρωπότητας.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο εἶναι ἐσφαλμένο νὰ παρουσιάζουμε τὴν αὐτοδιαχείριση σὰν μιὰ ἐκσυγχρόνιση τῶν θεμάτων ποὺ σκιαγράφησαν στὸ παρελθὸν ἄνθρωποι σὰν τὸν Προυντόν, τὸν Μπακούνιν, ἢ ἀκόμα τὸν Μάρξ, καὶ νὰ μὴν ἐπιμείνουμε, πρὶν ἀπ' ὅλα, στὸ καινούργιο περιεχόμενο τοῦ ὅρου, ποὺ προσδιορίζεται ἀπὸ νέες ἀντικειμενικὲς καὶ ὑποκειμενικὲς συνθῆκες, ἑνὸς ἀνώτερου σταδίου τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης, χωρὶς προηγούμενο στὸ παρελθόν. Οἱ ἄνθρωποι δὲν προσανατολίζονται μαζικὰ πρὸς ἕνα κοινωνικὸ στόχο, ὅσο ἀόριστη κι ἂν μένει ἀναγκαστικὰ ἡ σκιαγράφησή του, κινούμενοι ἀπὸ ἀναμνήσεις θεωρητικῶν σχημάτων, ποὺ διατυπώθηκαν συνοπτικὰ στὸ παρελθόν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσουν ἐπιδιώξεις ποὺ ἀπορρέουν ἀπ' τὴ σύγχρονη κοινωνική τους ἐμπειρία.

Εἶναι οἱ συγκεκριμμένες κοινωνικὲς συνθῆκες στὸ ἐργοστάσιο, στὴν ἐπιχείρηση, στὰ γραφεῖα, στὰ σχολειά, στὴν οἰκογένεια, στὴν πόλη, στὴν κοινότητα, στὸ ἔθνος, ποὺ προσδιορίζουν τὴν τωρινὴ ἐπιδίωξη τῆς αὐτοδιαχείρισης, δηλαδὴ τῆς ἐλεύθερης ὀργάνωσης καὶ διαχείρισης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς σ' ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδά της.

Ἡ αὐτοδιαχείριση εἶναι λοιπὸν τὸ συνώνυμο τῆς δημοκρατικῆς ὀργάνωσης καὶ διαχείρισης τῆς μοντέρνας κοινωνικῆς ζωῆς, στὸν πλοῦτο καὶ τὴν πολυπλοκότητά της. Δὲν πρόκειται γιὰ ξαναγύρισμα σὲ πρωτόγονες φόρμες, προκαπιταλιστικές, τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ ξεκινώντας ἀπὸ ὅλα τὰ ἀναπότρεπτα κεκτημένα τῆς ἱστορικῆς ἀνάπτυξης, νὰ πᾶμε πρὸς μιὰ ἀνώτερη κοινωνία.

Ἡ σοσιαλιστικὴ αὐτοδιαχείριση πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται σ' αὐτὴ τὴν προσταγὴ τῆς Ἱστορίας. Ἡ σοσιαλιστικὴ αὐτοδιαχείριση εἶναι ἡ φόρμα τῆς ἄμεσης δημοκρατίας μέσα στὶς καινούργιες ἱστορικὲς συνθῆκες, ἡ ὁποία πραγματοποιούμενη πλέρια σημαίνει τὴν κατάργηση κάθε εἰδικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τῶν προνομιούχων πολιτικῶν ὁμάδων, ποὺ θὰ τὴν μεταχειρίζονταν γιὰ νὰ διαιωνίσουν τὴν κυριαρχία τους πάνω στοὺς ἄλλους.

Ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ σοσιαλιστικὴ αὐτοδιαχείριση, ποὺ νοεῖται σὰν ἕνα ἱστορικὸ προτσές καὶ ὄχι σὰν ἕνα τέλειο διὰ μιᾶς δημιούργημα, συνδέεται μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, συνεπάγεται ἀναφορὲς σὲ θεωρίες καὶ σὲ πράξη, ποὺ στὸ ἱστορικὸ παρελθὸν τῆς ἀνθρωπότητας εἶχαν τὸν ἴδιο γενικὸ προσανατολισμό.

Ἀλλὰ ἡ φόρμα ἄσκησης τῆς σοσιαλιστικῆς αὐτοδιαχείρισης, τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας, στὶς πολύπλοκες σύγχρονες κοινωνίες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἁπλὸ ἀντίγραφο ἀπὸ καμμιὰ πεῖρα τοῦ παρελθόντος.

Ἡ ἄμεση δημοκρατία ὑπῆρξε καὶ μένει ἡ ἐπιδίωξη κάθε μεγάλου ἐπαναστατικοῦ κινήματος ποὺ ἀποβλέπει στὸ νὰ ἀλλάξει ριζικὰ τὴν κοινωνία καὶ νὰ ἐξασφαλίσει τὴ διαχείρισή της ἀπὸ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν μελῶν της, ἂν ὄχι ἀπὸ τὴν ὁλότητά τους.

Αὐτὴ ἡ ἐπιδίωξη δὲ βρῆκε, κατὰ τὴ γνώμη μας, σ' ὅλη τὴν προαιώνια ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητας, παρὰ τρεῖς στιγμὲς ἀπήχησης ἱστορικῆς, ὅπου σκιαγραφήθηκε μιὰ ἀπαρχὴ πραγματοποίησής της, καὶ ποὺ παρουσιάζουν πάντα ἕνα παγκόσμιο γενικὸ ἐνδιαφέρον: πρόκειται γιὰ τὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία τοῦ V καὶ IV π.Χ. αἰώνα, γιὰ τὴν Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ, τὸ XIX αἰώνα, καὶ τὴν ἐντελῶς πρώτη περίοδο τῆς Ρωσικῆς Ἐπανάστασης, μεταξὺ τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1917 καὶ τοῦ τέλους τῆς ἄνοιξης τοῦ 1918 περίπου.

Προτιθέμεθα νὰ μελετήσουμε αὐτὲς τὶς στιγμὲς καὶ τὶς θεωρίες ποὺ εἴτε τὶς φώτισαν καὶ συντέλεσαν στὴν ἀνάπτυξή τους, εἴτε ξεπήδησαν ἀπὸ τὴν πεῖρα τους.

Θὰ μπορέσουμε ἔτσι καλλίτερα νὰ συλλάβουμε τὴ σκιαγράφηση τῆς θεωρίας τῆς σοσιαλιστικῆς αὐτοδιαχείρισης καθὼς καὶ τὶς προοπτικές της.

Ἡ ἄμεση δημοκρατία στὴν Ἀθήνα

Μεταξὺ τοῦ Vου καὶ τοῦ τέλους τοῦ IVου αἰώνα π.Χ., ὁ ἀθηναϊκὸς λαός, ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὶς γυναῖκες καὶ τοὺς μετοίκους, μὲ βάση τὴν ἐργασία τῶν σκλάβων καὶ ἐπωφελούμενος ἀπὸ τὴ μεγάλη ναυτικὴ αὐτοκρατορία του, εἶχε ἐγκαθιδρύσει γι' αὐτὸν τὸν ἴδιο, μιὰ ἀληθινὴ ἄμεση δημοκρατία.

Οἱ πολίτες ποὺ ἀποτελοῦσαν αὐτὸ τὸ λαὸ εἶχαν δικαιώματα, ποὺ «οὔτε νὰ τὰ σκεφθεῖ κανεὶς μπορεῖ μέσα στὸν τωρινὸ κόσμο» (1).

Ἐπρόκειτο, πραγματικά, γιὰ μιὰ ἀληθινὴ ἄμεση δημοκρατία. Τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ σύστημα δὲν ὑπῆρχε στὴν Ἑλλάδα, παρὰ μόνο στὶς ὁμοσπονδίες ἢ συνομοσπονδίες, ποὺ συγκέντρωναν διάφορες πόλεις, καὶ ποὺ ζοῦσαν σὲ καθεστὼς «συμβιώσεως», ὅπως π.χ. στὴ βοιωτικὴ ὁμοσπονδία (2).

Ἐντελῶς διαφορετικὸ εἶναι τὸ καθεστὼς στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἡ ἐξουσία δὲν ἀσκεῖται ἀπὸ ἀντιπροσώπους, ἀλλὰ ἄμεσα ἀπὸ τὴ μάζα τῶν πολιτῶν. Ἰδοὺ

μιὰ πρόσφατη συνοπτικὴ περιγραφή, ἀλλὰ πολὺ ἀντικειμενική, αὐτοῦ τοῦ καθεστῶτος: «Ἡ Συνέλευση τοῦ Λαοῦ — ἡ Ἐκκλησία τοῦ Δήμου — συγκέντρωνε πραγματικὰ ὅλους τοὺς πολίτες ποὺ εἶχαν πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ὅλοι μποροῦσαν νὰ πάρουν τὸ λόγο. Ἔτσι, ἂν καὶ οἱ συζητήσεις ἑτοιμάζονταν ἀπὸ τὸ Συμβούλιο — τὴ Βουλὴ — ἡ Ἐκκλησία τοῦ Δήμου ἦταν τὸ πραγματικὸ ὄργανο τῶν ἀποφάσεων. Ἀποφάσιζε γιὰ τὸν πόλεμο καὶ τὴν εἰρήνη, διόριζε τοὺς πρέσβεις, ἀποφάσιζε τὶς ἐκστρατεῖες καὶ τὶς δυνάμεις τους, ἔλεγχε τὴ διαχείριση τῶν ἀρχόντων, εἶχε κάθε ἐξουσία γιὰ νὰ ἐκδίδει διατάγματα καὶ νὰ ἐπικυρώνει νόμους. Δίκαζε ὅλες τὶς πολιτικὲς δίκες ποὺ ἀφοροῦσαν τὴν ἀσφάλεια τοῦ Κράτους καὶ μόνη αὐτὴ μποροῦσε νὰ πολιτογραφήσει νέους πολίτες. Ὁ μόνος περιορισμὸς ἦταν πὼς τὰ ψηφίσματα τὰ σχετικὰ μὲ τέτοια πράξη δὲν μποροῦσαν νὰ θεσπιστοῦν παρὰ ἀπὸ συνελεύσεις, ὅπου ὑπῆρχε ἀπαρτία, δηλ. ὅπου παρίσταντο τουλάχιστον 6.000 ἄτομα. Αὐτὸς ὁ ἀριθμός, καταφανῶς ἐξαιρετικός, ἀρκεῖ ὅμως νὰ κάνει αἰσθητὴ τὴν τεράστια διαφορὰ ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ ἑνὸς τέτοιου καθεστῶτος καὶ ὁποιουδήποτε συστήματος ἀντιπροσώπων. Μιὰ κανονικὴ Συνέλευση συγκέντρωνε γενικὰ 2 ἕως 3.000 ἄτομα καὶ συνερχόταν 10 ἕως 40 φορὲς τὸ χρόνο.

Γιὰ νὰ καταπολεμηθοῦν οἱ ἀδικαιολόγητες ἀπουσίες καὶ νὰ μποροῦν οἱ ἐργαζόμενοι, ἰδιαίτερα οἱ ἀγρότες, νὰ συμμετέχουν στὶς συνελεύσεις, ἐγκαθίδρυσαν στὶς ἀρχὲς τοῦ IV αἰώνα, μιὰ ἀποζημίωση (ἕνας μισθὸς ἐκκλησιαστικός).

Ὁ λαὸς ἐξασκοῦσε ἐπίσης, ὑπὸ μιὰ ἄλλη μορφὴ τὸ δικαστικὸ λειτούργημα. Τὸ δικαστήριο τῶν ἡ λ ι α σ τ ῶ ν ἀποτελεῖτο δικαιωματικὰ ἀπὸ ὅλους τοὺς πολίτες τοὺς πάνω ἀπὸ 30 χρονῶν. Στὴν πράξη ὁ ἀριθμός τους ὁρίστηκε τὸν V αἰώνα σὲ 6000, σὲ 600 κατὰ φυλή. Ἔβγαιναν μὲ κλῆρο γιὰ ἕνα χρόνο ἀπὸ μιὰ λίστα ὑποψηφίων ποὺ παρουσίαζαν οἱ δῆμοι. Αὐτοὶ οἱ 6000 δικασταὶ ἦταν κατανεμημένοι σὲ ὁμάδες ὅπου οἱ διάφορες φυλὲς ἀντιπροσωπεύονταν ἐξ ἴσου. Οἱ ὁμάδες εἶχαν διαφορετικὸ μέγεθος ἀνάλογα μὲ τὴ σημασία τῆς δίκης. Ὑπῆρξαν δικαστήρια μὲ 201 δικαστὲς ἢ μὲ 501. Σὲ μερικὲς περιπτώσεις, ὁ ἀριθμός τους μποροῦσε νὰ φτάσει ὡς τοὺς 2500 καὶ περισσότερους. Αὐτὴ ἡ λαϊκὴ δικαιοσύνη ποὺ δὲν περιελάμβανε ὕστερα ἀπὸ τὴν προκαταρκτικὴ προανάκριση οὔτε ἐξ ἐπαγγέλματος δικαστές, οὔτε δικηγόρους, δὲ μοιάζει, ὅπως εἶναι φανερό, σὲ κανένα μοντέρνο σύστημα. Προϋποθέτει μιὰ λαϊκὴ κυριαρχία πιὸ ἄμεση καὶ πραγματική. Τέλος, ἐκεῖ ποὺ λειτουργοῦσαν περιορισμένες σὲ ἀριθμὸ συνελεύσεις ἢ ἄλλες ἀρχές, ὅλες αὐτὲς ἦταν πλατειὰ ἀνοιχτὲς στὴ μάζα. Τὸ Συμβούλιο ποὺ ἑτοίμαζε τὶς συζητήσεις τῆς συνέλευσης καὶ φρόντιζε γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφάσεων, ἀποτελεῖτο ἀπὸ 500 μέλη, ποὺ ἡ ἐκλογή τους γινόταν μὲ κλῆρο στοὺς δήμους γιὰ ἕνα χρόνο. Κάθε πολίτης πάνω ἀπὸ 30 ἐτῶν μποροῦσε νὰ ἐκλεγεῖ. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο οἱ ἄρχοντες ἦταν οἱ περισσότεροι ἐκλεγμένοι μὲ κλῆρο, γιὰ ἕνα χρόνο (μερικοὶ γιὰ 4 χρόνια καὶ ἄλλοι τέλος ἐκλέγονταν ὀνομαστικά, ἅμα ἐπρόκειτο γιὰ στρατιωτικὲς ἢ οἰκονομικὲς ὑπηρεσίες). Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὲς ὅλοι σχεδὸν οἱ πολίτες μποροῦσαν νὰ ἐκλεγοῦν χωρὶς σχεδὸν ἐξαιρέσεις. Καὶ κάτι παραπάνω: γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἡ διαρκὴς ἐναλλαγή, ἡ ἐπανεκλογὴ καὶ ἡ συσσώρευση ἀξιωμάτων ἦταν τὶς περισσότερες φορὲς ἀπηγορευμένες. Ἔτσι ἡ μοντέρνα ἔννοια τῶν «ἀνωτέρων ὑπαλλήλων» ἀποκλειόταν.

Τέλος, ἡ διπλὴ ἀρχὴ τῆς συλλογικότητας καὶ τῆς τακτικῆς λογοδοσίας στὸ λαό, ἐμείωνε ἀκόμα πιὸ πολὺ τὴ σπουδαιότητα ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ἀποκτήσουν οἱ ἄρχοντες σὲ βάρος τοῦ λαοῦ, τῆς κυρίαρχης συλλογικῆς ἐξουσίας. Ὁ λαὸς κυβερνοῦσε — ἀντὶ ἁπλῶς νὰ ἐκλέγει — ἐκείνους ποὺ θὰ ἦταν ἐπιφορτισμένοι νὰ τὸν κυβερνοῦν» (3).

Αὐτὴ ἡ ἄμεση δημοκρατία ἀφοροῦσε 40 μὲ 50.000 ἐνήλικους πολίτες, ποὺ ἀποτελοῦσαν μιὰ κοινωνία «πρόσωπο μὲ πρόσωπο», δηλαδὴ χωρὶς ἐνδιάμεσους, ὅπως γίνεται σὲ μιὰ μοντέρνα πανεπιστημιακὴ κοινότητα. Ἀλλὰ καὶ ποὺ φορμάρονταν μέσα στὴ δημόσια ζωὴ καὶ στὴν καθημερινὴ ἄσκηση τῆς πολιτικῆς κατὰ τρόπο ἰδιαίτερο, ἰδιάζοντα στὶς ἱστορικὲς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

«Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος», γράφει ὁ MOSES FINLEY (4), «ἦταν βασικὰ ἕνας κόσμος τοῦ λόγου καὶ ὄχι τῆς γραφῆς. Ἡ πληροφόρηση σχετικὰ μὲ τὶς δημόσιες ὑποθέσεις διαδίδονταν κυρίως ἀπὸ τὸν κήρυκα, ἀπὸ τὶς πινακίδες ἀνακοινώσεων, τὶς φλυαρίες καὶ τὶς διαδόσεις, τοὺς προφορικοὺς λόγους καὶ συζητήσεις στὶς διάφορες ἐπιτροπὲς καὶ συνελεύσεις ποὺ ἀποτελοῦσαν τὰ διάφορα ὄργανα τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς. Ἦταν ἕνας κόσμος, ὄχι μόνο χωρὶς MASS MEDIA, ἀλλὰ χωρὶς καθόλου MEDIA, μὲ τὴν ἔννοια ποὺ τώρα δίνουμε στὴ λέξη».

Ἡ ἐγκυρότητα, ἡ πάντα σύγχρονη καὶ γενικὴ τοῦ ἀθηναϊκοῦ παραδείγματος, ἔγκειται στὸ γεγονὸς ὅτι τὸ σῶμα τῶν πολιτῶν, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς περιορισμοὺς τῆς ἐποχῆς ποὺ ἀφοροῦσαν τὶς γυναῖκες, τοὺς νέους (τοὺς κάτω τῶν 30 χρόνων), τοὺς ξένους, τοὺς σκλάβους (*) καὶ τῆς ὕπαρξης μιᾶς ναυτικῆς αὐτοκρατορίας, ποὺ ἐξασφάλιζε τὴν ὑλικὴ βάση τῆς δημοκρατίας, κατόρθωσε νὰ ἀσκήσει πραγματικὰ στὸ διάστημα δύο αἰώνων, μιὰ ἀληθινὴ ἄμεση δημοκρατία, μοναδικὴ ὡς τώρα στὰ χρονικὰ τῆς Ἱστορίας.

Οἱ ἀπολογητὲς τοῦ ἐλιτισμοῦ, οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι, δὲν ἔπαψαν νὰ ὑπογραμμίζουν κατὰ κόρο τὰ «ἐλαττώματα» αὐτῆς τῆς δημοκρατίας: «τὴν ἀμάθεια» καὶ τὴν ἔλλειψη προπαρασκευῆς «τοῦ ὄχλου»,

(*) Πρέπει νὰ θεωρήσουμε αὐτοὺς τοὺς περιορισμοὺς τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας, σὰν τὸ ἰσοδύναμο στὴν ἐποχὴ ἐκείνη τῶν ὑλικῶν συνθηκῶν, ποὺ ἐπέτρεπαν τὴν ἄσκηση τῆς ἄμεσης δημοκρατίας ἀπὸ τὸ πιὸ στενὸ σῶμα τῶν πολιτῶν, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ἦταν οἱ ἀγρότες καὶ οἱ βιοτέχνες, δηλαδὴ «οἱ πτωχοὶ» τῆς ἐποχῆς, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴ συντριπτική τους πλειοψηφία. Διαθέτομε σήμερα ὑλικὲς συνθῆκες τέτοιες ποὺ ἐπιτρέπουν νὰ ξεπεράσουμε ἐντελῶς τοὺς περιορισμοὺς τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

πού γίνεται «ἐπικίνδυνος» ὅταν συναθροίζεται, καὶ ἀπὸ τὰ πάθη του, τὴν ἄνοδο τῶν κολάκων καὶ τῶν δημαγωγῶν κλπ....

Σὲ μιὰ πρόσφατη ἐργασία, τόσο σοφὴ ἄλλωστε ὅσο ἡ ἐργασία τῆς Κυρίας J. DE ROMMILLY (5), καθηγήτριας στὸ COLLEGE DE FRANCE, ποὺ σχολιάζουμε σὲ παράρτημα, μποροῦμε νὰ βροῦμε ὅλα τὰ ψεγάδια ποὺ οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι καὶ ἐλιτίστες συγγραφεῖς, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Πλάτων, ὁ Ἰσοκράτης, ἀκόμα κι ὁ Ἀριστοτέλης, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Ἀριστοφάνη καὶ τόσων ἄλλων, ἐξέφρασαν ἐναντίον τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, καὶ τοὺς τρόπους θεραπείας ποὺ πρότειναν. Ἡ περίπτωση τοῦ Ἀριστοτέλη ὅμως, εἶναι ἰδιαίτερη, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω.

Ὁ MOSES FINLEY, στὸ βιβλίο του, ποὺ ἀναφέραμε ἤδη, ἀντικρούει τὰ ἀνάλογα ἐπιχειρήματα ποὺ προβάλλουν σύγχρονοι συγγραφεῖς, ὅπως ὁ SEYMOUR MARTIN LIPSET (6), ὁ ROBERT MICHELS (7) καὶ ἄλλοι.

Τὸ κοινὸ χαρακτηριστικὸ τῶν ἀρχαίων καὶ νεότερων ἀντιπάλων τῆς ἄμεσης δημοκρατίας εἶναι ἡ κοινή τους ἀντίθεση στὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ ὅλου τοῦ σώματος τῶν πολιτῶν στὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας καὶ ὄχι μόνο μιᾶς ἀντιπροσωπείας του, ποὺ ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους ἐμποτισμένους ἀπὸ τὴν Ἀλήθεια, ἢ ἀπὸ τὴν εἰδικὴ Γνώση τῆς Πολιτικῆς (σοφοὺς ἢ ἐμπειρογνώμονες).

Ἡ ἄμεση ἀθηναϊκὴ δημοκρατία τοῦ Vου καὶ IVου αἰώνα, ὄχι μόνο ἔδωσε τὴν πρακτικὴ ἀπόδειξη ὅτι μποροῦσε κάλλιστα νὰ ἀσκηθεῖ ἀπὸ ἕνα πληθυσμὸ ποὺ ἀριθμοῦσε περὶ τοὺς 50.000 πολίτες, στὴν πλήρη ἔννοια τῆς λέξης, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τὴ σκιαγράφηση μιᾶς θεωρίας ποὺ ἐξηγεῖ τὸ φαινόμενο.

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀρχαίους φιλόσοφους, πολὺ πιθανὸν ὁ Πρωταγόρας, ὁ φίλος καὶ σύμβουλος τοῦ Περικλῆ, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ προσπάθησε νὰ ἐπεξεργαστεῖ μιὰ τέτοια θεωρία, παγκόσμιας ἀκόμα καὶ τώρα σημασίας (8). Βασιζόμενοι στὸ γνωστὸ διάλογο τοῦ Πλάτωνα, ποὺ φέρει τὸ ὄνομά του (Πρωταγόρας), τὸ μόνο ἔργο ποὺ περιέχει τὶς πολιτικὲς ἀπόψεις τοῦ Πρωταγόρα, καθὼς τὶς ἐκθέτει ὁ Πλάτων, μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε ὅτι οἱ ἀπόψεις αὐτὲς συνοψίζονται σὲ μερικὲς ἀρχὲς ποὺ μᾶς φαίνονται θεμελιώδεις:

— Ὅτι κάθε ὥριμος πολίτης, δηλαδὴ καλὰ φορμαρισμένος καὶ πληροφορημένος, εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀποκτήσει τὴν «πολιτικὴ τέχνη», δηλαδὴ τὴ δυνατότητα νάχει μιὰ ὀρθὴ κρίση, σχετικὰ μὲ τὶς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας, καὶ ἑπομένως νὰ εἶναι μέλος τοῦ ὀργανισμοῦ ποὺ ἀποφασίζει γι' αὐτές.

— Ὅτι ἡ διαμόρφωση τέτοιων πολιτῶν δὲν εἶναι μονάχα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς οἰκογενειακῆς, σχολικῆς, πνευματικῆς τους μορφώσεως, καθὼς καὶ τῆς κατάλληλης πληροφόρησής τους, μὲ ὅλα τὰ μέσα ποὺ διαθέτει κάθε ἐποχή, ἀλλὰ ἴσως, πρὶν ἀπ' ὅλα, τῆς καθημερινῆς ἄσκησης, τῆς ἄμεσης δημοκρατίας. Ὁ Πρωταγόρας ὑποστηρίζει ὅτι τὸ χάρισμα τῆς πολιτικῆς τέχνης εἶναι κατανεμημένο ἀνάμεσα σὲ ὅλους τοὺς πολίτες, ὅτι ὅλοι μποροῦν νὰ τὴν ἀσκήσουν, ἂν εἶναι καλὰ φορμαρισμένοι, καλὰ πληροφορημένοι, μὲ τὴν ἔννοια ποὺ δόσαμε ἤδη.

Ἐπεξεργάζεται λοιπὸν μιὰ θεωρία κατ' ἐξοχὴν ἀντιελιτιστική, ἐνάντια στὴν ἔμφυτη Ἀρετή, ἐνάντια στὴν προνομιοῦχα προδιάθεση γιὰ τὴν πλατωνικὴ Ἀλήθεια, ποὺ κατευθύνει τὴν πολιτικὴ μονάχα μερικῶν, κατὰ κάποιο τρόπο προδιατεθειμένων γιὰ τὴν ἀποκάλυψή της, θεωρία ποὺ εἶναι αὐτὴ τῆς ἄμεσης δημοκρατίας.

Ἡ σημασία ποὺ δίνει στὸ φορμάρισμα καὶ τὴν καθολικὴ μόρφωση τῶν πολιτῶν, ἐξαίρεται ἀπὸ τὴ σημασία ποὺ δίνει στὴν π λ η ρ ο φ ό ρ η σ η τ ῶ ν π ο λ ι τ ῶ ν καὶ ἰδιαίτερα σ τ ὴ ν ἄ σ κ η σ η, τ ὴ ν κ α θ η μ ε ρ ι ν ὴ π ρ α κ τ ι κ ὴ τ ῆ ς π ο λ ι τ ι κ ῆ ς, τ ῆ ς ἄ μ ε σ η ς δ ι α χ ε ί ρ ι σ η ς ἀ π ὸ τ ο ὺ ς ἴ δ ι ο υ ς τ ο ῦ κ α θ ε σ τ ῶ τ ο ς τ ῆ ς π ο λ ι τ ε ί α ς.

Ὁ Πρωταγόρας θεωρητικοποιεῖ σ' αὐτοὺς τοὺς τομεῖς τὴν πρακτικὴ τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας, τέτοιας ποὺ στὴν πραγματικότητα ἦταν καὶ τέτοιας ποὺ τὴν ἐννοοῦσε π.χ. ὁ Περικλῆς στὸν «Ἐπιτάφιό» του, ποὺ ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης, καὶ στὸν ὁποῖο τονίζει πὼς οἱ πολίτες ποὺ δὲν συμμετέχουν στὴν ἐνεργὸ πολιτική, οἱ παθητικοὶ πολίτες, ἦταν ἀνυπόληπτοι, μὴν ἔχοντας καμιὰ δικαιολογία νὰ παραιτοῦνται πρακτικὰ ἀπὸ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντά τους ἀπέναντι στὴν πολιτεία.

Χρειάστηκε κατόπιν νὰ περάσουν πολλοὶ αἰῶνες, γιὰ νὰ ἐμφανιστοῦν διανοητὲς ποὺ νὰ ἀξιοποιήσουν καὶ πάλι τὶς βασικὲς ἰδέες ποὺ σκιαγράφησε ὁ Πρωταγόρας καὶ ποὺ προσιδιάζουν σὲ κάθε θεωρία τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, ὅπως εἶναι ἡ ἰδέα τῆς διαμόρφωσης τῶν πολιτῶν μὲ τὴν π λ η ρ ο φ ό ρ η σ η (στὴν καθολική της ἔννοια) καὶ μὲ τὴν π ρ α γ μ α τ ι κ ὴ σ υ μ μ ε τ ο χ ή τ ο υ ς σ τ ὴ ν κ α θ η μ ε ρ ι ν ὴ ἄ σ κ η σ η τ ῆ ς ἐ ξ ο υ σ ί α ς.

Ἕνας τέτοιος διανοητὴς εἶναι ἀναμφισβήτητα π.χ. ὁ JOHN STUART MILL (τὸν ὁποῖο δικαιολογημένα ἀναφέρει ὁ MOSES FINLEY), ποὺ στὸ ἔργο του: Σ κ έ ψ ε ι ς π ά ν ω σ τ ὴ ν ἀ ν τ ι π ρ ο σ ω π ε υ τ ι κ ὴ κ υ β έ ρ ν η σ η, ἔγραφε τὰ ἀκόλουθα: «Δὲν λαβαίνουμε ἀρκετὰ ὑπ' ὄψη μας πόσο στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων, ὑπάρχουν ἐλάχιστα πράγματα ποὺ νὰ μποροῦν νὰ δόσουν κάποιο μεγαλεῖο, εἴτε στὶς σκέψεις τους, εἴτε στὰ αἰσθήματά τους... Τὸ νὰ δοθεῖ στὸ ἄτομο κάτι νὰ κάνει γιὰ τὸ σύνολο, ἀναπληρώνει, ὡς ἕνα σημεῖο, ὅλες αὐτὲς τὶς ἐλλείψεις. Ἐὰν οἱ περιστάσεις ἐπιτρέψουν ὥστε τὸ σύνολο τῶν δημοσίων καθηκόντων ποὺ τοῦ ἔχουν ἐμπιστευθεῖ, νὰ εἶναι σημαντικό, αὐτὸ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴν πραγματικὴ ἐξύψωσή του.

Παρ' ὅλα τὰ ἐλαττώματα τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος καὶ τῶν ἠθικῶν ἰδεῶν τῆς ἀρχαιότητας, ἡ πρακτικὴ τῶν «δικαστηρίων» καὶ τῆς «Ἐκκλησίας τοῦ Δήμου» ἐξύψωσε τὸ διανοητικὸ ἐπίπεδο ἑνὸς ἁπλοῦ

Ἀθηναίου πολίτη, πολὺ παραπάνω ἀπ' ὅτι ποτὲ κατορθώθηκε σὲ ὁποιοδήποτε σύνολο ἀνθρώπων, εἴτε ἀρχαῖο εἴτε νεώτερο»...

Ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ καὶ ἡ ἔννοια τοῦ μαρασμοῦ τοῦ κράτους

Ἡ δεύτερη μεγάλη ἐμπειρία μὲ διεθνῆ ἀπήχηση τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, ὑπῆρξε, τὸ XIX αἰώνα, ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ.

Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κάρλ Μάρξ ἐκεῖνος ποὺ ἔδωσε τὴν καλλίτερη περιγραφὴ αὐτοῦ τοῦ καθεστῶτος, φωτίζοντας τὰ βασικά του σημεῖα καὶ τονίζοντας τὴν παραδειγματικὴ ἀξία τους. Ἂς θυμηθοῦμε αὐτὸ ποὺ ἔγραψε σχετικὰ στὸν «Ἐμφύλιο πόλεμο στὴ Γαλλία»: «Ἡ Κομμούνα ἀποτελέστηκε ἀπὸ κοινοτικοὺς συμβούλους ἐκλεγμένους μὲ βάση τὴν καθολικὴ ψηφοφορία στὶς διάφορες περιφέρειες τῆς πόλης, ποὺ ἦταν ὑπεύθυνοι καὶ βραχυπρόθεσμα ἀνακλητοί. Ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν της ἦταν φυσικὰ ἐργάτες, ἢ γνωστοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἡ Κομμούνα ἔπρεπε νὰ εἶναι ἕνας ὀργανισμὸς ἐργασίας ταυτόχρονα ἐκτελεστικὸς καὶ νομοθετικός. Ἡ ἀστυνομία, ποὺ ὡς τὰ τότε ἦταν ὄργανο τῆς Κεντρικῆς Κυβέρνησης, στερήθηκε ἀμέσως ἀπὸ τὶς πολιτικές της δικαιοδοσίες καὶ μεταβλήθηκε σ' ἕνα ὄργανο τῆς Κομμούνας, ὑπεύθυνο καὶ κάθε στιγμὴ ἀνακλητό. Τὸ ἴδιο ἔγινε μὲ τοὺς ὑπαλλήλους ὅλων τῶν κλάδων τῆς διοίκησης. Ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Κομμούνας ὡς τὰ κάτω, οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες ἀμείβονταν μὲ ἐ ρ γ α τ ι κ ὰ ἡ μ ε ρ ο μ ί σ θ ι α.

Τὰ συνηθισμένα προνόμια καὶ τὰ ἔξοδα παραστάσεως τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους ἐξαφανίστηκαν μαζὺ μ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους. Οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες ἔπαψαν νὰ εἶναι ἰδιοκτησία ἀτομικὴ τῆς Κεντρικῆς Κυβέρνησης. Ὄχι μόνο ἡ κοινοτικὴ διοίκηση, ἀλλὰ κάθε πρωτοβουλία ποὺ ὡς τὰ τότε ἀνῆκε στὸ Κράτος, πέρασε στὰ χέρια τῆς Κομμούνας. Οἱ ὑπηρεσίες, οἱ ὀλιγάριθμες ἀλλὰ σημαντικές, ποὺ ἔμεναν ἀκόμα στὴν Κεντρικὴ Κυβέρνηση, δὲν ἐπρόκειτο νὰ καταργηθοῦν, ὅπως σκόπιμα θέλησαν νὰ τὸ διαδόσουν μερικοί, ἀλλὰ νὰ πληροῦνται ἀπὸ κοινοτικοὺς ὑπαλλήλους αὐστηρὰ ὑπεύθυνους. Ἡ ἑνότητα τοῦ Ἔθνους δὲν ἐπρόκειτο νὰ σπάσει, ἀλλὰ ἀντίθετα, θὰ ὀργανωνόταν ἀπὸ τὸ Κοινοτικὸ Σύνταγμα, ὥστε νὰ γίνει μιὰ πραγματικότητα γιὰ τὴν κατάργηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ποὺ εἶχε τὴν ἀξίωση ὅτι εἶναι ἡ ἐνσάρκωση αὐτῆς τῆς ἑνότητας. Ἐνῶ ἔμενε ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ Ἔθνος καὶ πάνω ἀπ' αὐτό, ἂν καὶ δὲν ἦταν παρὰ μιὰ παρασιτικὴ ἀπόφυση τοῦ Ἔθνους.

Τὰ ὄργανα τὰ καθαρὰ καταπιεστικὰ τῆς παλιᾶς ἐξουσίας ἐπρόκειτο νὰ καταργηθοῦν, ἐνῶ οἱ νόμιμες λειτουργίες θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποσπαστοῦν ἀπὸ μιὰ ἐξουσία ποὺ σφετεριζόταν μιὰ ὑπεροχὴ πάνω ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν κοινωνία, καὶ νὰ ἐπιστραφοῦν στὰ ὑπεύθυνα ὄργανα τῆς κοινωνίας... Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, τίποτε δὲν μποροῦσε νἆναι πιὸ ξένο στὸ πνεῦμα τῆς Κομμούνας, παρὰ ἡ ἀντικατάσταση τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας μὲ ἱεραρχικοὺς διορισμούς. Ἡ Κομμούνα ἔκανε πραγματικότητα τὸ σύνθημα τῶν ἀστικῶν ἐπαναστάσεων: μιὰ Κυβέρνηση φτηνή, καταργώντας τὶς δυὸ μεγάλες πηγὲς δαπανῶν, τὸν τακτικὸ στρατὸ καὶ τὴν Κρατικὴ ὑπαλληλία. Ἀλλὰ οὔτε ἡ φτηνὴ Κυβέρνηση οὔτε ἡ ἀληθινὴ Δημοκρατία δὲν ἦταν ὁ ἀπώτερος στόχος της. Δὲν ἦταν παρὰ οἱ συνέπειές της. Ἦταν κυρίως μιὰ κυβέρνηση τῆς ἐργατικῆς τάξης, προϊὸν τῆς πάλης τῶν τάξεων τῶν παραγωγῶν ἐνάντια στὴν τάξη τῶν σφετεριστῶν. Ἡ πολιτικὴ φόρμα, ποὺ εἶχε ἐπὶ τέλους ἀνακαλυφθεῖ, ὑπὸ τὴν ὁποία θὰ μποροῦσε νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ οἰκονομικὴ χειραφέτηση τῆς ἐργασίας. Χωρὶς αὐτὸν τὸν τελευταῖο ὅρο, τὸ κοινοτικὸ Σύνταγμα θἆταν ἀδυναμία καὶ ἀπάτη. Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία τοῦ παραγωγοῦ δὲν μπορεῖ νὰ συνυπάρχει μαζὺ μὲ τὴν παράταση τῆς κοινωνικῆς δουλείας.

Ἡ Κομμούνα θἄπρεπε λοιπὸν νἆναι ὁ μοχλὸς ποὺ θὰ κατέστρεφε τὶς οἰκονομικὲς βάσεις πάνω στὶς ὁποῖες στηρίζεται ἡ ὕπαρξη τῶν τάξεων καὶ ἑπομένως ἡ ταξικὴ ἐξουσία. Μιὰ φορὰ ὅταν ἡ ἐργασία χειραφετηθεῖ κάθε ἄνθρωπος γίνεται ἕνας ἐργαζόμενος καὶ ἡ παραγωγικὴ ἐργασία παύει νἆναι τὸ χαρακτηριστικὸ μιᾶς τάξης».

Ἡ Κομμούνα δὲν ἦταν μόνο ἕνα σύστημα πλήρους δημοκρατίας γιὰ τοὺς πολίτες της, ἀλλὰ ἐπίσης ἕνα σύστημα ποὺ προέβλεπε ριζικὰ μέτρα ἐνάντια στὴ γραφειοκρατικοποίησή της, ἕνα σύστημα ἀποκεντρωμένο, ἀπο-ἱεραρχημένο, ἀλλὰ χωρὶς αὐτὸ νὰ βλάπτει — ὅπως τὸ σημειώνει ὁ Κάρλ Μάρξ — τὴν ἐθνικὴ ἑνότητα, πού, ἀντίθετα, θὰ «ξεπηδοῦσε ἀπ' τὴν κατάργηση τῆς ἐξουσίας τοῦ Κράτους».

Ὁ Φ. Ἔνγκελς, στὸν πρόλογό του τοῦ 1891, στὸ ἴδιο αὐτὸ ἔργο τοῦ Κάρλ Μάρξ, θὰ ἐπιμείνει ἐπίσης στὶς προφυλάξεις ποὺ πῆρε ἡ Κομμούνα «ἐναντίον τῶν ἰδίων της ἀντιπροσώπων καὶ ὑπαλλήλων, ἀνακηρύσσοντάς τους, χωρὶς καμιὰ ἐξαίρεση, ἀνακλητοὺς σὲ κάθε στιγμή». Ἐπρόσθετε: «Γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ αὐτὴ ἡ μεταβολὴ τοῦ Κράτους καὶ τῶν ὀργανισμῶν του ἀπὸ ὑπηρέτες τῆς κοινωνίας σὲ κυρίους τῆς κοινωνίας — μεταβολὴ ἀναπόφευκτη ὡς τὰ τώρα σ' ὅλα τὰ Κράτη — ἡ Κομμούνα μεταχειρίστηκε δυὸ ἀλάθευτα μέσα. Πρῶτα, πρῶτα, σ' ὅλες τὶς θέσεις, στὴ διοίκηση, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν παιδεία, διόρισε ἄτομα ὕστερα ἀπὸ ἐκλογή, μὲ βάση τὴν καθολικὴ ψηφοφορία καὶ μὲ δικαίωμα τῶν ἐκλογέων ν' ἀνακαλέσουν αὐτοὺς ποὺ ἐξέλεξαν ὁποιαδήποτε στιγμή. Δεύτερο μισθοδότησε τοὺς ἀνώτερους, καθὼς καὶ τοὺς κατωτέρους ὑπαλλήλους μὲ μισθοὺς ἴσους μὲ κείνους τῶν ἄλλων ἐργατῶν».

Ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ ἀποτελεῖ ἕνα τύπο ἄμεσης δημοκρατίας, ἐφαρμοσμένο σὲ μιὰ κοινωνία πολὺ πιὸ πολύπλοκη ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸν Κ. Μάρξ, αὐτὴ ἡ ὀργάνωση θὰ μποροῦσε νὰ χρησιμεύσει γιὰ γενικότερο παράδειγμα στὸ σύνολο π.χ. τοῦ γερμανικοῦ Κράτους τῆς ἐποχῆς του, ποὺ εἶχε 40 ἑκατομμύρια κατοίκους. Ἀναιροῦσε ἐπίσης ἔτσι τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ BAKOUNINE, γιὰ τὸν ὁποῖο «ἡ καθολικὴ ψηφοφορία δὲν εἶναι παρὰ ἕνα ψέμ-

μα, πού πίσω του κρύβεται ὁ δεσποτισμός τῆς μειοψηφίας τῶν κυβερνώντων».

Ὁ Κ. Μάρξ παρατηροῦσε ὅτι ἡ ἐκλογή, πού ἀντικαθιστοῦσε τό πολύ πιό δημοκρατικό σύστημα τῆς ἐκλογῆς μέ κλῆρο πού ἴσχυε στήν κλασσική Ἀθήνα, δέν ἦταν μιά ἁπλή πολιτική φόρμα. Ἔπρεπε νά ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ὅτι ἐρχόταν ὕστερα ἀπό τήν ἀλλαγή τῶν οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν σχέσεων, πού εἶχε ἐγκαινιάσει ἡ Κομμούνα.

Μόλις, λοιπόν, αὐτές οἱ λειτουργίες παύουν νά εἶναι πολιτικές, συνεπαίρανε ὁ Μάρξ:

1ο. Δέν ὑπάρχουν πιά κυβερνητικές λειτουργίες,

2ο Ἡ διανομή τῶν γενικῶν λειτουργιῶν γίνεται θέμα ἐπαγγέλματος καί δέν παρέχει καμιά ἰδιαίτερη ἐξουσία.

3ο. Ἡ ἐκλογή δέν ἔχει πιά τίποτα ἀπ' τόν τωρινό πολιτικό της χαρακτήρα καί παύει ἐπομένως νά εἶναι χαρακτηριστικό μιᾶς τυπικῆς καί μόνο δημοκρατίας (9).

Ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ, τύπος ἄμεσης δημοκρατίας σέ μιά κοινωνία πιό πολύπλοκη, πιό πολυάριθμη ἐπίσης ἀπό ἐκείνη τῆς Ἀθήνας, θεωρεῖται ἀπό τό Μάρξ σάν τό κλειδί τοῦ περάσματος τοῦ καπιταλισμοῦ στό σοσιαλισμό γιά νά φτάσουμε στόν κομμουνισμό. Χρησίμεψε σάν πρακτική ἐμπειρία χάρη στήν ὁποία ἔγινε δυνατό νά συμπληρωθεῖ ἡ θεωρία τῆς ἄμεσης δημοκρατίας μέσα στίς ἱστορικές συνθῆκες τῆς μοντέρνας ἐποχῆς, θέτοντας συγκεκριμένα τό πρόβλημα τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στήν πολιτική ἐξουσία, τό Κράτος καί τήν ἄμεση δημοκρατία.

Ὁ Κ. Μάρξ εἶδε τήν Κομμούνα στήν τριπλή διαλεκτική μορφή της: σάν τήν πιό πλατειά δημοκρατία γιά τούς ἐργαζόμενους, σάν τήν πολιτική μεταβατική φόρμα τῆς ἐξουσίας τους, σάν τή φόρμα ὅμως πού συγχέεται ἀπ' ἀρχῆς μέ τόν ἀμέσως ἀρχινισμένο μαρασμό αὐτῆς τῆς ἐξουσίας, ἐξαφανίζοντας ὅσο πιό γρήγορα ἦταν δυνατό τίς χειρότερες πλευρές τοῦ Κράτους.

Βέβαια, τό Κράτος, ἀκόμα καί τό πιό προσωρινό, ἀκόμα καί τό πιό δημοκρατικό, εἶναι ἕνα κακό πού τό κληρονομεῖ ἀναγκαστικά τό νικηφόρο προλεταριάτο «στήν πάλη του γιά τήν ἐξουσία του σάν τάξη», «ὡς τήν ἡμέρα πού μιά γενεά μεγαλωμένη σέ μιά νέα κοινωνία ἀνθρώπων ἐλευθέρων, θά μπορέσει νά ἀπαλλαχθεῖ ἀπ' ὅλη τή «σαβούρα» πού εἶναι τό Κράτος» (ὁ Ἔγκελς στόν πρόλογο τοῦ «Ἐμφυλίου Πολέμου στή Γαλλία»).

Μεταξύ τῆς Ἀθήνας τοῦ V καί IV αἰώνα π.Χ. καί τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ, τό Κράτος γνώρισε μιά σημαντική ἀνάπτυξη καί ἔθεσε ὑπό ὅρους πολύ πιό πολύπλοκους, τό κεφαλαιῶδες ζήτημα τοῦ ἀσυμβίβαστού του, μέ τήν ἄσκηση τῆς ἄμεσης δημοκρατίας.

Εἶναι, ὕστερα ἀπ' ὅλα, οἱ ἱδρυτές τοῦ μαρξισμοῦ, πού, ξεκινώντας ἀπ' τήν πεῖρα τῆς Κομμούνας, ἐπεξεργάζονται τή θεωρία τῆς μοντέρνας ἄμεσης δημοκρατίας, ἐπιμένοντας στήν κεφαλαιώδους σημασίας ἔννοια τοῦ μ α ρ α σ μ ο ῦ τ ο ῦ Κ ρ ά τ ο υ ς.

Αὐτό πού προσιδιάζει στόν Κ. Μάρξ (καί ἐπίσης καί στό Φ. Ἔγκελς) δέν εἶναι τό εὕρημα τοῦ «Κράτους τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου» σάν Κράτους τοῦ «νικηφόρου προλεταριάτου», ἀλλά ὁ εἰδικός του χαρακτήρας σάν Κράτους πού φθίνει καί πού μόλις γίνεται «πραγματικά ὁ ἐκπρόσωπος ὅλης τῆς κοινωνίας, καταντᾶ τόν ἑαυτό του περιττό» καί σβύνει ἐντελῶς.

Μέ ποιά μέσα θά φθάσουμε σ' ἕνα τέτοιο προτσές; Μέ τήν εἰσαγωγή ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, ὅπως τό ἔκανε ἡ Κομμούνα, ἡ πλατειά ἄσκησή της, ὄντας ταυτόχρονα ἡ ἀρχή τοῦ πραγματικοῦ μαρασμοῦ τοῦ Κράτους, καί ἡ ἐγγύηση τῆς πλέριας κατάργησής του. Θά ἦταν ἐπομένως λάθος νά ἐπιμείνουμε ἁπλῶς στήν κ ρ α τ ι κ ο π ο ί η σ η τ ῶ ν μ έ σ ω ν π α ρ α γ ω γ ῆ ς, χ ω ρ ί ς ν ά ἐ π ι μ ε ί ν ο υ μ ε τ α υ τ ό χ ρ ο ν α σ τ ί ς δ ο μ έ ς, σ τ ί ς κ ο ι ν ω ν ι κ έ ς σ χ έ σ ε ι ς, π ο ύ ἐ π ι τ ρ έ π ο υ ν ἀ π' τ ή ν ἀ ρ χ ή τ ή ν ἄ σ κ η σ η, τ ή ν ὁ λ ο ἕ ν α π λ α τ ύ τ ε ρ η, τ ῆ ς ἄ μ ε σ η ς δ η μ ο κ ρ α τ ί α ς, π ο ύ ὁ δ η γ ε ῖ σ τ ή ν κ α τ ά ρ γ η σ η τ ο ῦ Κ ρ ά τ ο υ ς.

Καί μόνη ἡ ὕπαρξη τοῦ Κράτους εἶναι ἀσυμβίβαστη μέ τήν ἄμεση δημοκρατία καί τήν ἀνάπτυξή της, τήν κατευθυνόμενη πρός αὐτό πού ὁ Ἔγκελς ὀνόμαζε ἁπλή «διοίκηση τῶν πραγμάτων καί διεύθυνση τῶν διαδικασιῶν τῆς παραγωγῆς», πού νά ἀντικαθιστᾶ «τήν Κυβέρνηση τῶν προσώπων». Εἶναι λοιπόν στούς ἱδρυτές τοῦ μαρξισμοῦ πού χρωστᾶμε τήν ἀνάπτυξη τῆς θεωρίας τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, οἱ ὁποῖοι ἐκήρυξαν τό ἀσυμβίβαστό της μέ τήν ὕπαρξη μιᾶς πολιτικῆς ἐξουσίας, πού νά μήν ἀρχίζει ἀμέσως νά φθίνει, γιά νά σβύσει στό τέλος ἐντελῶς.

Ἡ Κομμούνα ἤγειρε τό νέο ζήτημα τοῦ Κράτους σέ σχέση μέ τήν ἄμεση δημοκρατία, τό ζήτημα τῆς συγκεντρωμένης πολιτικῆς ἐξουσίας, σέ σχέση μέ τήν ἐξουσία τῆς «κοινωνίας τῶν πολιτῶν».

Οἱ ἱδρυτές τοῦ μαρξισμοῦ εἶχαν ταυτόχρονα βγάλει τό συμπέρασμα τῆς ἀνάγκης μιᾶς μεταβατικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, καί τῆς ἀνάγκης ν' ἀρχίσει ἀμέσως ὁ μαρασμός της, χάριν ἀκριβῶς στή μεταβολή τῶν οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν σχέσεων, πού προσιδιάζουν στόν καπιταλιστικό τρόπο παραγωγῆς.

Ἡ ἐκδήλωση μιᾶς τέτοιας πραγματικῆς ἀλλαγῆς ἔπρεπε νἆναι ἡ λειτουργία τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, ἡ ὁποία ταυτόχρονα θά ἀντανακλοῦσε καί θά καθόριζε τό μαρασμό τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τοῦ Κράτους.

Στήν ἐμπειρία τῆς Κομμούνας, πού βέβαια ὑπῆρξε σύντομη καί περιορισμένη, ἀλλά ὄχι ὀλιγώτερο παραδειγματική καί σημαντική, τό Κράτος καί ἡ ἄμεση δημοκρατία βρίσκονται ὀργανικά δεμένα σέ μιά ἑνιαία κοινωνική δομή πού ἐξαπολύει τή δυναμική τοῦ μαρασμοῦ τοῦ πρώτου πρός τό αὐξανόμενο ὄφελος τῆς δεύτερης, ὥς πού νά συμπεριλάβει σ' αὐτή τήν τελευταία τό σύνολο τῶν πολιτῶν τῆς κοινωνίας.

Οἱ ἱδρυτές τοῦ μαρξισμοῦ νόμιζαν ὅτι εἶχαν ἔτσι ἐπιτέλους βρεῖ τήν κοινωνική φόρμα πού θά ἐξασφάλιζε ἕνα τέτοιο προτσές.

Ἀπ᾽ αὐτὸ ἀπορρέει ἡ θεμελιώδης σημασία ποὺ ἔδωσαν, ὄχι μόνο στὴν πρακτικὴ πείρα τῆς Κομμούνας, ἀλλὰ καὶ στὶς θεωρητικὲς διευκρινίσεις ποὺ ἐπέτρεπε, ποὺ ἐπέβαλε αὐτὴ ἡ πείρα.

Μποροῦμε νὰ πολλαπλασιάσουμε ἐπ᾽ ἄπειρο τὶς προσπάθειες γιὰ μιὰ τέτοια ἢ τέτοια ἐξήγηση τῆς σκέψης τῶν ἱδρυτῶν τοῦ μαρξισμοῦ σχετικὰ μὲ τὴν ἀκριβὴ ἀντίληψη ποὺ εἶχαν τῆς φόρμουλας τῆς «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου» καὶ τῶν ὅρων δημοκρατία, σοσιαλισμός. Ὁποιοσδήποτε διατρέχει ἀντικειμενικὰ τὸ ἔργο τους στὴν ἀναπόφευκτη ἐξέλιξή του, στὴν ἐμβάθυνσή του, δὲ βρίσκει καμιὰ «ἐπιστημολογικὴ» ἢ ἄλλη τομὴ στὴν ἐπίμονη, μὲ πάθος ἀναζήτηση τοῦ μαρασμοῦ τοῦ Κράτους, ταυτόχρονα ἀποτέλεσμα καὶ βασικὴ προϋπόθεση κατ᾽ αὐτούς, τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, ποὺ ἀγκαλιάζει ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους καὶ προοδευτικὰ ὅλους τοὺς πολίτες.

Καὶ τέτοια ἐπίσης ἦταν ἡ ἀντίληψη ποὺ εἶχαν οἱ μαρξιστές, πιστοὶ στὴν ἀληθινὴ σκέψη τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔγκελς, ὡς τὶς ἀρχὲς τῆς Ρούσικης Ἐπανάστασης.

Ἀπόδειξη γι᾽ αὐτὸ τὸ «Κράτος καὶ Ἐπανάσταση» τοῦ Λένιν.

Ἡ πείρα τῆς Ρούσικης Ἐπανάστασης

Μεταξὺ τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1917 καὶ τοῦ τέλους περίπου τῆς Ἄνοιξης τοῦ 1918, πραγματοποιεῖται στὴ Ρωσία μιὰ ἐμπειρία τῆς ἄμεσης δημοκρατίας σὲ μιὰ κλίμακα ἄπειρα πιὸ ἐκτεταμένη ἀπὸ ἐκείνη τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἢ τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ.

Ἡ διεθνὴς σημασία της, ἀπὸ πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ ἄποψη, ἐξακολουθεῖ πάντα νἆναι τεράστια.

Εἶναι ἡ ἐμπειρία τῶν «Συμβουλίων» (τῶν σοβιὲτ) καὶ τῶν «Ἐπιτροπῶν» κάθε λογῆς, ποὺ ξεπηδοῦσαν αὐτόματα στὶς ἐκτεταμένες περιοχὲς τῆς χώρας. Παντοῦ αὐξάνονταν καὶ πληθύνονταν τέτοιοι ὀργανισμοὶ μὲ χαραχτήρα καθαρὰ «αὐτοδιαχειριστικό»: Ἐπιτροπὲς ἐργατῶν, ἐπιτροπὲς χωρικῶν, ἐπιτροπὲς νοικοκυρῶν, ἐπιτροπὲς ἐργοστασίων καὶ συνοικιῶν, ἐπιτροπὲς στρατιωτῶν, κοζάκων, ναυτῶν. Τὰ «Συμβούλια» (σοβιὲτ) ἐμφανίζονταν ἐπίσης παντοῦ, γιατὶ «κάθε τμῆμα τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ θεωροῦσε ὅτι ἦταν ἀδικημένο, ὀργανώνονταν σὲ ἀνεξάρτητο σοβιέτ».

Γενικὰ «κάθε κοινότητα, κάθε ὁμάδα, κάθε μειονότητα, εἶχε τὴν τάση νὰ ὀργανωθεῖ σὲ αὐτόνομο ὀργανισμὸ καὶ νὰ διαπραγματευθεῖ σὰν ἴσος πρὸς ἴσον μὲ τὴν κυβέρνηση καὶ τὶς ἄλλες ἐπαναστατικὲς ἀρχές».

Διὰ μέσου αὐτῶν τῶν ὀργανισμῶν, οἱ μάζες πραγματώνουν τὴν ἐπανάσταση καὶ τὴν ἐπιβάλλουν τόσο στὰ Κόμματα ὅσο καὶ στὴν Κυβέρνηση.

Τὰ μέτρα τῆς Ἀγροτικῆς Μεταρρύθμισης, τῶν Ἐθνικοποιήσεων, τοῦ «Ἐργατικοῦ Ἐλέγχου» πάνω στὴν παραγωγή, τὰ λαϊκὰ δικαστήρια κλπ., εἶναι αὐτόματα δημιουργήματα τῶν μαζῶν, πρὶν θεσμοποιηθοῦν ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση.

Ἀπὸ μόνος του ὁ λαὸς ρίχνεται στὴν πιὸ πλατειὰ ἐπιχείρηση ἄμεσης δημοκρατίας, ἄμεσης ἐξουσίας, ποὺ πραγματοποιήθηκε παγκόσμια ὡς τὰ τότε σὲ τέτοια κλίμακα.

Εἶναι αὐτὸ τὸ περιβάλλον, ποὺ ἐπηρεάζει τὸ Λένιν, καὶ δίνει στὶς ἰδέες του μία ἀπόχρωση καθαρὰ «ἀναρχική», ποὺ πολλοὶ ἱστορικοὶ ὅλων τῶν τάσεων, τοῦ ἀναγνωρίζουν, τόσο στοὺς λόγους του ὅσο καὶ στὰ ἔργα του, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Στὴν πραγματικότητα ὁ Λένιν, ὡς τὰ τότε θέλησε νὰ μείνει, πρὶν ἀπ᾽ ὅλα, πιστὸς στὴ σκέψη τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔγκελς σχετικὰ μὲ τὴ δημοκρατία, τὸ Κράτος, τὸ Σοσιαλισμό, καὶ στὸ πρακτικὸ παράδειγμα τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ.

Οἱ λεπτὲς διαφορὲς ποὺ ὁρισμένοι ἀνακαλύπτουν μεταξὺ τοῦ Λένιν καὶ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Μαρξισμοῦ πάνω στὰ ζητήματα αὐτά, ποὺ εἶναι, βέβαια, ἀναπόφευκτες, ἀφοροῦν πολλὲς φορὲς ἁπλὲς ἀποχρώσεις. Μὰ δὲν εἶναι σοβαρὸ νὰ βασίζει κανεὶς ἀπάνω τους μιὰ σκέψη, ἕναν προσανατολισμό, οὐσιαστικὰ διαφορετικὸ ἀναμεταξύ τους. Μπορεῖ κανεὶς ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ χαρακτηρίσει «ἁπλοϊκή», ἀκόμα καὶ οὐτοπιστική, τὴν ἀντίληψη ποὺ ἀναπτύσσει ὁ Λένιν πάνω στὸ ρόλο τοῦ Κράτους καὶ στὸν τρόπο τῆς διοίκησής του, κατὰ τὴ μεταβατικὴ περίοδο ἀπὸ τὸν καπιταλισμὸ στὸ σοσιαλισμό, στὸ ἔργο του «Τὸ Κράτος καὶ ἡ Ἐπανάσταση». Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀρνηθεῖ τὴ βαθειά του προσήλωση στὴν οὐσιαστικὴ ἰδέα τοῦ μαρξισμοῦ: τὴν ἰδέα τ ο ῦ μ α ρ α σ μ ο ῦ τ ο ῦ Κ ρ ά τ ο υ ς δ ι ὰ μ έ σ ο υ τ ῆ ς δ ι ε ύ ρ υ ν σ η ς τ ῆ ς ἄ μ ε σ η ς δ η μ ο κ ρ α τ ί α ς.

Εἶναι δυνατὸν νὰ ξεχάσουμε, ὅτι ἤδη πρὶν ἀπ᾽ αὐτὸ τὸ ἔργο του, τὸ 1916, ὁ Λένιν θεωροῦσε ὅτι ἀκόμα κι ἡ πιὸ πλατειὰ δημοκρατία ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μιὰ «φόρμα Κράτους», ποὺ στηρίζεται στὴν ὑποταγὴ τῆς μειοψηφίας στὴν πλειοψηφία, κι ὅτι ὁ ἀπώτερος σκοπὸς δὲν εἶναι ἡ διαιώνιση τῆς δημοκρατίας, ἑπομένως τοῦ Κράτους, ἀλλὰ τὸ νὰ τὴν ἐξαφανίσουμε κι αὐτὴν ἐπίσης, «ὅταν τὸ ἴδιο τὸ Κράτος ἐξαφανιστεῖ... ὅταν ὁ σοσιαλισμὸς ὁριστικὰ νικητὴς καὶ σταθεροποιημένος περάσει στὸν ὁλοκληρωμένο κομμουνισμό»;

Ἡ ἀληθινὴ διαλεκτική, κατὰ τὸ Λένιν, δὲν εἶναι ἡ ἀντίθεση τῆς δημοκρατίας στὸ Κράτος, ἀλλὰ ἐκείνη ποὺ μὲ τὸ πλάτεμα τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας, τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, κάνει τὸ Κράτος νὰ ἐξαφανιστεῖ ἐντελῶς, καὶ συνακόλουθα καὶ τὴ δημοκρατία, ποὖναι συνώνυμη μὲ τὸ Κράτος μιᾶς πλειοψηφίας.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς πραγματικῆς δημοκρατίας, τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, ἐννοεῖται ἀπὸ τὸ Λένιν σὰ μέσο γιὰ τὴν ἐγκαινίαση τοῦ μαρασμοῦ τοῦ Κράτους, γιὰ τὴν ἐξαπόλυση τοῦ δυναμισμοῦ ποὺ θὰ ὁδηγοῦσε στὴν πλήρη του ἀπόσβεση. Βρίσκουμε τὴν ἰδέα αὐτὴ νὰ τὴν ὑποστηρίζει ὁ Λένιν στὶς περίφημες «Θέσεις πάνω στὴν ἀστικὴ δημοκρατία καὶ τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», ποὺ τὶς υἱοθέτησε τὸ 1ο Συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς (τοῦ Μάρτη 1919) καὶ ποὺ εἶναι ἔτσι διατυπωμένες: «Ἡ ἐκμηδένιση τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας εἶναι ὁ σκοπὸς ποὺ ἔχουν γιὰ στόχο ὅλοι οἱ σοσιαλιστές, καὶ πρῶτος ὁ Μάρξ. Χωρὶς τὴν

πραγματοποίησή του, ἡ ἀληθινὴ δημοκρατία, δηλαδὴ ἡ ἰσότητα καὶ ἡ ἐλευθερία, εἶναι ἀπραγματοποίητες. Ἀλλὰ ὅμως, ὁ μόνος πρακτικὸς τρόπος γιὰ νὰ φτάσουμε σ' ἕνα τέτοιο ἀποτέλεσμα, εἶναι ἡ σοβιετικὴ ἢ προλεταριακὴ δημοκρατία, ἐπειδή, καλώντας τὶς ὀργανώσεις τῶν ἐργαζομένων μαζῶν νὰ πάρουν πραγματικὰ καὶ ἀναγκαστικά, μέρος στὴν κυβέρνηση, ἀρχίζει νὰ ἑτοιμάζει ἀπὸ τώρα, τὸν ἀπόλυτο μαρασμὸ κάθε κυβέρνησης».

Κατὰ τὴ φάση τῆς ἀνόδου τῆς Ρούσικης Ἐπανάστασης, ὅταν οἱ μάζες πραγματοποιοῦν οἱ ἴδιες τὴ ριζικὴ μεταβολὴ τῆς κοινωνίας, καὶ παίρνουν στὰ χέρια τους μιὰ πραγματικὴ ἄμεση ἐξουσία σὲ πολλοὺς τομεῖς, ὁ Λένιν, ἀντίθετα στὴν πλειοψηφία τοῦ Κόμματός του, ἐξαίρει τὸν πρωτοποριακὸ ρόλο τῶν μαζῶν σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ Κόμμα, καθὼς καὶ τὴν πολύμορφη δημιουργική τους πρωτοβουλία «ποὺ εἶναι ὁ θεμελιακὸς παράγων τῆς νέας κοινωνίας» (10).

Ὁ σοσιαλισμὸς δὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα διαταγμάτων ἐκ τῶν ἄνω. Ὁ διοικητικὸς καὶ γραφειοκρατικὸς αὐτοματισμὸς εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ πνεῦμα του: ὁ ζωντανός, ὁ δημιουργικὸς σοσιαλισμὸς εἶναι τὸ ἔργο τῶν ἴδιων τῶν μαζῶν.

Ὁ Λένιν καλεῖ τοὺς «συντρόφους ἐργαζομένους» νὰ θυμηθοῦν ὅτι «τώρα ἐσεῖς οἱ ἴδιοι εἶστε κεῖνοι ποὺ διευθύνετε τὸ Κράτος. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς βοηθήσει ἂν δὲν πάρετε ὅλες τὶς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους στὰ χέρια σας. Βαλθεῖτε στὴ δουλειά οἱ ἴδιοι στὴ βάση, χωρὶς νὰ περιμένετε κανέναν». Μπορεῖ κανεὶς νὰ πολλαπλασιάσει τὰ παραδείγματα αὐτὰ ποὺ δείχνουν καθαρὰ ὅτι, ὡς ἐκείνη τὴν ἐποχή, ὁ Λένιν θεωρεῖ τὴν Ἐπανάσταση σὰν πραγματοποιούμενη κυρίως ἀπ' τὴν αὐθόρμητη δράση τῶν μαζῶν, καὶ τὸ Κράτος σὰν κάτι ποὺ θεμελιώνεται πάνω στὴ βάση τῶν Συμβουλίων καὶ τῶν Ἐπιτροπῶν, αὐτόνομων, αὐτοδιαχειριζόμενων ὀργανισμῶν τῶν μαζῶν, ποὺ ἀναδεικνύονται σὰν ἡ καινούργια κοινωνικὴ διεύθυνση τοῦ ἔθνους. Τὸ Κόμμα, συντονιστικὸ ὄργανο τῶν διεσπαρμένων ἐνεργειῶν τῶν μαζῶν, ἐνσωματώνεται στὸ ἐπαναστατικὸ προτσές, σὰν ὁλοκληρωμένο συστατικὸ στοιχεῖο του, σπρωγμένο ἀπὸ τὶς μάζες, προσεκτικὰ ἀκούοντάς τες γιὰ νᾶναι ἱκανὸ νὰ διατυπώσει στὴν εἰδικὴ γλώσσα τῆς θεωρίας καὶ τῆς πολιτικῆς, καθὼς καὶ στὴν κυβερνητικὴ δράση, τὴ γραμμὴ ποὺ ἐκφράζει τὶς πραγματικὲς διεκδικήσεις καὶ ἐπιδιώξεις τους.

Ὁ Λένιν εἰλικρινὰ πίστευε ὅτι ξεκινώντας ἀπὸ τὴν πρακτικὴ ἐμπειρία τῶν Σοβιέτ, θὰ οἰκοδομοῦσε ἕνα Κράτος κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ, πλέρια δημοκρατικὸ γιὰ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ ποὺ ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός, νὰ ἐμπεριέχει τὴ δυνατότητα τοῦ γρήγορου μαρασμοῦ του, παύοντας νᾶναι ἕνα πολιτικὸ Κράτος, στὴν ὑπηρεσία μιᾶς πλειοψηφίας ἐναντίον μιᾶς μειοψηφίας.

Ἐπαναλαμβάνει, σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, τὶς ἰδέες τῶν ἱδρυτῶν τοῦ μαρξισμοῦ, συμπληρωμένες καὶ ἐπεξεργασμένες ἀπὸ τὴν εὐκαιρία τῆς πείρας τῆς Κομμούνας, τὶς ἰδέες πάνω στὴν ἄμεση δημοκρατία σὰν παράγοντα ποὺ προσδιορίζει τὸ μαρασμὸ τοῦ Κράτους, χωρὶς νᾶναι ἀκόμα σὲ θέση νὰ πραγματοποιήσει τὶς οὐσιαστικὲς διαφορὲς ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὶς δυὸ ἱστορικὲς συγκυρίες. Ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ εἶναι ἕνας πειραματισμὸς τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, ποὺ περιορίζεται σὲ μιὰ πόλη κατοικημένη ἀπὸ μιὰ πλειοψηφία προλετάριων, χωρὶς ἀγρότες καὶ χωρὶς τὴν παρουσία ἑνὸς πολιτικοῦ Κόμματος διαμορφωμένου, ποὺ συγκεντρώνει σημαντικὲς κρατικὲς λειτουργίες.

Ἡ σοβιετικὴ πείρα ποὺ ἀρχίζει ἀπ' τὴν αὐτόνομη ἐξουσία τῶν Συμβουλίων καὶ τῶν Ἐπιτροπῶν κάθε εἴδους, ἀναπτύσσεται στὴν κλίμακα μιᾶς μεγάλης χώρας μὲ μιὰ πλειοψηφία ἀγροτῶν, καὶ ὅπου δρᾶ ἕνα Κόμμα ποὺ ἀνεπαίσθητα ἐμπλέκεται στὴν οἰκοδόμηση ἑνὸς κρατικοῦ κέντρου, καὶ ποὺ συσσωρεύει ὁλοένα καὶ πιὸ σημαντικὲς ἐξουσίες.

Ἡ ἄμεση δημοκρατία ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ συγκεντρωτικὸ Κράτος ποὺ δυναμώνει εἰς βάρος της. Ὁ δυναμισμὸς αὐτῆς τῆς νέας διαλεκτικῆς ξεφεύγει ἀπὸ τὴν κατανόηση τοῦ Λένιν πού, αἰχμάλωτος ἀντιξόων συνθηκῶν, ἐθνικῶν καὶ διεθνῶν, ἀναβάλει, ὀπισθοχωρεῖ, ἐπεξεργάζεται συμβιβασμούς, καὶ ὑπολογίζει πάνω στὸ Κόμμα γιὰ νὰ ἀντιστρέψει, στὴν κατάλληλη στιγμή, τὸ ρεῦμα. Πρόκειται γιὰ μιὰ κατάσταση οὐσιαστικὰ καινούργια σὲ σχέση μὲ κείνη τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ, ποὺ βάζει διαφορετικὰ τὸ ζήτημα τῆς σχέσης μεταξὺ τῆς ἄμεσης δημοκρατίας (Συμβούλια, Ἐπιτροπὲς) καὶ τοῦ Κράτους μὲ τὸ ὁποῖο συγχέεται τὸ Κόμμα ποὺ τὸ διοικεῖ. Δὲν σκοπεύουμε, σ' αὐτό μας τὸ γραφτό, νὰ ἐπεκταθοῦμε πάνω στοὺς λόγους τοὺς ὑποκειμενικοὺς καὶ ἀντικειμενικοὺς ποὺ ἐξηγοῦν τὴν πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ διαφορετικὴ στάση τοῦ Λένιν καὶ γενικὰ τῶν Μπολσεβίκων (ἐκτὸς ἀπὸ σπάνιες ἐξαιρέσεις) μετὰ τὴν ἄνοιξη τοῦ 1918, καὶ πού, ἐκ τῶν ὑστέρων, φαίνεται σὰν ἄρνηση τοῦ «Κράτος καὶ Ἐπανάσταση», καὶ τῆς ὅλης θεωρητικῆς ἐργασίας τοῦ Λένιν μεταξὺ τοῦ 1917 κι αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

Λέμε μόνο ὅτι ἡ ἐμπειρία τῆς Ρούσικης ἐπανάστασης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι ταυτόχρονα ἡ τρίτη μεγάλη στιγμὴ μὲ διεθνὴ ἀπήχηση τῆς σκιαγράφησης ἑνὸς καθεστῶτος ἄμεσης δημοκρατίας στὴ βάση, καὶ ἡ ἀπαρχὴ μιᾶς ἔκδηλης ἀντίφασης ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ στὴν ὕπαρξη μιᾶς πολιτικῆς ἐξουσίας συγκεντρωτικῆς, ἀσκούμενης ἀπὸ ἕνα μόνο Κόμμα ποὺ ἀνεπαίσθητα ἀρχίζει νὰ διαχειρίζεται, μέσον τοῦ Κράτους, ὁλόκληρη τὴν κοινωνία.

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἐγκαινιάζεται μιὰ τέτοια δυαδικὴ ἐξουσία, ἐπακολουθεῖ ἕνα ἀδυσώπητο προτσές πρὸς τὴν πλέρια κρατικοποίηση τῆς μεταβατικῆς κοινωνίας, ὅπου τὸ Κράτος, ἀντὶ νὰ φθίνει, αναλαμβάνει λειτουργίες ὁλοένα καὶ πιὸ ἐπεκτατικὲς στὸ σύνολο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, γίνεται παντοδύναμο, ὅπως ποτὲ σ' ὅλη του τὴν ἱστορία. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ μιὰ ἐξέλιξη βασικὰ διαφορετικὴ ἀπ' ἐκείνη ποὺ εἶχε προβλεφθεῖ, τόσο ἀπὸ τοὺς ἱδρυτὲς τοῦ μαρξι-

σμοῦ, ὅσο κι ἀπὸ τὸ Λένιν, καὶ ποὺ βάζει ἕνα καινούργιο πρόβλημα.

Αὐτοδιαχείριση καὶ Σοσιαλισμὸς

Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ εἶναι κείνη ποὺ συνεπάγεται τὴν τάση πρὸς τὸν αὐξανόμενο ρόλο τοῦ Κράτους στὴν παραγωγὴ καὶ στὸ σύνολο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἀνεπαίσθητα, τὸ Κράτος εἰσχωρεῖ μέσα σ' ὁλόκληρη τὴν κοινωνία, σχετικὰ μὲ τὴν ὁποία ἀποκτᾶ μιὰ ὁρισμένη ἀνεξαρτησία, ποὺ κρύβει τὸν ταξικό του χαρακτῆρα. Ἔτσι δίνεται λαβὴ στὶς διάφορες μοντέρνες θεωρίες ποὺ καταλήγουν στὸ νὰ τὸ παρουσιάσουν σὰν μιὰ ἰδιότυπη δομή, σχετικὰ μὲ τὴν ὁποία θἆταν δυνατὸ νὰ ἐπανακαθορίσουμε τὶς τάξεις, τὴν πάλη τους, τὴν ἰδεολογία τους, τὶς κοινωνικὲς σχέσεις, τὸν τρόπο παραγωγῆς.

Ἡ ἐξέλιξη τοῦ καπιταλισμοῦ ἐνισχύει διαρκῶς τὸν πολύμορφο ρόλο τοῦ Κράτους, σὲ ἐθνικὴ καὶ διεθνὴ κλίμακα, ὄχι μόνο σὰν ἔκφρασης τῆς διαρκοῦς κοινωνικοποίησης τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ κυρίως σὰν μέσου ἐξασφάλισης τῆς μονοπωλιακῆς συγκέντρωσης τοῦ κεφαλαίου, τῆς πλατυμένης ἀναπαραγωγῆς του καὶ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ τοῦ τρόπου παραγωγῆς πάνω στὸ σύνολο τῆς κοινωνίας.

Ἡ παραγωγικὴ ἀνάπτυξη ὑπὸ τὴν καπιταλιστικὴ της φόρμα δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλιστεῖ παρὰ μόνο μὲ τὴ συγκέντρωση τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ πολύμορφου ρόλου τοῦ Κράτους, ποὺ εἶναι τώρα τὸ ὑπέρτατο ὄργανο τοῦ δυναμισμοῦ, τῆς ἰσορροπίας καὶ τῆς ἐπιβίωσης τοῦ συστήματος.

Ἡ ἀφάνταστη πολυπλοκότητα ποὺ συνοδεύει τὴν ἀνάπτυξή του, στὸ ἐθνικὸ καὶ διεθνικὸ πλάνο, καὶ ποὺ κυριαρχεῖται ἀπὸ γιγαντιαῖες ἐπιχειρήσεις καὶ τεράστιες πόλεις, αὐτόματα ἐξαπολύει τὴν προσφυγὴ σὲ μιὰ ὑπερσυγκεντροποίηση τῆς ἐξουσίας διαχείρισης, ἐπέμβασης, ἀπόφασης, αὐτοῦ τοῦ τύπου πολιτισμοῦ, ποὺ τὴν ἀναλαμβάνει τὸ Κράτος. Σ' αὐτὲς τὶς λειτουργίες προστίθενται κι ἐκεῖνες τῆς διατήρησης τῆς «τάξης καὶ τῆς ἀσφαλείας», ποὺ συντελοῦν ἐπίσης πολὺ ἀκόμα καὶ στὴν οἰκονομικὴ ἰσορροπία τοῦ ὅλου συστήματος. Δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ κανεὶς τὴν τεράστια ἀνάπτυξη τοῦ ρόλου τοῦ Κράτους ποὺ συνοδεύει τὴν ἐξέλιξη τοῦ καπιταλισμοῦ τοῦ μεταπολέμου, χαρακτηριστικὴ μιᾶς καινούργιας φάσης τῆς ἱστορικῆς του πορείας, ποὺ ἀκόμα δὲν ἔχει ἀρκετὰ ἀναλυθεῖ στὴν καθολική της λειτουργία.

Αὐτὴ ἡ τάση εἶναι φυσικὰ ἀντίθετη μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, καὶ ἐπιτείνει τὰ ἐπιχειρήματα ἐναντίον της. Ἐνισχύει ἀντίστροφα τὶς διάφορες θεωρίες ποὺ στηρίζονται πάνω στὴν ἀνάπτυξη τοῦ Κράτους γιὰ νὰ λύσουν διὰ τῆς κατάκτησής του, τῆς πραγματοποιουμένης «μὲ ἐπαναστατικὰ ἢ ρεφορμιστικὰ μέσα», τὸ πρόβλημα τοῦ περάσματος στὸ σοσιαλισμό. Τὸ ζήτημα ὅμως δὲν εἶναι νὰ κατακτηθεῖ, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, τὴ μυθικὴ μηχανὴ τοῦ Κράτους, μὲ τὶς τώρα εὐρυμένες, πολλαπλές, οἰκονομικές, πολιτικές, κοινωνικὲς λειτουργίες της, οὔτε κἂν νὰ «συντριβεῖ» καὶ νὰ ξαναδομηθεῖ, ἀλλὰ νὰ συντριβοῦν μᾶλλον οἱ βάσεις μιᾶς ἀνάπτυξης ποὺ στηρίζεται πάνω στὸ δυναμισμὸ καὶ τὴ λογικὴ τοῦ καπιταλισμοῦ.

Δηλαδὴ ποὺ στηρίζεται πάνω στὴν ἀνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, τὴ μετρημένη ποσοτικά, χωρὶς νὰ λαβαίνονται ὑπ' ὄψη οἱ κοινωνικὲς καὶ γενικὲς συνθῆκες μέσα στὶς ὁποῖες θὰ ἐξακολουθοῦσε αὐτὴ ἡ ἀνάπτυξη.

Χωρὶς ἐπίσης νὰ παίρνεται ὑπ' ὄψη τὸ μέγεθος τῶν οἰκονομικῶν καὶ οὐρμπανιστικῶν μονάδων, τὸ εἶδος τῶν ἐργαλείων καὶ τῆς τεχνολογίας, τὸ βιολογικὸ κλῖμα, ὁ κοινωνικὸς καταμερισμὸς ἐργασίας καὶ οἱ συνέπειές τους.

Ἂν στὴ θέση τοῦ μοντέρνου καπιταλιστικοῦ Κράτους, ποὖναι συνέπεια καὶ αἰτία τῆς μοντέρνας ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ ἀπεγνωσμένα νὰ παράγει περισσότερα, ἀλλὰ ὄχι ἀναγκαστικὰ καὶ καλύτερα, δηλαδὴ κατὰ τρόπο πιὸ προσαρμοσμένο στὶς πραγματικὲς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων, στοὺς πόρους τῆς γῆς καὶ στὶς βιολογικὲς ἀνάγκες, μπεῖ τὸ «σοσιαλιστικὸ» Κράτος, ποὺ διαχειρίζεται κατὰ τρόπο ἀκόμα πιὸ ὁλοκληρωτικὸ τὴν ὅλη κοινωνία, καταλήγουμε, ὄχι στὸ σοσιαλισμό, ἀλλὰ στὸν κρατικὸ γραφειοκρατισμό, στὸ γραφειοκρατικὸ Κράτος. Ἕνα τέτοιο Κράτος μπορεῖ τότε ἱστορικὰ νὰ ἀποδειχθεῖ ταυτόχρονα ἕνας νέος τρόπος παραγωγῆς καὶ ἕνας νέος πολιτισμός, βασικὰ ἀντίθετα καὶ τὰ δυὸ μὲ τὴν ἐλεύθερη, μὴ ἱεραρχική, ἀποσυγκεντρωτικὴ κοινωνία, ποὺ βλέπει τὸ Κράτος νὰ φθίνει διαρκῶς πρὸς ὄφελος τῆς πλέριας ἀνάπτυξης τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ ἀτόμου.

Κάτω ἀπ' τὸν καπιταλισμό, ἡ παντοδυναμία τοῦ Κράτους παραμένει μιὰ τάση ποὺ ἐπιταχύνεται, μὰ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὁλοκληρωθεῖ χωρὶς ὁ καπιταλισμὸς νὰ ἐξαφανιστεῖ καὶ νὰ γίνει διαφορετικός, ἕνας διαφορετικὸς τύπος κοινωνίας.

Τὸ καπιταλιστικὸ Κράτος συνυπάρχει μὲ τὸ πλῆθος τῶν οἰκονομικῶν μονάδων τῶν μεγάλων, ἀλλὰ κυρίως τῶν μεσαίων καὶ τῶν μικρῶν, σὲ μιὰ διαλεκτικὴ συμβίωση μοναδική, ποὺ τὴ διέπει ἕνα ἀέναο προτσές ἰσορροπίας καὶ ἀνισορρόπησης, καταστροφῆς καὶ ἀνασυγκρότησης, χωρὶς ἡ τάση πρὸς τὴν πλέρια κρατικοποίηση νὰ μπορεῖ νὰ ὁλοκληρωθεῖ κατὰ τρόπο γραμμικό, προοδευτικὸ καὶ «εἰρηνικό», «ἐν ψυχρῷ», ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ λογικὴ καὶ τὸ δυναμισμὸ τοῦ συστήματος.

Τὸ σύστημα εἶναι στὴν πραγματικότητα βαθειά, ὀργανικά, ἀντιφατικὸ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ καταργήσει ἐντελῶς οὔτε τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, οὔτε τὴν κοινωνία τῶν πολιτῶν, χωρὶς νὰ αὐτοκαταστραφεῖ σὰν τέτοιο.

Μὰ ὅταν παρέμβει ἡ ἀντικαπιταλιστικὴ ἢ ἀντιιμπεριαλιστικὴ «Ἐπανάσταση» καὶ φθάσουμε στὴν κατάκτηση τοῦ Κράτους ἀπὸ κοινωνικὲς δυνάμεις ποὺ ἔχουν ἕνα πρόγραμμα, ἕνα συμφέρον, ἢ ποὺ βρίσκονται ἀναγκασμένες νὰ ὁλοκληρώσουν τὴν κρατικοποίηση τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς κοινωνίας, ἀνεπαίσθητα μπαί-

νουμε στὸ σχηματισμὸ καὶ τὴ σταθεροποίηση ἑνὸς νέου τρόπου παραγωγῆς, ἑνὸς νέου κοινωνικοῦ συστήματος, ποὺ προσιδιάζει σ' αὐτὸ τὸ νέο ρόλο τοῦ Κράτους καὶ τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων ποὺ τὸ διαχειρίζονται καὶ τὸ ἀναπτύσσουν.

Τὸ κρίσιμο σημεῖο εἶναι λοιπὸν ἡ στιγμὴ τῆς ἐπαναστατικῆς μεταβολῆς, ὅπου ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ σοσιαλισμοῦ, δὲν πρόκειται μόνο νὰ κατακτηθεῖ ἢ νὰ «συντριβεῖ» ἡ παλιὰ κρατικὴ μηχανή, ἀλλά, πολὺ πιὸ καθολικά, νὰ συντριβοῦν οἱ κοινωνικὲς σχέσεις, πάνω στὶς ὁποῖες βασιζόταν ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ ἡ τάση πρὸς τὴν ἐνίσχυση καὶ τὴν παντοδυναμία τοῦ Κράτους. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο δὲ εἶναι ἕνα ἐποικοδόμημα οὐσιαστικὰ διάφορο ἀπὸ τὶς οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς βάσεις, πάνω στὶς ὁποῖες, βέβαια, δρᾶ, καὶ ἀπ' τὶς ὁποῖες δέχεται ὠθήσεις, ἀλλὰ μιὰ δομὴ ποὺ ἐμπλέκεται κατὰ τρόπο πολὺ πιὸ καθοριστικὸ σ' αὐτές τὶς βάσεις. Τὸ Κράτος διαπερνᾶ ὅλη τὴν κοινωνία τῶν πολιτῶν, ὅλη τὴν κοινωνία, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ «συντριβεῖ» χωρὶς τὴν ἐπανοικοδόμηση τοῦ συνόλου αὐτῆς τῆς κοινωνίας.

Ἡ πείρα ποὺ ἀποκτήθηκε ταυτόχρονα ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τὴν ἐξέλιξη τῶν ἀντικαπιταλιστικῶν καὶ ἀντιιμπεριαλιστικῶν ἐπαναστάσεων ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Ὀκτώβρη 1917 στὴ Ρωσία πρέπει νὰ ὁδηγήσει στὴν ἀναθεώρηση ἑνὸς ὁρισμένου τρόπου νὰ βλέπουμε τὴν πραγματικὴ σχέση ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν «δομῶν» καὶ «ὑπερδομῶν», μεταξὺ τοῦ «οἰκονομικοῦ» καὶ «πολιτικοῦ» στοιχείου, τρόπου, ποὺ συνεπάγεται τὸ σοβαρὸ κίνδυνο μιᾶς μηχανικῆς, «οἰκονομιστικῆς» ἑρμηνείας τῆς βαθειᾶς διαλεκτικῆς πραγματικότητας στοὺς τομεῖς αὐτούς.

Αὐτὸς ὁ κίνδυνος εἶναι ἰδιαίτερα σοβαρὸς ὅσον ἀφορᾶ τὸ «ἐποικοδόμημα» τοῦ Κράτους σχετικὰ μὲ τὶς παραγωγικὲς σχέσεις.

Δὲν μποροῦμε νὰ προσδιορίσουμε τὸ Κράτος σὰν «σοσιαλιστικὸ» στὴν περίπτωση ποὺ μὲ μιὰ ἐπανάσταση κάνομε δυνατὴ τὴν ὁ λ ο κ λ ή ρ ω σ η τῆς τάσης πρὸς τὴν πλέρια κρατικοποίηση τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, γιατὶ ὁ σοσιαλισμὸς ἀποκτᾶ τὸ ἀληθινό του περιεχόμενο μὲ τὸ μαρασμὸ κάθε κρατικῆς ἐξουσίας πρὸς ὄφελος τῆς αὐτοδιαχείρισης ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας.

Τὸ νὰ πιστεύουμε ὅτι μποροῦμε νὰ καταλήξουμε σ' αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα διὰ μέσου μιᾶς ἐνδιάμεσης φάσης καθολικῆς κρατικοποίησης, εἶναι μιὰ φανερὴ πλάνη, γιατὶ μιὰ τέτοια φάση γεννᾶ ἀναπόφευκτα νέες κοινωνικὲς δομές, θανάσιμα ἐχθρικὲς πρὸς τὸ σοσιαλιστικὸ σχέδιο.

Ὅταν τὸ Κράτος διαχειρίζεται ὁλόκληρη τὴν κοινωνία, αὐτὸ συνεπάγεται τὴν ἀκατανίκητη, τὴν ἀναπόφευκτη, τὴν ἀναγκαία δημιουργία, σὲ σχέση μ' αὐτὴ τὴ λειτουργία τοῦ Κράτους, μιᾶς νέας κοινωνικῆς κατηγορίας, τῆς κρατικῆς γραφειοκρατίας, τῆς ὁποίας τὸ Κράτος γίνεται ταυτόχρονα ἡ αἰτία καὶ τὸ ὄργανο τῆς προνομιακῆς ἐξουσίας της πάνω στὸ σύνολο τῆς κοινωνίας. Ἡ γραφειοκρατία εἶναι ἕνα ἀναπόφευκτο δημιούργημα τοῦ νέου ρόλου τοῦ Κράτους.

Βρισκόμαστε ἔτσι ἐμπρὸς στὴν ἀνάπτυξη ἑνὸς νέου κοινωνικοῦ συστήματος ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ ἐπιβιώσει νὰ καταργήσει ὄχι μόνο κάθε κατάκτηση τῆς ἄμεσης δημοκρατίας ἢ καὶ ἀκόμα τῆς τυπικῆς δημοκρατίας, ἀλλὰ καὶ κάθε τάσης πρὸς αὐτήν, κι αὐτὸ κατὰ τρόπο πιὸ ἀποφασιστικὸ καὶ ἀποτελεσματικὸ ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο ὁλοκληρωτικὸ καθεστὼς τοῦ παρελθόντος.

Ὁ καπιταλισμός, καθεστὼς ἐκμεταλλευτικό, βασισμένο στὴ διάρκεια τῆς πάλης τῶν τάξεων, μπορεῖ νὰ στερεώσει τὴν οἰκονομικὴ ὑπεροχή του πάνω στὴ φεουδαρχία, καὶ νὰ ἐπιζήσει διὰ μέσου μιᾶς ὁλόκληρης γκάμμας ἀπὸ πολιτικὰ καθεστῶτα, συμπεριλαμβανομένων καὶ ἀνοικτῶν δικτατοριῶν.

Ὁ σοσιαλισμὸς ὅμως, ποὺ χρειάζεται μιὰ ἱστορικὴ προθεσμία γιὰ νὰ στερεώσει τὴν οἰκονομική του ὑπεροχὴ πάνω στὸν καπιταλισμό, δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσει σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση παρὰ μόνο χάρη στήν, ἀπ' τὴν ἀρχή, πολιτική του ὑπεροχὴ πάνω στὸν καπιταλισμό, μὲ τὸ διαρκὲς πλάτεμα καὶ τὸ βάθεμα τῆς δημοκρατίας ποὺ γίνεται προοδευτικὰ ἄμεση, συνεπιφέροντας τὸν ἐπιταχυνόμενο μαρασμὸ τοῦ Κράτους.

Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, νέα ἱστορικὰ δεδομένα μᾶς ἀναγκάζουν νὰ ξανασκεφθοῦμε τὴν ἔννοια τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης. Τὸ νὰ ἐγκλειστοῦμε μέσα στὴν καπιταλιστικὴ λογικὴ αὐτῆς τῆς ἀνάπτυξης, καὶ ἰδίως στὰ ὑλικὰ πλαίσια ποὺ δημιούργησε γι' αὐτὸ τὸ σκοπό, τὶς μηχανές, τὶς δυνάμεις, τὴν τεχνολογία, τὶς πόλεις, τὸν καταμερισμὸ τῆς δουλειᾶς, τὰ εἴδη παραγωγῆς καὶ κατανάλωσης, ποὺ κληρονομήσαμε ἀπ' τὸν καπιταλισμό, θὰ ἐσήμαινε ἀναπόφευκτα στὸ ζήτημα τοῦ Κράτους, νὰ διαιωνίσουμε καὶ νὰ ἐπιδεινώσουμε τὸ ρόλο του, πρὸς ζημία κάθε δυνατότητας ἐξέλιξης ἀληθινὰ σοσιαλιστικῆς τῆς κοινωνίας.

Ἡ τωρινὴ πολεμικὴ γύρω ἀπ' τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια εἶναι σ' αὐτὸ τὸ θέμα χαρακτηριστική. Ὁ καπιταλισμὸς ἀποδείχνεται καταδικασμένος ν' ἀναπτύξει τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια, τόσο γιὰ οἰκονομικούς, ὅσο καὶ γιὰ στρατιωτικοὺς λόγους. Θὰ ἀναπτύξει λοιπὸν αὐτὴ τὴν καινούργια παραγωγικὴ δύναμη, ποὺ κινδυνεύει νὰ ἐπιβληθεῖ ἐπίσης, στὴ μεταβατικὴ κοινωνία διὰ τοῦ Κράτους της.

Ἀλλὰ εἶναι πολὺ ἀμφίβολο ἂν, στὸ τωρινὸ στάδιο τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας, ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια εἶναι μιὰ θετικὴ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, μιὰ ἀληθινὴ «πρόοδος».

Πρέπει ἄραγε νὰ μποῦμε σ' αὐτὸ τὸ δρόμο, ἢ νὰ πάψουμε νὰ βλέπουμε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν «ὑλικὴ πρόοδο», καταφεύγοντας σ' ἄλλες μορφὲς ἐνέργειας (ὅπως π.χ. ἡ ἡλιακὴ ἐνέργεια), σὲ ἄλλες τεχνικές, παραγωγές, καταναλώσεις κλπ.;

Στὴν περίπτωση αὐτὴ θὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ σκεφτοῦμε τὴν ἀλλαγή, «τὸ δρόμο πρὸς τὸ σοσιαλισμὸ», κατὰ τρόπο πιὸ ριζικό, καὶ ὄχι μὲ τὴν ἁπλὴ κατάκτηση καὶ διαφορετικὴ διαχείριση τοῦ ἐποικοδομήματος τοῦ Κράτους, καὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν του βάσεων, ποὺ δημιούργησε ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλι-

σμοῦ. Δηλαδὴ νὰ φθάσουμε σὲ μιὰ βαθύτερη ἐπανάσταση ποὺ νὰ σπάζει μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὸ δυναμισμὸ τῆς παλῆας κοινωνίας, ἀναπροσανατολίζοντας πρὸς ἄλλη κατεύθυνση τὶς τωρινές της τάσεις.

Βέβαια, ἀποκλείεται νὰ μπορέσουμε διὰ μιᾶς νὰ σπάσουμε ριζικὰ μ' αὐτὰ καὶ νὰ ξαναφτιάξουμε τὴν κοινωνία, χωρὶς νὰ μεσολαβήσει μιὰ κάποια μεταβατικὴ περίοδος, μακρύτερη ἢ συντομότερη, ἀνάλογα μὲ τὶς γενικὲς ἱστορικὲς συνθῆκες.

Καὶ τὸ γεγονὸς μόνο, ὅτι εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ περιορίσουμε τὴν ἀλλαγὴ μέσα σὲ ὅρια στὴν ἀρχὴ ἐθνικὰ — ἐνῶ κάθε ἀληθινὴ λύση ἀπαιτεῖ μιὰ διεθνὴ βάση σὲ γρήγορη ἀνάπτυξη, ἂν ὄχι μιὰ βάση σὲ παγκόσμια κλίμακα — ἐπιβάλλει μιὰ μεταβατικὴ περίοδο.

Σ' αὐτὴ ἀντιστοιχεῖ ἀναγκαστικὰ ἕνα μεταβατικὸ Κράτος, ἀλλὰ ποὺ πρέπει διαρκῶς νὰ φθίνει, ἀντὶ νὰ δυναμώνει ὅλο καὶ περισσότερο. Οἱ προϋποθέσεις ἑνὸς τέτοιου μαρασμοῦ, ποὺ προσδιορίζει τὴν ἐξέλιξη πρὸς τὸ σοσιαλισμὸ ἢ ὄχι, εἶναι ἡ ἐγκαινίαση ἀπ' ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαχείρησης, τῆς ἄμεσης δημοκρατίας καὶ γενικὰ τῆς δημοκρατίας, ποὺ νὰ ἐπιτρέπει τὴν ἀποκέντρωση τῆς ἐξουσίας, τὴ μεταβίβασή της στὴν κοινωνία τῶν πολιτῶν καὶ τὸν ἀναπροσανατολισμὸ τῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ εἴδους ζωῆς, σύμφωνα μὲ ἄλλα κριτήρια πολιτισμοῦ. Αὐτὰ τὰ κριτήρια προέρχονται ἀπὸ τὴν περίσκεψη καὶ τὶς ἐλεύθερες ἀποφάσεις μιᾶς δημοκρατικῆς κοινωνίας, ἀποτελούμενης ἀπὸ πολίτες καλὰ φορμαρισμένους καὶ πληροφορημένους, ὅπως τὴν εἶχε συνοπτικὰ ἀλλὰ ὀρθὰ σκιαγραφήσει ὁ φιλόσοφος τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας Πρωταγόρας.

Ἡ ἐπανάσταση δὲν συνίσταται στὴν κατάληψη τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀπὸ ἕνα πολιτικὸ κόμμα ποὺ αὐτοπαρουσιάζεται σὰν ἐκπρόσωπος τῶν ἐργαζομένων, καὶ ποὺ τὴν ἀσκεῖ μὲ τὸν ἔλεγχο τοῦ Κράτους πάνω στὴν οἰκονομία καὶ ὁλόκληρη τὴν κοινωνία, ἀλλὰ στὴ δόμηση ἐξ ὑπαρχῆς ἑνὸς συστήματος πολιτικῆς ἐξουσίας ἀσκούμενης ἄμεσα ἀπὸ τὴν πλειοψηφία καὶ γρήγορα ἀπὸ τὴν ὁλότητα τῶν πολιτῶν, σ' ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα.

Εἶναι τὸ σύστημα τῆς προοδευτικῆς γενίκευσης τῆς αὐτοδιαχείρισης, δηλαδὴ τῆς δημοκρατικῆς ὀργάνωσης καὶ διοίκησης ὁλόκληρης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ποὺ γρήγορα θὰ ἐξάλειφε τὶς κεντρικὲς λειτουργίες τοῦ πολιτικοῦ Κράτους τῆς μεταβατικῆς περιόδου καὶ θὰ τὸ καταργοῦσε ἐντελῶς. Ἕνα τέτοιο σχέδιο προϋποθέτει μιὰ κατάλληλη ἰδεολογικὴ προετοιμασία τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν πολιτῶν γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ μιὰ ἀλλαγὴ ποὺ πάει πιὸ πέρα ἀπ' τὴν κατάκτηση καὶ διοίκηση τῆς παλῆας κρατικῆς μηχανῆς, τῶν γιγαντιαίων μονοπωλιακῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς τεχνολογίας τους, τῶν τεραστίων πόλεων, τοῦ ἐθνικοῦ καὶ διεθνοῦς καταμερισμοῦ ἐργασίας, ποὺ ἐπιβάλει ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ κλπ.

Ἡ αὐτοδιαχείριση εἶναι ἀδύνατη χωρὶς νὰ ξαναδιαμορφωθεῖ ἡ κοινωνία ποὺ κληρονομοῦμε ἀπ' τὸν καπιταλισμὸ σ' ὅλους τοὺς τομεῖς της, ἔτσι ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ ξαναελέγχεται ἀπ' τὴν κοινωνία τῶν πολιτῶν, τὰ κολλεκτιβιστικὰ ὄργανα τῶν ἐργαζομένων, τὶς συνοικίες, τὶς κοινότητες, καὶ ὅλα της τὰ κύτταρα.

Μόνο κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ξαναπροσανατολιστεῖ ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξη πρὸς νέους στόχους, πρὸς ἕνα νέο πολιτισμό, ποὺ νὰ κόβει ριζικὰ μὲ τὶς τάσεις καὶ τὰ κριτήρια ποὺ γέννησε ἡ ἐξέλιξη τοῦ καπιταλισμοῦ.

Ὁ γιγαντισμὸς κι ἡ τεράστια πολυπλοκότητα τῆς μοντέρνας ζωῆς εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς λογικῆς τῆς ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ στὴν τωρινή του φάση, ποὺ τὸν ἐλέγχουν μικρὲς ὁμάδες τεχνικῶν, κερδοσκόπων, πολιτικῶν, γραφειοκρατῶν, μέσα ἀπὸ κέντρα ὅπου παίρνονται οἱ ἀποφάσεις, μακριὰ ἀπὸ κάθε ἀδιάκριτο βλέμμα τῶν ἐργαζομένων καὶ τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τῶν πολιτῶν.

Ἡ διαχείριση ἑνὸς τέτοιου κόσμου σημαίνει τὴ διαιώνισή του.

Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ αὐτοδιαχείριση δὲν ἔχει καμμιὰ ἔννοια, θὰ περιοριζόταν σὲ περιθωριακὲς ἐνέργειες, κάτω ἀπ' τὴν αἰγίδα τοῦ συγκεντρωτικοῦ, παντοδύναμου Κράτους. Ἡ αὐτοδιαχείριση προβάλλεται σὰ σχέδιο μιᾶς νέας κοινωνίας ποὺ γκρεμίζει τὶς οἰκονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, τωρινὲς δομές, οἱ ὁποῖες προκαλοῦν τὴν ὑπερτροφία τοῦ μοντέρνου Κράτους.

Ἡ αὐτοδιαχείριση εἶναι ἀσυμβίβαστη μὲ τὴν τάση πρὸς τὴν ἐνίσχυση τοῦ Κράτους, καθὼς εἶναι ὁ ὅρος ποὺ ἀντίθετα χαρακτηρίζει τὸ προτσές τοῦ μαρασμοῦ του, ὡς τὴν ἐντελὴ ἐξαφάνισή του.

Τὸ περιεχόμενο τοῦ σοσιαλισμοῦ δὲν εἶναι διαφορετικό. Δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν πολλὰ εἴδη «σοσιαλισμοῦ», ποὺ νὰ προσδιορίζονται, παραδείγματος χάριν, ἀποκλειστικὰ ἢ οὐσιαστικὰ στὴ βάση τῶν «παραγωγικῶν σχέσεων», τῶν «σχέσεων ἰδιοκτησίας», χωρὶς νὰ βάζουμε ταυτόχρονα τὸ ζήτημα τῆς διαχείρισης αὐτῶν τῶν σχέσεων, τῆς διαχείρισης τοῦ Κράτους, τῶν δομῶν ποὺ εἰσάγονται ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ποὺ προκαλοῦν τὸ μαρασμό του.

Ἂν ξεκινήσουμε κυρίως ἀπ' τὸ κριτήριο τῆς κρατικοποιημένης καὶ σχεδιοποιημένης οἰκονομίας καὶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία ποὺ ἀσκεῖται ἀπ' τὸ «ἐπαναστατικὸ κόμμα», δὲν ἐγκαινιάζουμε τὴν ἐξέλιξη πρὸς τὸ σοσιαλισμό, ἀλλὰ ἀντίθετα τὴν ἐξέλιξη πρὸς τὸ γραφειοκρατικὸ Κράτος, τὴν κρατικὴ γραφειοκρατία καὶ τὸν ἰδιαίτερο τρόπο παραγωγῆς τους. Ἡ παρέκλιση γίνεται καθολική, καταλήγοντας σὲ ἀποτελέσματα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα πρὸς τὰ ἠθελημένα ἐκεῖνα ποὺ ἀρχικὰ σχεδιάσαμε.

Τέτοια καθεστῶτα, σὲ χῶρες λίγο ἀναπτυγμένες, θὰ τοὺς χρησιμέψουν γιὰ νὰ λύσουν τὰ προβλήματα τῆς πρωταρχικῆς συσσώρευσης, τῆς βιομηχανοποίησης, τῆς «οἰκονομικῆς προόδου» μὲ τὴν ἔννοια ποὺ τῆς ἔδωσε ὁ σύγχρονος καπιταλισμός.

Ἀλλὰ στὶς προηγμένες χῶρες, αὐτὰ τὰ καθεστῶτα γρήγορα θὰ ἐρχόνταν σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς βαθειὲς προσδοκίες τῶν πλατειῶν μαζῶν τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν πολιτῶν, γιὰ μιὰ ἀληθινὴ δημοκρατικὴ ἀναδιοργάνωση τῆς κοινωνίας, ποὺ εἶναι τώρα ταυτόχρονα

ἀναγκαία καὶ δυνατή. Εἶναι φυσικὸ νὰ ἀποκτήσει ὁ σοσιαλισμὸς τὸ πλῆρες περιεχόμενό του ἐκεῖ ὅπου ἡ ὑλικὴ καὶ πολιτιστικὴ πρόοδος τῆς κοινωνίας ἔχει φθάσει ἕνα ὑψηλὸ ἐπίπεδο. Καὶ ἀλήθεια, ξεκινώντας ἀπὸ τὶς προηγμένες χῶρες, ὁ σοσιαλισμὸς μπορεῖ νὰ γίνει ἡ μορφὴ τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ πάνω στὴ βάση τῶν νέων σχέσεων συνεργασίας καὶ ἀλληλεγγύης μεταξὺ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου.

Παντοῦ οἱ ἄνθρωποι, καλὰ φορμαρισμένοι, καλὰ πληροφορημένοι, ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ἀποφασίζουν γιὰ τὰ ζητήματα τῆς κοινωνίας τους, καὶ νὰ τελειοποιοῦν τὰ προσόντα τους πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, ἀσκώντας τὴν ἄμεση διαχείριση αὐτῆς τῆς κοινωνίας. Οἱ ἀρχὲς ποὺ διατύπωσε ὁ Πρωταγόρας διατηροῦν τὴν πλήρη ἐπικαιρότητά τους, καὶ μένουν πάντα ἡ βάση κάθε θεωρίας τῆς ἄμεσης δημοκρατίας.

Ἀπὸ τὸν πρῶτο πειραματισμὸ ἄμεσης δημοκρατίας ἱστορικῆς σημασίας, ποὺ ὑπῆρξε ἡ δημοκρατία τῶν Ἀθηνῶν, ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ἔγινε βέβαια ἄπειρα πιὸ πολύπλοκη, καταλήγοντας στὸ σημερινὸ πολιτισμό, ποὺ διέπεται ἀπὸ τὸ Κράτος - Λεβιάθαν.

Ὅμως, οἱ συνθῆκες ὑπάρχουν ἐπίσης σήμερα, ὥστε, ὄχι μόνο τὰ ἄτομα, ἀλλὰ ἰδίως ἡ μάζα τους, τὸ πολύμορφο σύνολό τους, ἐπιφορτισμένο μὲ τὶς λειτουργίες διαχείρισης τῆς κοινωνίας τους, νἆναι τουλάχιστον ἰσάξιο τοῦ ἐπαίνου ποὺ τοῦ ἔπλεξε ὁ Ἀριστοτέλης ἔχοντας στὴ σκέψη του τὴν πείρα τῶν Ἀθηνῶν.

Ἔγραφε πράγματι στὴν «Πολιτική» του τὶς ἀκόλουθες γραμμὲς ποὺ μᾶς ἀφήνουν κατάπληκτους χάρη στὴ σπάνια γιὰ τὴν ἐποχή τους τόλμη καὶ ὀξυδέρκειά τους:

«Τὸ νὰ παραχωροῦμε τὴν κυριαρχία στὴ μάζα μᾶλλον παρὰ στοὺς κρείττοντας, ποὺ εἶναι λίγοι, θὰ μποροῦσε νὰ φανεῖ ὅτι συνεπάγεται κάποιες δυσκολίες, ἀλλὰ ποὺ μποροῦν στὴν πραγματικότητα νὰ ξεπεραστοῦν.

...Πράγματι ἡ μάζα, ἂν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄτομα, ποὺ ἂν παρθοῦν μεμονωμένα δὲν ἔχουν μεγάλη ἀξία, μποροῦν, ἅμα μαζευτοῦν, ν' ἀποδειχθοῦν ἀνώτερα ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἔχουν ἀξία — κι αὐτό, ὄχι κατὰ τρόπο ἀτομικό, ἀλλὰ σὰν ὁλότης.

...Γιατί, καθὼς εἶναι πολλοί, καθένας ἔχει τὸ μερίδιό του ἀρετῆς καὶ σοφίας καὶ τὸ σύνολό τους κάνει τὴ μάζα σὰν ἕνα ὂν μοναδικό, μὲ πολλὰ πόδια, πολλὰ χέρια, πολλὲς αἰσθήσεις, καὶ ἐπίσης πλούσιο σὲ μορφὲς χαρακτήρα καὶ εὐφυΐας.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ πλῆθος κρίνει καλλίτερα τὰ μουσικὰ καὶ ποιητικὰ ἔργα. Ἂν καθένας κρίνει σωστὰ ἕνα μέρος, ὅλοι κρίνουν σωστὰ τὸ ἔργο.

Τὸ κολλεκτιβιστικὸ αἰσθητήριο εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀσκοῦν ὑψηλὰ ἀξιώματα, εἴτε ἀτομικά, εἴτε, σὰν σύνολο μέν, ἀλλὰ περιορισμένου ἀριθμοῦ».

Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν ἄνθρωπο, σὰν ἄτομο καὶ σὰν πολίτη, εἶναι φυσικὰ ἀδύνατο νὰ ἀγωνίζεται κανένας γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ τὸ βασισμένο στὴν αὐτοδιαχείριση, δηλαδὴ τὴν ἀληθινὴ «Πολιτεία», στὴν ὁποία ἀπέβλεπε ἤδη, στὸν 4ο αἰώνα π.Χ., ὁ φιλόσοφος τῆς «Πολιτικῆς».

Ὁποιαδήποτε θεωρία τῆς ἄμεσης δημοκρατίας βασίζεται, σὲ τελευταία ἀνάλυση, σ' αὐτὴ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν κοινωνικὸ ἄνθρωπο, ποὺ καλὰ φορμαρισμένος, καλὰ πληροφορημένος, καὶ ἐξασκούμενος στὴν καθημερινὴ διαχείριση τῆς κοινωνίας μέσα στὴν ὁποία ζεῖ, εἶναι ἀπολύτως ἱκανὸς νὰ ἀσκήσει τὴν ὑπέρτατη αὐτὴ λειτουργία.

Αὔγουστος 1977

Μ. Ν. ΡΑΠΤΗΣ

---

(1) J. DE ROMILLY: «Προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας». Στὶς ἐκδόσεις HERMANN, Παρίσι 1975. (Βλέπε Παράρτημα Νο 1).

(2) Στὸ ἴδιο.

(3) Στὸ ἴδιο.

(4) «Ἀρχαία καὶ σύγχρονη δημοκρατία» στὶς Ἐκδόσεις PAYOT, Παρίσι 1976.

(5) «Προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας».

(6) «POLITICAL MAN» στὶς ἐκδόσεις: GARDEN CITY, N.Y. 1960.

(7) «Τὰ πολιτικὰ Κόμματα» στὶς Ἐκδόσεις FLAMMARION, Παρίσι 1971.

(8) Βλέπε Παράρτημα Νο 2.

(9) Σημειώσεις τοῦ Κ. Μάρξ στὸ «Κράτος καὶ ἡ Ἀναρχία» τοῦ Μπακούνιν.

(10) Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ M. LIEBMAN «Ὁ Λενινισμὸς τὴν ἐποχὴ τοῦ Λένιν» (2ος τόμος), στὶς ἐκδόσεις: SEUIL, Παρίσι 1973 (Βλέπε Παράρτημα Νο 3).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

1) Πάνω στὸ βιβλίο «Προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας».

Τὸ σύγγραμμα τῆς JACQUELINE DE ROMILLY «Προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας» εἶναι ἡ ἀνάλυση, ἡ πιὸ πλήρης ποὺ ἔχουμε ὡς τὰ σήμερα, τῶν κριτικῶν, ποὺ οἱ ἀρχαῖοι ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ συγγραφεῖς διετύπωσαν σχετικὰ μὲ τὸ πείραμα τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας. Αὐτὲς οἱ κριτικὲς ἀμφισβητοῦν γενικὰ τὴν ἱκανότητα τοῦ λαοῦ νὰ διευθύνει τὶς ὑποθέσεις τῆς Πολιτείας.

Ἀρχίζουν «στὸ θεωρητικὸ πλάνο, ὑποστηρίζοντας τὴν ἰδέα ὅτι ὁ λαὸς εἶναι ἀμαθὴς καὶ γίνονται δριμύτερες ὅταν ἡ πράξη ἀποκαλύπτει σ' αὐτὸν βίαια πάθη».

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Vου καὶ στὸν IV αἰώνα ἐπαμβαίνουν οἱ φιλόσοφοι, κυρίως ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. Εἶναι ὅμως οἱ ἀριστοκράτες, οἱ «ἄριστοι», ὅπως χωρὶς κόμπλεξ θεωροῦν τὸν ἑαυτό τους, ποὺ πρῶτοι κατηγοροῦν γιὰ «ἀμάθεια» τὸ λαό. Μποροῦμε ἔτσι πολὺ εὔκολα νὰ συλλάβουμε τὴ στενὴ ἀνταπόκριση ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' ὅλα τὰ μέλη τῆς ἐκ γενετῆς ὀλιγαρχίας ἢ τῶν πλουσίων καὶ τὴν ἰντελλιγκέντσια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ποὺ ἐκδηλώνεται μέσα στὴν κοινὴ πάλη τους ἐναντίον τῆς ἄμεσης δημοκρατίας.

Ἔτσι, εἶναι σὲ τελευταία ἀνάλυση ἡ πάλη τῶν

τάξεων στοὺς κόλπους τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας, ποὺ τροφοδοτεῖ τὴν ἰδεολογικὴ συζήτηση.

Εἶναι ἐπίσης ἡ αἰτία τῶν ἄλλων κριτικῶν ποὺ διατυπώθηκαν ἐναντίον τοῦ συστήματος τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, ξεκινώντας ἀπ' τὴν «ἀναρχία» καὶ τὶς ταραχὲς ποὺ γεννᾶ, ἢ τῆς ὕπαρξης διαιρέσεων, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν, ποὺ ἀντιθέτουν τὰ «Κόμματα» στὴν ἑνότητα τῆς Πολιτείας, στὴν «Πατρίδα».

Ἡ δημοκρατία εἶναι ἀναμφισβήτητα, ἀκόμα καὶ στὴν πιὸ προχωρημένη φόρμα της, ἕνα ταξικὸ καθεστώς.

Ἀλλὰ στὸ βαθμὸ ποὺ εἶναι ὁ «Λαός», οἱ «πτωχοί», ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν πολιτῶν τῆς πολιτείας, ἐκεῖνοι ποὺ κατέχουν τὴν ἐξουσία, ἡ δημοκρατία ἐπεκτείνει τὰ εὐεργετήματά της σ' αὐτὴ τὴν πλειοψηφία. Στὴν ἀρχαιότητα, οἱ ἱστορικὲς συνθῆκες δὲν ἐπέτρεπαν ἀκόμα στὴ δημοκρατία τῆς πλειοψηφίας νὰ ἐπεκταθεῖ προοδευτικὰ στὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πολιτείας καὶ νὰ σβύσει τελικὰ τὸ δημοκρατικὸ Κράτος, σὰν καθεστὼς μιᾶς τάξης, μέσα στὴν ἀληθινὰ ὁμογενοποιημένη κοινωνία, τὴν ἀταξική.

Αὐτὴ ἡ δυνατότητα δὲν ὑπάρχει παρὰ τώρα.

Ὅπως τὸ εἴδαμε, αὐτὸ εἶναι τὸ ἀντικείμενο τῆς προβληματικῆς ποὺ βάζει ἡ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου», συνώνυμο, κατὰ τοὺς μαρξιστές, τῆς πιὸ πλατειᾶς δημοκρατίας γιὰ τὴν πλειοψηφία τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν πολιτῶν, ποὺ ἐξελίσσεται ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς πρὸς τὸν πλήρη μαρασμὸ τοῦ Κράτους.

Τὸ ἰδεῶδες τῆς «πολιτείας» τοῦ Ἀριστοτέλη, μιᾶς ὁμοιογενοῦς δημοκρατίας, δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμο, παρὰ μόνο ὅταν ὑπάρχουν οἱ ἱστορικὲς συνθῆκες ποὺ ἐπιτρέπουν τὴν πραγματικὴ ἀπόσβεση τῶν τάξεων.

Ἀλλοιῶς, αὐτὸ τὸ ἰδεῶδες κινδυνεύει νἆναι εὔθραυστος, συγκυριακὸς συμβιβασμὸς μεταξὺ τῶν τάξεων, πρὸς ὄφελος, κυρίως, μιᾶς ἀπ' αὐτές.

Ἀλλὰ ἂς ἐπανέλθουμε στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι μεθόδευαν τὴν κριτικὴ τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, τρόπο ποὺ περιγράφει λεπτομερειακὰ στὸ ἔργο της ἡ JACQUELINE DE ROMILY μὲ ἄφθονα τσιτάτα ποὺ τὰ ἀντλεῖ τόσο στὰ πολιτικὰ ὅσο καὶ στὰ φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ κείμενα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἡ ἀμάθεια γεννᾶ τὴν ἀναρμοδιότητα, τὴν ἀνικανότητα νὰ «κρίνει ὁ Λαὸς μὲ περίσκεψη στὸν τομέα τῆς πολιτικῆς», παραδίνοντάς τον στὶς παρορμήσεις τῶν συναισθημάτων του «ποὺ εἶναι πάντοτε ἀνεξέλεγκτα καὶ συχνὰ βίαια».

Ὁ Ἡράκλειτος καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐπιμένουν σ' αὐτὸ διὰ μακρῶν. Οἱ πολιτικοί, οἱ φιλόσοφοι, οἱ ἐλιτιστές συγγραφεῖς τοῦ Vου αἰῶνα «ἀνακαλύπτουν» ὅλοι τὸ ἔμφυτο «κακὸ» τῆς δημοκρατίας, ποὺ συνίσταται στὴν «τυφλότητα τοῦ λαοῦ» καὶ προτείνουν τὰ διάφορα «γιατρικά» τους, προσπαθώντας νὰ περιορίσουν τὴ λαϊκὴ κυριαρχία. Ἡ ὕστατη ὑποχώρησή τους εἶναι «ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιτάξουμε στὴ δημοκρατικὴ ἰσότητα μιὰ κατανομὴ τῆς ἐξουσίας, ποὺ νὰ παίρνει ὑπ' ὄψη τὶς διαφορὲς τῶν συνθηκῶν καὶ τῆς προσωπικῆς ἀξίας». Πρέπει λοιπὸν ν' ἀναζητηθοῦν οἱ «ἄριστοι» καὶ νὰ μετριαστεῖ ἡ δημοκρατία μὲ μιὰ προνομιοῦχα ἐξουσία ποὺ παρέχεται στοὺς «ἀρίστους».

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι γιὰ τοὺς περισσότερους ἀπολογητὲς τοῦ ἐλιτισμοῦ, οἱ «ἄριστοι» εἶναι οἱ «εὐγενεῖς» ἢ οἱ «πλούσιοι».

Μὲ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη τοῦ IV αἰῶνα, οἱ ἀπαντήσεις σ' αὐτὰ τὰ προβλήματα ἀποκτοῦν περισσότερες ἀποχρώσεις. Ὁ Πλάτων εἶναι ἀναμφισβήτητα ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἕνας ἀποφασιστικὸς ἀντίπαλος τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, ἀμφισβητώντας διαρκῶς τὴν ἁρμοδιότητα ὁποιασδήποτε λαϊκῆς συνέλευσης, καὶ κάθε σώματος πολιτῶν ποὺ συζητᾶ καὶ ἀποφασίζει δημοκρατικά. Ἡ πολιτικὴ τέχνη δὲν εἶναι ἕνα χάρισμα, τὸ ὁποῖο καθένας μπορεῖ νὰ ἔχει, ἂν εἶναι καλὰ φορμαρισμένος καὶ πληροφορημένος, ἀλλὰ τὸ εἰδικὸ προνόμιο μιᾶς ἀριστοκρατίας: τῶν φιλοσόφων (στὴν *Πολιτεία*) ἢ ἑνὸς βασιλιᾶ (στὸν *Πολιτικό*).

Αὐτὴ ἡ τελευταία ἀκραία προβολὴ τοῦ ἐλιτισμοῦ ἀναγκάζει τὸν Πλάτωνα, πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του (στοὺς Νόμους), νὰ σκιαγραφήσει μιὰ ἐπιστροφὴ σὲ μιὰ κάποια δημοκρατικὴ ἀντίληψη, ποὺ διέπεται ἀκριβῶς ἀπὸ νόμους ἱκανοὺς νὰ πλαισιώνουν τὴ δράση τῶν «ἀρίστων» ἢ τοῦ «βασιλέως - φιλοσόφου». Ὁ Ἀριστοτέλης, ἀντίθετα, ἐνῶ ἔχει σὰ στόχο μιὰ ὁμοιογενῆ κοινωνία, πραγματικά, θὰ λέγαμε σήμερα, ἀταξικὴ (τὴν ἀληθινὴ Πολιτεία), ἐκφράζεται ἀποφασιστικὰ γιὰ τὴν ἁρμοδιότητα τῶν συλλογικῶν σωμάτων, στὰ ὁποῖα, καθὼς εἴδαμε, ἐπιχειρεῖ νὰ δώσει μιὰ θεωρητικὴ δικαιολογία.

Ἡ JACQUELINE DE ROMILLY παρατηρεῖ ὅμως, δικαιολογημένα, ὅτι ἡ λαϊκὴ κυριαρχία τῆς ὁποίας ὁ Ἀριστοτέλης ὑπερασπίζεται τὴν ἀρχὴ (πρὸς τὸ τέλος τοῦ IV αἰῶνα), «εἶχε ἐν τῷ μεταξὺ καθοριστεῖ καὶ περιοριστεῖ»: «μεταβιβάζεται σὲ κυβερνῶντες καὶ ὑποτάσσεται πάντοτε στοὺς νόμους». Δὲν δικαιολογεῖται πιὰ «ἀπὸ τὴν ἀφελῆ ἰδέα τοῦ δικαιώματος τοῦ καθενός, ἀλλὰ ἀπὸ κείνη τοῦ καλοῦ γιὰ ὅλους», «δὲ βασίζεται πιὰ στὴ στοιχειώδη ἔννοια ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἀξίζει τόσο ὅσο ἕνας ἄλλος, ἀλλὰ σὲ μιὰ ἀνάλυση βαθειά, ποὺ ἀναγνωρίζει πὼς μιὰ ὁλότης εἶναι κάτι πιὸ πολὺ ἀπὸ ἕνα ἄθροισμα ἀτόμων». Θὰ ἔπρεπε νὰ προσθέσουμε σ' αὐτό, ὅτι, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ἡ ὁλότης μπορεῖ νἆναι «καλλίτερη» καὶ «πιὸ πλούσια» ἀπὸ τὸ ἄτομο, ἢ ἀκόμα κι ἀπὸ μιὰ ὁμάδα ἀπὸ ἄτομα. Ἡ ἔννοια τῆς *ταυτότητας* ὅλων τῶν ἀτόμων εἶναι πράγματι μιὰ ἁπλοϊκὴ ἀντίληψη τῆς ἄμεσης δημοκρατίας. Αὐτὴ βασίζεται μᾶλλον στὴ σωστὴ ἀντίληψη τῆς *συμπληρωματικότητας* τῶν ἀτόμων, ὅπου καθένας ἔχει ἰδιαίτερα προσόντα καὶ ἀντιπροσωπεύει ἰδιαίτερες, μοναδικὲς ἐμπειρίες. Αὐτὸ ἦταν ἐπίσης τὸ λογικὸ συμπέρασμα τοῦ Ἀριστοτέλη στὸ θέμα αὐτό.

***

2) Γιὰ τὸν Πρωταγόρα.

Γνωρίζουμε σχετικὰ λίγα πράμματα γιὰ τὸν Ἀβδηρίτη Πρωταγόρα, τὸ φίλο καὶ σύμβουλο τοῦ Περικλῆ.

Δὲν ἔχουμε παρὰ ἀποσπάσματα τῶν πολλαπλῶν του ἔργων, ποὺ εἶχαν τίτλους: Περὶ ἀληθείας, Περὶ τοῦ ὄντος, Περὶ Ἀναιρέσεων, Οἱ μεγάλοι Λόγοι, Περὶ τῶν θεῶν, Περὶ τῶν ἀντιφάσεων, Περὶ τῆς Κυβερνήσεως, Περὶ Φιλοδοξίας, Περὶ τῶν Ἀρετῶν, Περὶ τῆς Πολιτείας κλπ. (Συγκεντρωμένα στὴν ἔκδοση RITTER - PRELLER, σελ. 177 - 182).

Πνεῦμα κριτικό, ἀντι-κομφορμιστικὸ καὶ καθολικό, «ἔμπειρος σὲ ὅλες τὶς διάφορες τέχνες: στὴν παιδαγωγική, τὴ γραμματική, τὴ λογική, τὴν ἠθική, τὴν πολιτική, τὴ ρητορική, ὁ Πρωταγόρας σκανδάλισε τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὴ διδασκαλία του», κυρίως ὅταν ὁ κριτικὸς σχετικισμός του ἐπεκτείνεται ἐπίσης στὰ λεπτὰ θέματα τῆς θρησκείας. Τοῦ ἀποδίδουν τὴν ἀκόλουθη σκέψη σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα: «Ἀδύνατο εἶναι νὰ ξέρουμε ἂν οἱ θεοὶ ὑπάρχουν ἢ δὲν ὑπάρχουν, γιατὶ πολλὰ ἐμπόδια μᾶς κωλύουν νὰ τὸ μάθουμε καὶ τὸ σκοτεινὸ τοῦ πράγματος καὶ τὸ σύντομο τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς» (Διογένης Λαέρτιος IX 51). Κατηγορηθεὶς γιὰ ἀσέβεια, ἐξορίστηκε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, καί, καθὼς φαίνεται, τοῦ ἔκαψαν καὶ τὰ ἔργα του.

Ὁ Πρωταγόρας ἀνήκει στοὺς προσωκρατικοὺς «σοφιστές», ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ὁ Πλάτων, πού, αὐτὸς πρῶτος, ἔδωσε στὸν ὅρο τὴν ἄσχημη ἔννοια ποὺ ἔχει ἔκτοτε, μιλᾶ γιὰ τὸν Πρωταγόρα μᾶλλον σὰν γιὰ ἀληθινὸ φιλόσοφο, «σὰν βαθὺ ἀναζητητὴ τῆς σοφίας».

Ἔτσι, ὁ Πλάτων παρουσιάζει τὸν Πρωταγόρα στὸ Διάλογό του ποὺ φέρνει τὸ ὄνομά του, καὶ ποὺ ἀποτελεῖ μαζὺ μὲ τὸν ἄλλο διάλογο τοῦ Πλάτωνος, τὸν «Θεαίτητο», γραμμένο ἴσως 20 χρόνια ἀργότερα, τὶς δύο κύριες πηγὲς ποὺ ἔχουμε γιὰ τὶς ἰδέες τοῦ Πρωταγόρα.

Ἀλλὰ καθὼς εἶναι ὁ Πλάτων, πού, διὰ τοῦ Σωκράτη, παρουσιάζει αὐτὲς τὶς ἰδέες, κατὰ τρόπο ἄλλωστε πολὺ διαφορετικὸ σ' αὐτοὺς τοὺς δύο διαλόγους, εἶναι παρακινδυνευμένο νὰ συμπεράνουμε μὲ βεβαιότητα γιὰ τὸ ἀκριβὲς περιεχόμενο τῶν ἰδεῶν αὐτῶν.

Δὲν ἀσχολούμεθα ἐδῶ μὲ τὶς ἰδέες τοῦ Πρωταγόρα σχετικὰ μὲ τὴ θεωρία του γιὰ τὴ γνώση καὶ τὴν ἠθική, ποὺ ἐκθέτει ὁ Πλάτων στὸ «Θεαίτητο». Ἂς περιοριστοῦμε νὰ ἀναφέρουμε ὅτι φαίνεται νὰ συμμερίζεται τὴν ἀρχὴ ποὺ εἶναι κοινὴ σὲ ὅλους τοὺς ἕλληνες φιλοσόφους, ὅτι δὲν σκέπτεται κανεὶς αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι: («Οὐ γάρ τὰ μὴ ὄντα δυνατὸν δοξάσαι», «Θεαίτητος», 167Α). Φαινόταν ἐπίσης νὰ βασίζει τὸν κριτικό του σχετικισμὸ πάνω στὴν πεποίθηση ὅτι ἡ σκέψη τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὴ γνώση διὰ τῶν αἰσθήσεων, ποὺ ὅλο ἀλλάζει, συμμεριζόμενος μὲ τὸν Ἡράκλειο, τὴν ἰδέα τοῦ διαρκοῦς γίγνεσθαι ὅλων («Ἔστι μὲν γὰρ οὐδέποτε οὐδὲν ἀεὶ δὲ γίγνεται», «Θεαίτητος» 152Δ). Εἶναι σ' αὐτὲς τὶς σκέψεις, ποὺ ὁ Πρωταγόρας βάσιζε τὸ περίφημό του ἀπόφθεγμα, τὸ γραμμένο σὰν ἐπικεφαλίδα στὸ σύγγραμμά του «Περὶ ἀληθείας»: «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μέτρον ὅλων τῶν πραγμάτων, τοῦ ὄντος ἐκείνων ποὺ ὑπάρχουν, τοῦ μὴ ὄντος ἐκείνων ποὺ δὲν ὑπάρχουν» (Πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος. . .κλπ.).

Σ' αὐτὸ θὰ ἀντιθέσει ὁ Πλάτων στοὺς Νόμους ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, εἶναι μᾶλλον ὁ Θεός, ποὺ εἶναι γιὰ μᾶς τὸ μέτρο ὅλων τῶν πραγμάτων. Ὁ Πρωταγόρας ὕλιστὴς κριτικός, ἀκολουθεῖ τὸν Ἡράκλειτο καὶ τὸ Δημόκριτο, ἐνῶ ὁ Πλάτων παραμένει ὁ ἰδεώδης ἱδρυτὴς τοῦ ἀπόλυτου ἰδεαλισμοῦ.

Εἶναι στὸν «Πρωταγόρα» τοῦ Πλάτωνος ποὺ πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὶς πραγματικὲς πολιτικὲς γνῶμες τοῦ φίλου καὶ συμβούλου τοῦ Περικλῆ, ποὺ ἦταν καὶ οἱ δυὸ ἐμποτισμένοι μὲ τὴν πρακτικὴ τῆς ἄμεσης ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας. Ὁ Πρωταγόρας ἀναπτύσσει ἐκεῖ τὴν ἰδέα ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὸ χάρισμα τῆς «πολιτικῆς τέχνης», τῆς «πολιτικῆς», τῆς «πολιτικῆς ἀρετῆς», μεταχειριζόμενος τοὺς ὅρους αὐτοὺς γιὰ ἔννοιες λίγο πολὺ ὅμοιες, ἀλλὰ ποὺ στηρίζονται στὸ ἑξῆς: ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ἐκφράσουν μιὰ σωστὴ κρίση πάνω στὶς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας, ὥστε ἡ ἀπὸ κοινοῦ ζωή, στὴν κοινωνία, νὰ εἶναι δυνατή, μέσα σὲ πνεῦμα δικαιοσύνης, ἀρετῆς καὶ φιλίας, προτερήματα ποὺ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θεωροῦσαν σὰν τὰ κατ' ἐξοχὴν κοινωνικὰ προτερήματα. Ἂς σημειώσουμε ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ προτερήματα ἐσήμαιναν γι' αὐτοὺς τὴν ἀδελφότητα στὴν ἰσότητα ὅλων. Ὑπῆρχε λοιπὸν σ' αὐτὲς τὶς «ἀρετές», σ' αὐτὰ τὰ προσόντα, ἡ ἔννοια, πρὶν ἀπ' ὅλα, τοῦ δημοκρατικοῦ στοιχείου.

Ὁ Πρωταγόρας, ἀναφερόμενος στὸ μύθο τοῦ Ἐπιμηθέα καὶ τοῦ Προμηθέα, ποὺ ἀποτελεῖ μέρος τῆς τεχνικῆς τῆς συζήτησης τῆς ταυτόχρονα ἀποδεικτικῆς καὶ διαλεκτικῆς τῶν Ἀρχαίων, ἐπιμένει πάνω στὸ χαρακτῆρα, τὸν σχεδὸν ἔμφυτο, αὐτοῦ τοῦ δώρου τῆς «πολιτικῆς τέχνης», ὅταν ἀποδίδει στὸ Δία τὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ δίνονται στοὺς ἀνθρώπους «ἡ αἰδὼς καὶ ἡ δικαιοσύνη: ὄχι ὅπως οἱ ἄλλες τέχνες στὶς ὁποῖες μόνο μερικοὶ διαπρέπουν, ἀλλὰ ἐξ ἴσου σὲ ὅλους. Σὲ ὅλους, λέει ὁ Ζεύς, καὶ ἂς ἔχει καθένας τὸ μερίδιό του. Γιατὶ οἱ πόλεις δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ ὑπάρχουν, ἐὰν μερικοὶ μόνον τὶς κατεῖχαν, ὅπως συμβαίνει μὲ τὶς ἄλλες τέχνες».

Μετὰ ὁ Πρωταγόρας βεβαιώνει ὅτι αὐτὸ τὸ δῶρο ποὺ ἀπὸ προδιάθεση εἶναι ἴσα κατανεμειμένο μεταξὺ ὅλων τῶν πολιτῶν, ἐνισχύεται καὶ μεταβιβάζεται μὲ τὴν ἐφαρμογή του, τὴν ἄσκησή του, καὶ τὴν παιδεία. Ἐπιμένει στὴ συμβολὴ τῆς ἐνεργητικῆς δημόσιας ζωῆς στὴν πολιτεία, τῆς συμμετοχῆς στὶς δημόσιες ὑποθέσεις, (ὅπως ἄλλωστε τὸ κάνει καὶ ὁ Περικλῆς στὸν Ἐπιτάφιό του ποὺ ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης), γιὰ νὰ φθάσουμε σ' αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ Πρωταγόρας πιστεύει βαθειὰ πὼς ἡ «πολιτικὴ τέχνη», ἡ «πολιτικὴ ἀρετὴ» διδάσκονται καὶ μεταβιβάζονται μὲ τὴν πρακτικὴ καὶ τὴν ἐκπαίδευση, φορμάροντας ἔτσι ἐνεργητικοὺς πολίτες, ἱκανοὺς νὰ διαχειριστοῦν τὶς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔλεγε ὁ Πρωταγόρας, ξεκινώντας ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀντιλήψεις, δὲν εἶχαν ἄδικο «ν' ἀκοῦν σχετικὰ μὲ τὴν πολιτική, τὶς γνῶμες ἑνὸς σιδερᾶ ἢ ἑνὸς βυρσοδέψη καὶ δεύτερον νὰ θεωροῦν ὅτι «ἡ ἀρετὴ (ἡ πολιτικὴ ἀρετή, ἡ πολιτικὴ τέχνη, ἡ πολιτικὴ) μποροῦν νὰ διδαχθοῦν καὶ νὰ μεταβιβαστοῦν».

Ἡ ἄσκηση τῆς ἄμεσης δημοκρατίας ἦταν τὸ καλύτερο μέσον γιὰ νὰ φτάσουμε σ' αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα.

Βιβλιογραφία: Μεταξὺ τῶν καλύτερων ἔργων καὶ κειμένων, σχετικὰ μὲ τὸν Πρωταγόρα, ἂς ἀναφέρουμε:
— H. COMPERZ: «Σοφιστικὴ καὶ Ρητορική», Βερολῖνο 1912.
— G. MORRISON: «Ἡ θέση τοῦ Πρωταγόρα στὴ δημόσια Ἀθηναϊκὴ ζωή» (1941).
— D. LONEN: «Ὁ Πρωταγόρας καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινότης», Ἄμστερνταμ 1942.
— J. MOREAU: «Ἡ δημιουργία τοῦ πλατωνικοῦ ἰδεαλισμοῦ», 1939.
— A. LEVI: «Ἡ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ σκέψη τοῦ Πρωταγόρα», 1940.

*

3) Πάνω στὰ τσιτάτα τοῦ Λένιν τοῦ 1917—1918.

Τὰ περισσότερα τσιτάτα προέρχονται ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ MARCEL LIEBMAN: «Ὁ λενινισμὸς τὸν καιρὸ τοῦ Λένιν» (Ἐκδ. DU SEUIL, Παρίσι 1973). Τὰ κεφάλαια: «Ὁ λενινισμὸς καὶ ἡ ἐπαναστατικὴ δημοκρατία» (Τόμος Ι) καὶ «Πραγματικότης καὶ ὅρια τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας» (Τόμος ΙΙ) αὐτοῦ τοῦ ἔργου θὰ ἔπρεπε ἀληθινὰ νὰ παρατεθοῦν ὁλόκληρα. Κι αὐτὸ γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ μεταξὺ τῶν ἄλλων μὲ ποιὸ πνεῦμα βαθειὰ δημοκρατικὸ ὁ Λένιν ἔγραψε τὸ ἀτέλειωτο ἔργο του, τὸ σχετικὰ πρόχειρα γραμμένο (ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων ποὺ τὸν καλοῦσαν στὴν ἄμεση δράση γιὰ τὴν ἐπανάσταση) «Τὸ Κράτος καὶ Ἐπανάσταση». Γιὰ νὰ ἐξηγήσουμε ἐπίσης τὶς διάφορες καὶ χαρακτηριστικὲς «ἀναρχικῆς» πνοῆς ἀντιδράσεις του, ποὺ βρίθουν στοὺς λόγους καὶ τὰ γραπτά του τῆς περιόδου ποὺ πάει ἀπὸ τὶς παραμονὲς τῆς Ὀκτωβριανῆς Ἐπανάστασης ὥς τὴν ἄνοιξη τοῦ 1918, ὁπότε ὁ Λένιν ἀναγκάζεται νὰ παραδεχθεῖ ὅτι «τὰ τοῦβλα ποὺ θὰ χρησιμέψουν γιὰ νὰ οἰκοδομηθεῖ ὁ σοσιαλισμὸς δὲν ἔχουν ἀκόμα κατασκευαστεῖ», καὶ ποὺ διαγράφεται ἡ στροφὴ τοῦ BREST - LITOVSK.

ΓΙΑ ΤΟ
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ
ΔΙΜΗΝΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ:
«Γιὰ τὸ Σοσιαλισμὸ»
Κεντρικὸ Ταχυδρομεῖο
Ταχ. Θυρὶς 674
ΑΘΗΝΑ

Ὑπεύθυνος Σύνταξης
ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΚΟΓΚΟΡΝΑΣ
Κασομούλη 19, Τ.Τ. 411
ΑΘΗΝΑ

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΩΡΖΟΣ
Μεσολογγίου 16
Τηλ. 3611.372

ΣΥΝΔΡΟΜΗ:
Ἑξάμηνη 60 δρχ.
Ἐτήσια 120 δρχ.

Κριτική Βιβλιογραφία

Ἡ «Ἐναλλακτική Λύση»

Τοῦ R. BAHRO

Δημοσιεύουμε παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπὸ ἀνέκδοτο ἀκόμα κείμενο τοῦ σ. Μ. Ν. Ράπτη «Ἡ νέα Μαρξιστικὴ Ἀντιπολίτευση στὶς Ἀνατολικὲς Χῶρες», ποὺ ἐκτὸς ἄλλων ἀναφέρεται στὸ ἔργο τοῦ Οὔγγρου Μ. Ρακόφσκι «Ὁ Μαρξισμὸς ἀπέναντι στὸ πρόβλημα τῶν Ἀνατολικῶν Χωρῶν» (στὶς Ἐκδόσεις SAVELLI, Παρίσι 1977) καὶ τοῦ Γερμανοῦ (τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας) R. BAHRO «ἡ Ἐναλλακτικὴ Λύση» Πρόκειται γιὰ βασικὴ συμβολὴ στὴ συζήτηση τοῦ θέματος τῆς «κοινωνικῆς», «ταξικῆς» φύσης τῆς ΕΣΣΔ, καὶ τῶν ἄλλων «Ἐργατικῶν» Κρατῶν.

Πρόκειται γιὰ σημαντικὴ θεωρητικὴ ἐργασία, ποὺ τῆς ἀξίζει μιὰ ἐντελῶς ἰδιαίτερη ἀνάλυση.

Ἂς ἀρκεστοῦμε πρὸς τὸ παρὸν νὰ σημειώσουμε τοὺς παραλληλισμούς, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τὶς διαφορὲς ποὺ ὑπάρχουν μεταξὺ τῆς ἐργασίας αὐτῆς, καὶ κείνης τοῦ RAKOVSKI. Ὁ R. BAHRO ἔγραψε τὸ βιβλίο του σὰν μιὰ ἄμεση πρόκληση ἐναντίον τῆς «δικτατορίας τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου» τῶν Κομμάτων σταλινικοῦ τύπου, ποὺ κρατοῦν τοὺς ἐργαζομένους καὶ ὁλόκληρη τὴν κοινωνία ἁλυσοδεμένους». Ἤξερε ὅτι αὐτὸ θὰ τὸν ὁδηγοῦσε κατ' εὐθεῖαν στὴ φυλακή.

Ἀλλὰ εἶναι ἀποφασισμένος νὰ συντελέσει στὸ νὰ ἐμφανιστεῖ μιὰ ἀληθινὴ «Κομμουνιστικὴ Ἀντιπολίτευση» ἀναφανδὸν στὶς Ἀνατολικὲς Χῶρες, ἔτσι ποὺ τὸ «ἀπαράτ» νάναι ὑποχρεωμένο νὰ τὴν ὑπολογίζει. Ὁ R. BAHRO εἶναι πολὺ πιὸ «ὀπτιμιστὴς» ἀπὸ τὸν RAKOVSKI, καὶ πιστεύει ἀκλόνητα πὼς οἱ συνθῆκες ὡριμάζουν τώρα στὶς χῶρες αὐτὲς γιὰ μιὰ τέτοια πάλη, ποὺ ἀποβλέπει σὲ «μιὰ ριζικὴ κομμουνιστικὴ ἐναλλακτικὴ λύση».

Ἀποδίδει μιὰ τεράστια θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ σημασία στὴν τσεχοσλοβακικὴ ἐμπειρία τοῦ 1968 (τὸ Μάη τοῦ 68 στὶς Ἀνατολικὲς Χῶρες) καὶ μοιάζει ἐπίσης νὰ ἐνθαρρύνεται τόσο ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῆς Γιουγκοσλαβίας (τοῦ ὁποίου ὅμως ὑπογραμμίζει τοὺς περιορισμούς), ὅσο καὶ ἀπὸ τὸν «Εὐρωκομμουνισμὸ» στὴ Δύση.

Ἡ διαλεκτικὴ τῆς Ἐπανάστασης σ' ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη (στὴ Δύση καὶ στὴν Ἀνατολὴ) καθόλου δὲν τοῦ διαφεύγει. Ὅλα ὅσα γράφει σ' αὐτὸν τὸν τομέα, καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ τὸ ρόλο τῶν διανοουμένων, τῆς ἐργατικῆς τάξης, τοῦ Κόμματος, (τῆς νέας Ἕνωσης τῶν Κομμουνιστῶν ποὺ εὔχεται νὰ δημιουργηθεῖ), θὰ προκαλέσουν ζωηρὲς καρποφόρες συζητήσεις μέσα στὴ Διεθνὴ Ἐπαναστατικὴ Ἀριστερά, στὴν ὁποία ἀναμφισβήτητα ἀνήκει ὁ R. BAHRO ἀπὸ δῶ καὶ πέρα. Τὸ ὅτι ἡ πεῖρα του μπορεῖ νὰ φαίνεται ἐλλιπὴς σὲ ὁρισμένους τομεῖς, ἀλλὰ πολὺ πιὸ προχωρημένη σὲ ἄλλους, αὐτὸ εἶναι λογικό, ἀναπόφευκτο. Γιατὶ μόνο μιὰ δημοκρατικὴ συζήτηση, στὸ σύνολο τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἀριστερᾶς, στὴ Δύση καὶ στὴν Ἀνατολή, πάνω στὴ βάση τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς σκέψης τῶν μὲν καὶ τῶν δέ, μπορεῖ ν' ἀποδειχθεῖ ἱκανὴ νὰ φθάσει σὲ συμπεράσματα καθολικά, σωστὰ καὶ ἰσορροπημένα.

Ὁ R. BAHRO ἔχει μιὰ διάσταση θεωρητική,

ἀναμφισβήτητη, ὑψηλῆς ποιότητας. Ὅπως κι αὐτὴ τοῦ RAKOVSKI, ἡ σκέψη του ἔχει πυκνότητα, εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ περιττὰ ῥητορικὰ σχήματα, ἀπὸ κενὲς λέξεις. Ἐπεξεργάζεται ἔννοιες δικές της, ἑνὸς πραγματικὰ πλούσιου περιεχομένου, γεμάτου ἀπὸ ἐνδιαφέρον.

Πῶς βλέπει τὶς «κοινωνίες τῆς Ἀνατολῆς»;

Ἀφοῦ ἐδίστασε μεταξὺ τοῦ ὅρου «κρατικοποιημένες κοινωνίες», «ποὺ τοῦ φαίνεται στενός», ἂν καὶ αὐτὸς ὁ ὅρος ἐκφράζει, κατὰ τὴ γνώμη του, «μιὰ ἰδιαίτερη ὄψη» αὐτῶν τῶν κοινωνιῶν, ὁ R. BAHRO τοποθετεῖται ἀποφασιστικά, γιὰ λόγους τακτικῆς, στὸ ἔδαφος τῆς ἐπίσημης ὁρολογίας τῶν Ἀνατολικῶν Χωρῶν. Τὶς ἀποκαλεῖ ἐπίσης κι αὐτὸς «χῶρες τοῦ σοσιαλισμοῦ ποὺ στὴν πραγματικότητα ὑπάρχει», τοῦ «ἐφηρμοσμένου σοσιαλισμοῦ». Ἀλλὰ εὐθὺς μετὰ ἐπιμένει διὰ μακρῶν πάνω στὸ ἀληθινὸ περιεχόμενο αὐτῶν τῶν κοινωνιῶν τῶν ὀνομαζομένων «σοσιαλιστικῶν».

«Νομίζω, γράφει, ὅτι εἶναι πιὰ καιρὸς γιὰ τοὺς ἐπαναστάτες Μαρξιστὲς νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς θεωρίες τῆς «παραμόρφωσης» καὶ νὰ θέσουν τέρμα στὴν παληὰ ἀγανάκτηση σχετικὰ μὲ τὴν παραμόρφωση καὶ τὴν «προδοσία» τοῦ σοσιαλισμοῦ...».

Ἂν τὸ ἱστορικὸ δράμα περιοριστεῖ σὲ ἕνα πρόβλημα λειψῆς πραγματοποίησής του, τότε ξεκινᾶ κανεὶς ἀπὸ μὴ πραγματικὲς προϋποθέσεις καὶ ἡ θεωρία ὁδηγεῖται σὲ πλάνη. Βέβαια μποροῦμε νὰ συγκρίνουμε τὴν πρακτικὴ τοῦ «ἐφηρμοσμένου σοσιαλισμοῦ» μὲ τὴν κλασσικὴ θεωρία. Καὶ πρέπει νὰ γίνει αὐτὸ γιὰ νὰ διαφυλάξουμε — ἀπέναντι αὐτῆς τῆς πρακτικῆς — τὴν οὐσία τῆς σοσιαλιστικῆς ἰδέας. *Ἀλλὰ ἡ τωρινὴ πρακτικὴ πρέπει νὰ ἐξηγηθεῖ πάνω στὴ βάση τῶν δικῶν της νόμων.* Γιατὶ πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει αὐθαίρετα δημιουργηθεῖ, ἢ νὰ τὴν ἔχει «ἐπιτρέψει» κάποια ἀδυναμία. *Ἔχει ἐντελῶς διαφορετικὲς βάσεις ἀπὸ κεῖνες ποὺ ὑπῆρξαν οἱ ἀρχικές της.* Καὶ ἔτσι *δὲ χρειάζεται δικαιολογία, ἀπολογία ἢ ὡραιοποίηση, ἀλλὰ μᾶλλον μιὰ ἀληθινὴ περιγραφὴ καὶ ἀνάλυση.* (Ὑπογραμμισμένο ἀπὸ μᾶς).

Ἡ «νέα τάξη», τὴν ὁποία ἐγκαθιδρύει ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἀντικαπιταλιστικῆς καὶ ἀντιιμπεριαλιστικῆς ἐπανάστασης ὡς τὰ τώρα στὴν ΕΣΣΔ, στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη, στὴν Ἀσία, στὴν Ἀφρική, δὲν μπορεῖ νὰ συνταυτιστεῖ μὲ τὶς «σοσιαλιστικὲς ἢ κομμουνιστικὲς προοπτικές».

Αὐτὴ ἡ «νέα τάξη» μπορεῖ νὰ ὀνομαστεῖ «πρωτοσοσιαλιστική», δηλαδὴ «σοσιαλισμὸς σὲ ἐμβρυώδη κατάσταση», ἢ προετοιμασία τοῦ σοσιαλισμοῦ. *Ἀλλὰ ἀκριβῶς μὲ τὴν ἴδια ἔννοια, ἂν ὄχι μὲ τὴν ἴδια ἔμφαση, ἐπίσης ποὺ ὁ καπιταλισμὸς στὴ δύση του, θεωρήθηκε σὰν πρωτο-σοσιαλισμός, σὰν σοσιαλισμὸς σὲ ἐμβρυώδη κατάσταση, σὰν ἕνα εἶδος προετοιμασίας για τὸ σοσιαλισμό.*

Καὶ στὸ βαθμὸ ποὺ «κομμουνιστὲς σὲ μὲ τέτοια κοινωνία ἀσκοῦν τὴν ἐπιρροή τους πρὸς ὄφελος τοῦ καθεστῶτος, καὶ δὲν παλέβουν γιὰ νὰ ξεπεράσουν τὴν ὑπάρχουσα κατάσταση, πρέπει νὰ ξέρουν ὅτι συμμετέχουν σὲ ἕνα καινούργιο σύστημα κυριαρχίας τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὸν ἄνθρωπο, σ' ἕνα σύστημα καταπίεσης καὶ ἐκμετάλλευσης, — μάλιστα ἐκμετάλλευσης (ὑπογραμμισμένο ἀπὸ μᾶς).

Τὸ νὰ ὀνομάζουμε τὴ «νέα κοινωνικὴ τάξη καὶ τὸ ἐποικοδόμημά της σοσιαλιστικὸ ἢ κομμουνιστικό, εἶναι μιὰ τερατώδης παρανόηση».

Ὁ R. BAHRO ἐπιμένει πολὺ πάνω στὶς ἀναλογίες αὐτοῦ τοῦ νέου «οἰκονομικοῦ δεσποτισμοῦ» μ' ἐκεῖνο ποὺ ὁ Μάρξ εἶχε ὀνομάσει «ἀσιατικὸ τρόπο παραγωγῆς». Δὲν πρόκειται γιὰ «κρατικὸ σοσιαλισμό», ἀλλὰ γιὰ μιὰ καινούργια κοινωνικὴ τάξη, ποὺ ἐνῶ ἐξασφαλίζει, σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις, τὴ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη τῶν καθυστερημένων χωρῶν, ἔχει ὅμως ἰδιαίτερα οἰκονομικά, πολιτικά, κοινωνικὰ χαρακτηριστικά.

Ὁ R. BAHRO προβαίνει σὲ μιὰ πρωτότυπη βαθειὰ ἀνάλυση αὐτῶν τῶν χαρακτηριστικῶν.

Ἐπιμένει πάνω στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἁπλὴ κατάργηση τῆς καπιταλιστικῆς ἰδιοκτησίας (ἡ ἀλλαγὴ τῶν «παραγωγικῶν σχέσεων») δὲν ὁδηγεῖ καθόλου αὐτόματα στὴν ταυτόχρονη, τὴν ἀναγκαία, κατάργηση τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ Κράτους.

Πρέπει μάλιστα νὰ ποῦμε ὅτι, γενικεύοντας ἁπλῶς τὴν κρατικοποίηση τῆς οἰκονομίας καὶ ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας, ἀνοίγουμε διάπλατα τὶς πόρτες στὴν ἀναπόφευκτη γραφειοκρατικοποίηση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, στὸ γραφειοκρατικὸ Κράτος: σ' ἕνα μηχανισμὸ ποὺ ἐξασφαλίζει τὴν ἱεραρχικὴ ὀργάνωση τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς διαχείρισης τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ὑποτεταγμένων μαζῶν.

Γιὰ νὰ ὑπερνικηθεῖ μιὰ τέτοια κατάσταση, χρειάζεται μιὰ ἀληθινὴ Ἐπανάσταση, ταυτόχρονα πολιτικὴ καὶ κοινωνική, ὑπογραμμίζει ὁ BAHRO, ἱκανὴ νὰ βγάλει τὶς μάζες ἀπὸ τὴ σημερινή τους κατάσταση (ὑποτέλειας καὶ ἀλλοτρίωσης) καὶ νὰ τοὺς ἐξασφαλίσει τὴ διαχείριση τῆς κοινωνίες ἀπ' αὐτὲς τὶς ἴδιες.

Ὅπως ὁ RAKOVSKI, ὁ BAHRO ἐπίσης διαβλέπει τὴν ἐναλλακτικὴ λύση σ' ἕνα σοσιαλισμὸ βασισμένο στὴν Αὐτοδιαχείριση, σὲ μιὰ μορφὴ σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας πολὺ ἀνώτερης ἐκείνης τοῦ Λένιν καὶ τοῦ Τρότσκυ κατὰ τὴν πρώτη περίοδο τῆς Ρούσικης Ἐπανάστασης, καὶ τῶν ἀντιλήψεων ποὺ εἶχαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη σ' αὐτὸ τὸ θέμα.

Πρόκειται σήμερα νὰ πᾶμε πιὸ μακριά, νὰ ἐμβαθύνουμε καὶ νὰ ὁλοκληρώσουμε τὴν ἔννοια τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας, (χωρὶς τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει σοσιαλισμός), πάνω στὴ βάση τῆς κεκτημένης ἐμπειρίας καὶ μιᾶς νέας θεωρητικῆς σκέψης, στὴν ὁποία αὐτὴ ἡ ἐμπειρία ὁδηγεῖ ἀναπόφευκτα.

Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Μαρξισμοῦ

Ἀπ' τὴν ἄποψη τῆς κίνησης τοῦ βιβλίου, ἡ περίοδος ποὺ περνᾶμε χαρακτηρίζεται ἀπὸ πληθώρα ἐκδόσεων ἱστορικῶν ἔργων συγγραφέων, ὅλων τῶν τάσεων τῆς ἀριστερᾶς, ἀναφερόμενων στὴν Κατοχὴ καὶ τὸν Ἐμφύλιο. Ἡ τάση αὐτὴ ἀντανακλᾶ τὴ διάθεση ποὺ ὑπάρχει γιὰ ἀνάλυση σὲ βάθος τῆς ἱστορίας ἑνὸς κινήματος, ποὺ ὁδηγήθηκε σὲ ἀσύληπτων διαστάσεων ἧττα. Παρὰ τὸν ἀριθμὸ καὶ τὸν ὄγκο ὅμως τῆς σχετικῆς φιλολογίας, δὲ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἔχει δεῖ τὸ φῶς, ὡς τώρα, μιὰ πραγματικὰ σοβαρὴ Μαρξιστικὴ μελέτη, ποὺ θὰ ἐξετάζει τὴν περίοδο αὐτή.

Εἰδικότερα στὸν τομέα τῆς ἐξέλιξης τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Μαρξιστικοῦ Κινήματος, ποὺ παρουσιάζει γιὰ μᾶς ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, ἡ ἔλλειψις εἶναι ὁλοκληρωτική. Τίποτε δὲν ἔχει ἀκόμα δημοσιευτεῖ γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Τροτσκιστικοῦ κινήματος στὴ χώρα μας, οὔτε ἀκόμα τὰ ἴδια τὰ βασικὰ του ντοκουμέντα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστα. Θεωροῦμε ἀπαραίτητη, γιὰ μιὰ πρώτη ἀρχή, τὴν ἀντικειμενικὴ μελέτη τῆς ἐξέλιξής του στὴν περίοδο ποὺ ἀναφέραμε. Δηλαδὴ ἀπ' τὴ δικτατορία τοῦ Μεταξᾶ (1936) μέχρι τὸ τέλος τῶν χρόνων τοῦ '40, ποὺ ἦταν ἄλλωστε καὶ ἡ πιὸ κρίσιμη καὶ ἑπόμενα ἡ πιὸ ἐνδιαφέρουσα.

Γεγονὸς εἶναι, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ὅτι ἕνα μέρος ἀπ' τὸ ἄγνωστο μέχρι τώρα ὑλικὸ τῆς ἐποχῆς εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Πρῶτα - πρῶτα, στὴ συλλογὴ κειμένων τοῦ Π. Πουλιόπουλου, ποὺ βγῆκε μὲ τὸν τίτλο «Ἄρθρα, Θέσεις καὶ Πολεμικὲς» (1), περιλαμβάνονται, μαζὶ μ' ἄλλα ἐνδιαφέροντα κείμενά του, οἱ θέσεις ποὺ ἀνέπτυξε σὰν ἐκπρόσωπος τότε τῆς Ε.Ο.Κ.Δ.Ε., στὶς συζητήσεις μὲ τὴν ἄλλη τροτσκιστικὴ ὁμάδα, τὴν Κ.Δ.Ε.Ε., στὰ μέσα τοῦ 1940 στὴν Ἀκροναυπλία. Οἱ θέσεις τῆς Κ.Δ.Ε.Ε., ἂν καὶ ντοκουμέντα της, δὲν ἔχουν ἐκδοθεῖ ἀκόμα αὐτούσια, πράγμα ποὺ τὸ εὐχόμαστε, ἀναπτύσσονται στὸ πρόσφατο βιβλίο τοῦ Α. Στίνα «Ἀναμνήσεις» (2).

Μὲ βάση τὰ δυὸ αὐτὰ βιβλία μπορεῖ νὰ ἀρχίσει ἡ ἐργασία, ποὺ παραπάνω ἀναφέραμε. Τὸ «Γιὰ τὸ Σοσιαλισμό», σὲ ἑπόμενα τεύχη του, θὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν ἀνάλογη σοβαρότητα καὶ σεβασμό, ποὺ ἀπαιτεῖ τὸ θέμα, πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θέλουμε νὰ τονίσουμε τὴν ἀναγκαιότητα νὰ δημοσιευτοῦν τὰ ντοκουμέντα τῆς περιόδου ἐκείνης στὸ σύνολό τους. Πιστεύουμε ὅτι ὅσοι τυχὸν διαθέτουν μέρος τους, θὰ φροντίσουν γι' αὐτό. Αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι καθῆκον ἀπέναντι στὸ κίνημα, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι στοὺς συντρόφους μας ποὺ ἔπεσαν τότε.

Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει ἡ ἔκδοση ὅλων τῶν γραπτῶν τοῦ Π. Πουλιόπουλου ποὺ διασώζονται, ἀπ' τὰ ὁποῖα μερικὰ εἶναι ἴσως ἐντελῶς ἀνέκδοτα καὶ μάλιστα ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ γράφτηκαν πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἀκριβῶς στὴν πιὸ ἐνδιαφέρουσα περίοδο. Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἀναληφθεῖ μιὰ προσπάθεια γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Πουλιόπουλου μὲ τὴν πρέπουσα σοβαρότητα καὶ συνέπεια. Αὐτὸ εἶναι μιὰ ἐλάχιστη προσφορὰ στ' ὄνομα τοῦ μεγάλου ἐπαναστάτη καὶ θεωρητικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κινήματος, ἀλλὰ καὶ μιὰ ἀπαραίτητη συμβολὴ στὴν παραπέρα ἀνάπτυξη τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Μαρξισμοῦ στὴ χώρα μας. Θέλουμε νὰ πιστεύουμε ὅτι ἡ ἔκκλησή μας αὐτὴ θὰ βρεῖ τὴν ἀνάλογη ἀνταπόκριση ἀπ' ἐκείνους ποὺ τυχὸν ἔχουν στὰ χέρια τους τὰ κείμενα αὐτά, ἢ τουλάχιστον ἕνα μέρος τους.

---

(1) στὶς ἐκδόσεις «Πρωτοποριακὴ Βιβλιοθήκη. Ἀθήνα, Ἀπρίλης 1976 (σελ. 206).

(2) «Ἀναμνήσεις - 60 χρόνια κάτω ἀπ' τὴ σημαία τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης» στὶς ἐκδόσεις «Βέργος». Ἀθήνα 1977, τόμοι 2 (σελ. 523).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Τὸ «Γιὰ τὸ Σοσιαλισμὸ» εἶναι ὄργανο δυνάμεων τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ποὺ τοποθετοῦνται γενικὰ στὸ χῶρο τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Μαρξισμοῦ.

Ποὔχουν δηλαδὴ ἕνα ξεκάθαρο ἀντιϊμπεριαλιστικό, ἀντικαπιταλιστικὸ καὶ ἀντιγραφειοκρατικὸ σοσιαλιστικὸ πρόγραμμα καὶ θεωροῦν ὅτι ὁ ἀπαραίτητος σοσιαλιστικὸς μετασχηματισμὸς τῆς Ἑλλάδας, καὶ κάθε χώρας, θἆναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀναπόφευκτης, σὲ μιὰ ὁρισμένη στιγμή, δυναμικῆς ἀναμέτρησης μὲ τὴν ἔνοπλη ἀντίσταση τῆς ἀντίδρασης, καὶ ἑπομένως ἀποτέλεσμα ἑνὸς ποιοτικοῦ πηδήματος, ἀπὸ μιὰ ἐξελικτικὴ γιὰ ἕνα διάστημα πορεία στὴν νικηφόρα ὁλοκλήρωση τῆς Ἐπανάστασης.

Ἐπιπλέον. δυνάμεων ποὺ θὰ χαράζουν μιὰ ὀρθὴ μεταβατικὴ ταχτικὴ τόσο ἀπέναντι στὸ ταξικὸ κίνημα τῆς χώρας, ὅσο καὶ γιὰ τὴ νικηφόρα ἔκβαση τῆς πορείας πρὸς τὴν Ἐπανάσταση, ἔξω ἀπὸ κάθε σεχταριστική, «μεσσιανική» νοοτροπία καὶ πραχτική.

Τὸ «Γιὰ τὸ Σοσιαλισμὸ» ἀγωνίζεται γιὰ ἕνα Σοσιαλισμὸ βασιζόμενο στὴν αὐτοκυβέρνηση, τὴν αὐτοδιαχείρηση, τὴν αὐτοτέλεια τῶν ἐργαζομένων μαζῶν, σ' ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα, σοσιαλισμὸ βασικὰ ἀντίθετο στὸ σχῆμα τοῦ γραφειοκρατικοῦ κρατικοῦ «Σοσιαλισμοῦ», ποὺ στηρίζεται στὴν οὐσιαστικὴ ἐξουσία τοῦ «Ἐργατικοῦ» Κράτους, τοῦ «Ἐπαναστατικοῦ» Κόμματος καὶ τῶν ἐντεταγμένων σ' αὐτὰ Συνδικάτων.

Τὸ «Γιὰ τὸ Σοσιαλισμό» θὰ παραμείνει ὄργανο ἀνοικτὸ στὴν κριτικὴ ἔρευνα καὶ συζήτηση τῶν βασικῶν θεμάτων τοῦ σύγχρονου ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ, δημοσιεύοντας κάθε σοβαρὴ συνεισφορὰ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἐπαναστατικὴ μαρξιστικὴ τάση, ὀργάνωση ἢ ἀγωνιστικὴ μονάδα κι' ἂν προέρχεται.